

Република България

ЛИСАБОНСКА СТРАТЕГИЯ:

**НАЦИОНАЛНА ПРОГРАМА
ЗА РЕФОРМИ**

ЗА ПО-ВИСОК РАСТЕЖ И ПОВЕЧЕ РАБОТНИ МЕСТА

(2007 – 2009 г.)

СЪДЪРЖАНИЕ:

СПИСЪК НА ФИГУРИТЕ:	3
СПИСЪК НА ТАБЛИЦИТЕ:	4
СПИСЪК НА СЪКРАЩЕНИЯТА:	5
РЕЗЮМЕ	8
УВОД	13
1. ИКОНОМИЧЕСКИ РАСТЕЖ, ЗАЕТОСТ И ИНФЛАЦИЯ	15
2. МАКРОИКОНОМИЧЕСКИ ПОЛИТИКИ ЗА ВИСОК И УСТОЙЧИВ ИКОНОМИЧЕСКИ РАСТЕЖ И ЗАЕТОСТ	21
2.1. СТАБИЛНА МАКРОИКОНОМИЧЕСКА СРЕДА ЗА РЕАЛИЗИРАНЕ НА ВИСОК РАСТЕЖ И ЗАЕТОСТ	21
2.1.1. Бюджетна позиция и държавен дълг	21
2.1.2. Парична политика и финансова стабилност	24
2.2. Дългосрочна устойчивост на публичните финанси предвид проблемите, свързани със застаряването на населението	26
3. ПОЛИТИКИ ЗА ПОВИШАВАНЕ ПОТЕНЦИАЛА ЗА РАСТЕЖ	32
3.1. ПОДОБРЯВАНЕ НА БИЗНЕС СРЕДАТА	32
3.1.1. Добро управление в държавната администрация	32
3.1.2. Оптимизиране на административните и регулаторните бариери пред предприемачеството	34
3.1.3. Подобряване на инфраструктурата	39
3.1.4. Либерализация на мрежовите индустрии	45
3.2. Насърчаване на малките и средни предприятия и предприемачеството	49
3.3. Приоритизация на научно-иновативната дейност. Стимулиране на НИРД и иновациите	57
3.3.1. Усъвършенстване на съществуващата обща рамка за развитие на научноизследователската и иновационната дейност	59
3.3.2. Икономика, основана на знанието	60
3.3.3. Институции, подпомагащи инвестициите в НИРД	64
3.3.4. Интелектуална собственост	66
3.3.5. Подкрепа за създаването, разпространението и прилагането на знание и иновации	68
3.4. Спазване принципите на устойчивото развитие	71
3.4.1. Енергетика и въпроси на устойчивото развитие	71
3.4.2. Опазване на околната среда	77
3.4.3. Развитие на градовете и селските райони	79

4. ЗАЕТОСТ И ОБРАЗОВАНИЕ	86
4.1. ПОВИШАВАНЕ НА ИКОНОМИЧЕСКАТА АКТИВНОСТ НА НАСЕЛЕНИЕТО И РАВНИЩЕТО НА ЗАЕТОСТТА	87
4.1.1. ПОВИШАВАНЕ ПРИВЛЕКАТЕЛНОСТТА НА СЪЩЕСТВУВАЩИТЕ РАБОТНИ МЕСТА ЧРЕЗ ПОДОБРЯВАНЕ УСЛОВИЯТА НА ТРУД	90
4.1.2. ПОВИШАВАНЕ НА ГЪВКАВОСТТА НА ПАЗАРА НА ТРУДА, СЪЧЕТАНА СЪС СИГУРНОСТ	91
4.1.3. СТИМУЛИРАНЕ ПРЕДЛАГАНЕТО НА ТРУД ЧРЕЗ УТВЪРЖДАВАНЕ НА ПОДХОД КЪМ РАБОТАТА, ОСНОВАН НА „ЖИЗНЕНИЯ ЦИКЪЛ” И ПО-ДОБРО СЪВМЕСТЯВАНЕ НА ПРОФЕСИОНАЛНИЯ С ЛИЧНИЯ ЖИВОТ	92
4.1.4. ПОЛИТИКА ПО ДОХОДИТЕ, НАСОЧЕНА КЪМ СТИМУЛИРАНЕ НА ЗАЕТОСТТА	94
4.1.5. МОДЕРНИЗИРАНЕ НА ИНСТИТУЦИИТЕ НА ПАЗАРА НА ТРУДА И УКРЕПВАНЕ НА СОЦИАЛНОТО ПАРТНЬОРСТВО	95
4.2. ЕФЕКТИВНА ИНТЕГРАЦИЯ НА ПАЗАРА НА ТРУДА НА ЛИЦАТА ОТ НЕРАВНОПОСТАВЕНИТЕ ГРУПИ.....	96
4.2.1. АКТИВНИ И ПРЕВАНТИВНИ МЕРКИ НА ПАЗАРА НА ТРУДА, ПОДКРЕПЯЩИ ИНТЕГРАЦИЯТА НА ПАЗАРА НА ТРУДА	97
4.2.2. ОСИГУРЯВАНЕ НА ПОДКРЕПА ЗА НАЙ-УЯЗВИМИТЕ ГРУПИ ЧРЕЗ ПРЕДОСТАВЯНЕ НА СОЦИАЛНИ УСЛУГИ И СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ	99
4.2.3. ПОВИШАВАНЕ ЕФЕКТИВНОСТТА НА ПРИЛАГАНИТЕ ПОЛИТИКИ НА ПАЗАРА НА ТРУДА. УКРЕПВАНЕ НА СОЦИАЛНОТО ПАРТНЬОРСТВО	101
4.3. ОБРАЗОВАНИЕ И ОБУЧЕНИЕ В ПОДКРЕПА НА ПРЕХОДА КЪМ ИКОНОМИКА, ОСНОВАНА НА ЗНАНИЕТО	102
4.3.1. НАМАЛЯВАНЕ НА ОТПАДАНЕТО ОТ УЧИЛИЩЕ И ИНТЕГРИРАНЕ НА РАНО НАПУСНАЛИТЕ СИСТЕМАТА НА ОБРАЗОВАНИЕТО	104
4.3.2. ПОДОБРЯВАНЕ НА КАЧЕСТВОТО И ЕФЕКТИВНОСТТА НА ОБРАЗОВАНИЕТО И ОБУЧЕНИЕТО	105
4.3.3. ПОВИШАВАНЕ КАЧЕСТВОТО НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ, ЗАНИМАВАЩИ СЕ С НАУЧНОИЗСЛЕДОВАТЕЛСКАТА ДЕЙНОСТ.....	108
4.3.4. ПОДОБРЯВАНЕ НА ВРЪЗКАТА НА ОБРАЗОВАНИЕТО И ОБУЧЕНИЕТО С ПОТРЕБНОСТИТЕ НА ПАЗАРА НА ТРУДА	110
4.3.5. РАЗВИТИЕ НА ФОРМИТЕ НА УЧЕНЕ ПРЕЗ ЦЕЛИЯ ЖИВОТ.....	111
5. МАТРИЦА НА ОСНОВНИТЕ ПОЛИТИКИ.....	114
6. ПРИЛОЖЕНИЯ	124
Приложение 1. Допускания в прогнозите на НОИ във връзка с политиките в пенсионната система	124
Приложение 2. Проекти по регионалните иновационни стратегии (РИС).....	125
Приложение 3. Национален иновационен фонд.....	126
Приложение 4. Фонд научни изследвания.....	133

СПИСЪК НА ФИГУРИТЕ:

ФИГУРА 1. РАСТЕЖ НА БВП И БВП НА ГЛАВА ОТ НАСЕЛЕНИЕТО СПРЯМО СРЕДНОТО ЗА ЕС-25 НИВО ПО СТАНДАРТИ НА ПОКУПАТЕЛНА СПОСОБНОСТ.....	15
ФИГУРА 2. ИНФЛАЦИЯ (2000-2009) И РЕФЕРЕНТНА СТОЙНОСТ ПО МААСТРИХТ	18
ФИГУРА 3. ЗАЕТОСТ И БЕЗРАБОТИЦА – АКТУАЛИЗИРАНА	19
ФИГУРА 4. ПРОИЗВОДИТЕЛНОСТ НА ТРУДА – РАСТЕЖ, В ПРОЦЕНТ ОТ СРЕДНОТО ЗА ЕС НИВО20	
ФИГУРА 5. БЮДЖЕТНА ПОЗИЦИЯ ПО ESA-95 И РЕФЕРЕНТНА СТОЙНОСТ ПО МААСТРИХТ	21
ФИГУРА 6. БРУТЕН ДЪРЖАВЕН ДЪЛГ (% ОТ БВП).....	23
ФИГУРА 7: КОЕФИЦИЕНТ НА ЗАВИСИМОСТ И КОЕФИЦИЕНТ НА ЗАМЕСТВАНЕ НА ДОХОДА	27
ФИГУРА 8: АКТИВЕН БАЛАНС НА ФОНДОВЕТЕ ЗА ДОО ЗА ПЕРИОДА 2006-2050 Г.	28
ФИГУРА 9: ОБЩОЕВРОПЕЙСКИ ТРАНСПОРТНИ КОРИДОРИ.....	42
ФИГУРА 10: КЛЪСТЕРНИ СТРУКТУРИ ПО РЕГИОНИ.....	54
ФИГУРА 11. РАЗХОДИ ЗА НИРД ПО СЕКТОРИ.....	58
ФИГУРА 12. СТРУКТУРА НА БРУТНОТО ПРОИЗВОДСТВО НА ЕЛЕКТРИЧЕСКА ЕНЕРГИЯ В СТРАНАТА ПРЕЗ 2005 Г. ПО ВИДОВЕ ЦЕНТРАЛИ (ГВтч, %)	77

СПИСЪК НА ТАБЛИЦИТЕ:

Таблица 1. Основни показатели и цели за развитие на ИКТ	41
Таблица 2: Сравнение на транспортните показатели на Република България с тези на страните-членки на Европейския съюз.....	44
Таблица 3. Дял на МСП по различни показатели спрямо общия брой на предприятията в България, 2001-2004	49
Таблица 4. Разпределение на индикативния бюджет на ПРСР 2007 – 2009 г. по години, млн. евро, текущи цени	84
Таблица 5. Индикативни цели по основни направления до 2009.....	86
Таблица 6. Икономическа активност.....	88
Таблица 7. Заетост	88
Таблица 8. Стандартно отклонение на основните показатели на пазара на труда в регионите за планиране	89
Таблица 9. Коефициент на безработица.....	97
Таблица 10. Индикатори в областта на образованието и обучението (2005 г.).....	103

СПИСЪК НА СЪКРАЩЕНИЯТА:

- DSL – Digital Subscriber Line
ESA- European System of Accounts
IP – Internet Protocol
TESTA – Trans European Services for Telematics between Administrations
TIMSS – Trends in International Mathematics and Science Study
USPTO – United States Patent and Trademark Office
АД – акционерно дружество
АЕИ – алтернативни енергийни източници
АЗ – Агенция по заетостта
АИАП – Агенция за икономически анализи и прогнози
АМ – автомагистрала
Б.А.М.П. – Българска асоциация на музикалните продуценти
БАН – Българска академия на науките
БАОП – Българо-австрийски образователен проект
БАРДА – Българска асоциация на агенциите за регионално развитие и бизнес центрове
БВП – брутен вътрешен продукт
БДС – брутна добавена стойност
БНБ – Българска народна банка
БСК – Българска стопанска камара
БТК – Българска телекомуникационна компания
БТПП – Българска търговско-промишлена палата
БУЛАКТ – Българско сдружение за борба с незаконното използване на защитени произведения
ВЕИ – възобновяеми енергийни източници
ВУ – висши училища
ГД – главна дирекция
ГКПП – гранично-контролно пропускателни пунктове
ДАИТС – Държавна агенция за информационни технологии и съобщения
ДВ – Държавен вестник
ДКЕР – Държавна агенция за енергийна ефективност
ДОО – държавно обществено осигуряване
ДЦК – държавни ценни книжа
ДФ – държавен фонд

ЕАД – еднолично акционерно дружество
ЕБВР – Европейска банка за възстановяване и развитие
ЕЗФРСР – Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕИБ – Европейска инвестиционна банка
ЕК – Европейска комисия
ЕС – Европейски съюз
ЗЕ – Закон за енергетиката
ЗИД – Закон за изменение и допълнение
ЗОАРАКСД – Закон за ограничаване на административното регулиране и административния контрол върху стопанската дейност
ЗПСК – Закон за приватизация и следприватизационен контрол
ЗТР – Закон за търговския регистър
ИА „ГИТ” – Изпълнителна агенция "Главна инспекция по труда"
ИАНМСП – Изпълнителна агенция за насърчване на малки и средни предприятия
ИКТ – информационно-комуникационни технологии
ИН – Интегрирани насоки
ИСС – Икономически и социален съвет
КРИБ – Конфедерация на индустриалците и работодателите в България
КСО – Кодекс за социално осигуряване
МЗ – паричен агрегат
МДААР – Министерство на държавната администрация и административната реформа
МЗГ – Министерство на земеделието и горите
МИЕ – Министерство на икономиката и енергетиката
МК – Министерство на културата
МОН – Министерство на образованието и науката
МОСВ – Министерство на околната среда и водите
МРРБ – Министерство на регионалното развитие и благоустройството
МС – Министерски съвет
МСП – малки и средни предприятия
МТСП – Министерство на труда и социалната политика
МФ – Министерство на финансите
НАП – Национална агенция за приходите
НЗ – Насоки по заетостта
НИРД – Научноизследователска и развойна дейност
НИФ – Национален иновационен фонд

НПО – неправителствени организации
НПР – Национална програма за реформи
НПРК – Национален план за разпределение на квоти
НРС – Наблюдение на работната сила
НСИ – Национален статистически институт
ОВОС – Оценка на въздействието върху околната среда
ОИСР – Организация за икономическо сътрудничество и развитие
ОКС – образователно-квалификационна степен
ОНИП – Общи насоки на икономическата политика
ООН – Организация на обединените нации
ОП – оперативна програма
ОСВ – осигурителен стаж и възраст
ОТТ – офиси за технологичен трансфер
ПРООН – Програма на ООН за развитие
ПРСР – Програма за развитие на селските райони
ПСР – Пакт за стабилност и растеж
ПЧП – публично-частно партньорство
РИС – регионални иновационни стратегии
САПАРД – Специална програма на Европейския съюз за подпомагане на земеделието и селските райони
СИ – съвместно изпълнение
СИБС – Сдружение на издателите на бизнес софтуер
СИР – Съвет за икономически растеж
УНР – Указ за насърчаване на раждаемостта
ФЕЕБ – Фонд за енергийна ефективност в България
ФНИ – Фонд „Научни изследвания“
ЮИЕ – Югоизточна Европа

РЕЗЮМЕ

Националната програма за реформи (2007-2009 г.) е основен стратегически документ на правителството на Република България, който има за цел да систематизира усилията на държавната администрация, неправителствения сектор и социалните партньори за реформиране на българската икономика с оглед постигането на високи и устойчиви темпове на икономически растеж и увеличаване на заетостта в страната. Настоящата програма, която е и първа за България, ще бъде представена на Европейската комисия и на останалите страни-членки в началото на месец март 2007 г.

При изготвянето на програмата като отправна точка са използвани Интегрираните насоки за растеж и заетост, препоръчвани от Европейския съвет при формулирането на политики и мерки за постигането на целите на обновената Лисабонска стратегия.

Основните области, в които са групирани реформите, са макроикономическа среда, микроикономически проблеми и въпроси, касаещи формирането и използването на човешкия капитал и създаването на заетост.

Националната програма за реформи се базира на стратегиите, програмите и мерките, които са предвидени на секторно и отраслово ниво, като стремежът е тяхното съчетаване да спомогне за постигането на синергия и засилване на очакваните ефекти от приложението им. Поради това, в изготвянето на Програмата бяха включени всички имащи отношение държавни институции, които впоследствие пряко допринесоха за изготвянето на документа.

Националната програма за реформи беше обсъдена с широк кръг представители на различни обществени организации – представители на бизнеса, на синдикатите, неправителствени анализаторски структури и др. Част от техните препоръки и мнения са залегнали в текста на програмата, като освен това проведените дискусии поставиха началото на по-задълбоченото разглеждане на важни социални и икономически проблеми. Това от своя страна представлява своеобразна гаранция, че реформите в българската икономика в средносрочен план няма да бъдат ограничени до посоченото в програмата, а при бъдещите актуализации ще бъдат формулирани и въведени нови политики и мерки, които допълнително ще допринесат за икономическия растеж и заетостта в страната.

Организацията на мерките и политиките в програмата е направена по такъв начин, че да подкрепя непосредствено с информация посочените цели на икономическата политика – по споменатите ключови области на реформи. Към мерките и политиките са посочени и финансовите средства, които следва да бъдат изразходени за тяхното реализиране, както и източниците на финансиране.

Планираните финансови ресурси обхващат както преки разходи от държавния бюджет, така и финансираня по линия на европейските фондове и национални съфинансираня. Те са съгласувани както с политиките, заложи в Закона за държавния бюджет, така и с целите на Националната стратегическа референтна рамка и Оперативните програми към нея.

Времевият хоризонт на Програмата може да се разглежда в два основни аспекта – краткосрочен и средносрочен. В краткосрочен план, следва да се има предвид, че в края на текущата 2007 г. България трябва да представи отчет по изпълнението на заложените за тази година мерки. В този смисъл, приложението на Програмата е започнало още преди нейното формално приемане, като сроковете и изпълнението на задачите изискват максимална концентрация от отговорните структури. В средносрочен план мерките и политиките имат за цел да окажат по-широкомасщабно влияние, като до известна степен тяхната формулировка и приложение допускат известни възможности за актуализация „в движение”.

Най-общо програмата третира няколко основни предизвикателства, свързани с развитието на националната икономика. На първо място, в хоризонтален аспект е разгледан проблемът с административния капацитет, като българското правителство посочва специфичните мерки и политики, насочени към неговото подобряване на всички нива с оглед постигане на по-точно формулиране и по-ефективно прилагане на политиките, по-високо качество на предоставяните публични услуги, утвърждаване на принципа на прозрачност на работа на администрацията, облекчаване на процедурите по регистрация на търговците, както и към гарантиране на по-добро управление на значителни финансови ресурси, в частност на структурните фондове на ЕС.

Специфичните приоритетни области, отразяващи пътищата и средствата за постигането на средносрочните цели за устойчив растеж и висока заетост включват:

1. **Поддържане на макроикономическа стабилност.** Правителството се ангажира да провежда строга фискална политика, с оглед намаляване

инфлационния натиск, произтичащ от динамичния растеж на вътрешното търсене, ограничаване на дефицита по текущата сметка и осигуряване на възможно най-неутрална позиция на бюджета по отношение на икономическия цикъл. Тази политика ще бъде подкрепена от комплекс от структурни реформи и допълнителни мерки за повишаване на качеството и ефективността на публичните разходи. С оглед на проблемите, свързани с процесите на застаряване на населението и необходимостта от осигуряване на дългосрочна устойчивост на публичните финанси, се предвиждат редица законодателни стимули за възрастните работници да остават по-дълго на пазара на труда, като същевременно ефективното стартиране на Фонда за демографски резерв осигурява още един допълнителен гарант за стабилността на пенсионната система;

2. **Подобряване на инфраструктурата, в частност на транспортните и енергийните мрежи.** Предвижда се развитието на комуникационната структура на публичната администрация, подобряване на регионалната и местната пътна инфраструктура, подобряване на инфраструктурата в селските райони, модернизирание на тези части от националната транспортна инфраструктура с национално и европейско значение, както и изграждане и развитие на енергийната инфраструктура;
3. **Подобряване на бизнес средата.** Действията на правителството ще бъдат насочени към налагане и утвърждаване на принципите на доброто управление, като се търси оптималния размер на административно регулиране и опростяване на отделните административни режими. Цели се и намаляване на времето за издаване на лицензи и разрешителни за бизнеса. Предвижда се започналият процес на въвеждане на системата на единен фиш на граничните контролно-пропускателни пунктове да бъде ускорен съществено и в кратки срокове да обхване всички ГКПП;
4. **Повишаване на качеството на човешкия капитал чрез подобрен достъп на всички до качествено образование и обучение (вкл. чрез учене през целия живот).** Основните мерки, които предвижда програмата, са насочени към намаляване на отпадането от училище, изграждане на модерна и ефективна система за стандартизирано външно оценяване в средното образование, развитие на професионалното образование в съответствие с изискванията на пазара на труда и развитие на формите на учене през целия живот. По-

специално, в областта на висшето образование се предвижда подобряване на неговото качество и ефективност. За целите на преодоляване на несъответствията между търсенето и предлагането на труд се предвижда изграждане и развитие на Национална система за периодично наблюдение на пазара на труда;

- 5. Активиране на предлагането на труд.** Предвид относително ниската икономическа активност в сравнение със средните стойности за ЕС, правителството се ангажира с продължаването на активните мерки на пазара на труда, в т.ч. Националната програма „От социални помощи към заетост”, прилагане на предвидените в Закона за насърчаване на заетостта мерки и Националната програма „Асистенти на хора с увреждания”.

В изпълнение на приоритетните действия съгласно решенията на пролетния Европейски съвет от 2006 г., редица мерки са предвидени по отношение на инвестициите в знания и иновации. В тях се включват подобряване на цялостната рамка за развитие на научната и изследователската дейност и на иновационните дейности, както и подобряване на защитата на интелектуалната собственост като основна институционална предпоставка за процеса на инвестиции в иновации. По отношение на процеса на изграждане на икономика, основана на знанието, правителството отчита необходимостта от концентриране на финансовите ресурси и наличния научен и изследователски състав в основните области на знание, в които страната има съществен потенциал – информационни и комуникационни технологии, генетика, протеомика, медицина, биотехнологии, точно машиностроене, модерни технологии в класическата и атомната енергетика, нанотехнологии, микроелектроника и др. Усилията и средствата ще бъдат насочени към разработване и реализиране на проекти за национални иновационни центрове в посочените области.

По второто приоритетно действие, „Стимулиране на малките и средни предприятия и предприемачеството”, основна цел е да се намалят пречките пред възникването и развитието на тези основни структурни единици на българската икономика, като се разработват и прилагат политики за стимулиране на предприемаческия дух и уменията за стартиране на нов бизнес и се предлага пряка подкрепа за стартиращи фирми, в това число финансова, консултантска и др.

По третото приоритетно действие, „Повишаване на възможностите за заетост на приоритетните категории (целеви групи)”, значителен брой мерки се предвиждат за

повишаване на заетостта сред младежите, сред по-възрастните работници, сред жените, сред хората с трайни увреждания, сред лицата от ромската общност и т.н. Предвиждат се стимули за реинтеграцията в работната сила на неактивните лица, както и мерки за повишаване на гъвкавостта и сигурността на заетостта (т.нар. подход flexicurity).

По четвъртото приоритетно действие, „Реформиране на енергийния пазар”, са предвидени мащабни и амбициозни мерки, свързани с повишаването на енергийната ефективност на българската икономика и стимулирането на производството и потреблението на енергия, произведена от възобновяеми енергийни източници. Също така, акцент е поставен и върху намаляването на външната енергийна зависимост и гарантирането на сигурността на енергийните доставки с оглед осигуряване на непрекъсваемост на електроснабдяването.

Реализирането на политиките и мерките и постигането на заложените в Националната програма за реформи цели се очаква да доведе до допълнителни положителни ефекти върху всички аспекти на социално-икономическия живот на страната, в т.ч. съществено съкращаване на транзакционните разходи и пренасочването на освободените средства към инвестиции в продуктивни дейности, увеличаване на привлекателността на българската икономика за външните инвеститори и увеличаване на обема на преките чуждестранни инвестиции, повишаване на конкурентоспособността на местните производители и засилване на експортната дейност, ограничаване и намаляване на дела на „сивата икономика”, повишаване на мобилността на работната сила, повишаване на производителността на труда и натрупване на човешки капитал с нарастващо качество.

УВОД

Националната програма за реформи (НПР) на България е разработена в отговор на предизвикателствата, поставени пред държавите-членки на ЕС като основен акцент в обновената Лисабонска стратегия. НПР е стратегически документ на страната, имащ за цел да систематизира усилията на правителството за постигане на високи и устойчиви темпове на икономически растеж и заетост, като очертае средносрочната рамка от мерки и приоритети в областта на макро- и микроикономическото развитие, пазара на труда и развитието на човешкия капитал.

Националната програма за реформи представлява продължение на Предприсъединителната икономическа програма на България с фокус върху структурните реформи, насочени към постигането на целите на обновената Лисабонска стратегия. Тя е съобразена както с Интегрираните насоки (ИН) и последните препоръки на Съвета и Комисията, така и с някои основни програмни документи на българското правителство, а именно: Програмата на Правителството на европейската интеграция, икономическия растеж и социалната отговорност (2005-2009г.), многогодишната бюджетна рамка, Националната стратегическа референтна рамка, Конвергентната програма, Споразумението между Министерски съвет на Република България и Българска народна банка за въвеждане на еврото, Националният план за действие по заетостта към Стратегията по заетостта (2004-2010 г.), Иновационната стратегия (2004 г.), Национална програма за развитие на училищното образование и предучилищното възпитание и подготовка (2006-2015 г.), Пакта за икономическо и социално развитие на страната до 2009 г. и др.

Програмата е разработена от работна група към АИАП в координация с министерствата и ведомствата, консултирана е с БНБ и широк кръг представители на обществото – НПО, работодатели и синдикати, Икономическия и социален съвет (ИСС). След нейното одобрение от Министерски съвет тя ще бъде предоставена и на вниманието на Парламента.

В първата част на програмата са представени средносрочните и дългосрочните макроикономически предизвикателства пред развитието на страната, както и очакванията за динамиката на основните индикатори, свързани с тяхното изпълнение. Акцентът е поставен върху три основни приоритета, съответстващи на ИН на ЕС (Общи насоки на икономическата политика – ОНИП) и съобразени с националната

специфика: (1) висок и устойчив растеж и заетост (ИН 1-6); (2) макроикономическа стабилност с оглед изпълнението на критериите от Маастрихт и прехода към членство в Еврозоната (ИН 1, 3-5 и съгласно ревизирия Пакт за стабилност и растеж (ПСР)); (3) дългосрочна устойчивост на публичните финанси предвид застаряването на населението (ИН2).

Втората част разглежда микроикономическите предизвикателства като фактор за повишаване потенциала за растеж и заетост (ИН 7–16, ОНИП), а именно: подобряване на бизнес средата (регулативната рамка), повишаване гъвкавостта на продуктите и капиталовите пазари с оглед по-бързото им адаптиране към конкуренцията на единния пазар, развитие на предприемачеството и повишаване на иновационната активност, развитие на инфраструктурата при спазване принципите на устойчивото развитие.

Третата част описва мерките и политиките, насочени към повишаване на заетостта и качеството на човешкия капитал, като отчита основните моменти от ИН (ИН 17–24, Насоки по заетостта (НЗ) и националните програмни документи в областта на заетостта и реформата в образованието.

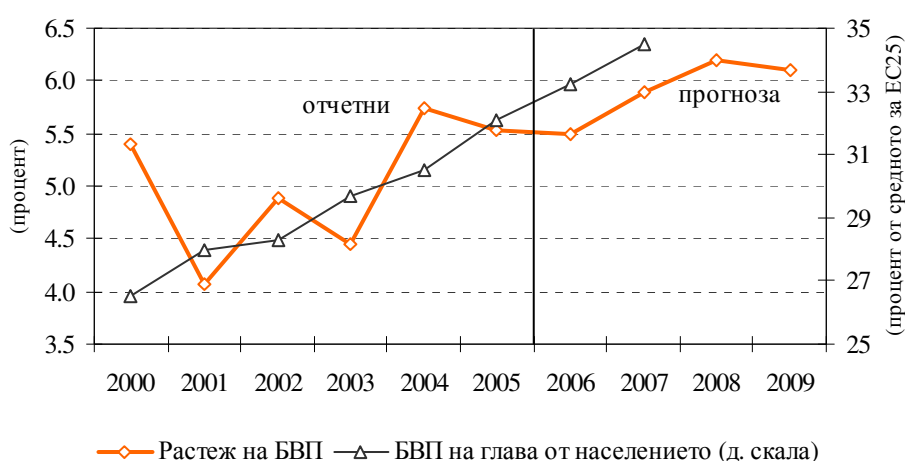
В края на изложението е включена матрица на основните индикатори по мерките и политиките, която систематизира и обобщава основните етапи на реформите, описани в трите части на Програмата.

1. ИКОНОМИЧЕСКИ РАСТЕЖ, ЗАЕТОСТ И ИНФЛАЦИЯ

Националната програма за реформи поставя като основен приоритет пред икономическата политика създаването на условия за висок и стабилен икономически растеж от порядъка на 6% годишно.

От въвеждането на системата на паричен съвет през лятото на 1997 г. България вече почти едно десетилетие успешно поддържа макроикономическа стабилност, съчетана със спазването на строга бюджетна дисциплина и провеждането на ускорени структурни реформи. Това доведе до високи и устойчиви темпове на икономически растеж, значително намаляване на безработицата и висок дял на частния сектор в БВП. Въпреки това, към настоящия момент доходите на българските граждани са чувствително под стандартите на развитите икономики. Доходът на глава от населението в страната се равнява на около една трета от средното за ЕС-25 ниво, измерено по паритет на покупателната способност. Това е една от причините, предопределящи като предизвикателство пред българската икономика поддържането на високи темпове на икономическия растеж, като се запази макроикономическата стабилност и продължи либерализацията на пазарите.

Фигура 1. Растеж на БВП и БВП на глава от населението спрямо средното за ЕС-25 ниво по стандарти на покупателна способност

Източник: Евростат, НСИ, АИАП

През 2005 г. БВП на България нарасна с 5.5% в реално изражение. Този растеж е с около 4 процентни пункта по-висок спрямо средната стойност за ЕС-25. От страна на

търсенето, основен принос за растежа след 2000 г. имаше вътрешното търсене, а от страна на предлагането – секторът на услугите.

Основен принос в растежа през периода 2007–2009 г. се очаква да отбележи износът, което ще доведе до постепенно ограничаване на отрицателния принос на външния сектор. С висок принос ще бъдат и инвестициите, поради увеличеното доверие и нарасналата атрактивност на страната като част от единния европейски пазар. Очакванията за бъдещи доходи, породени от устойчивото повишаване на реалните доходи през последните години, ще мотивират допълнително растежа на потреблението. Индустрията ще бъде отново най-динамичният икономически сектор, високи темпове на растеж се очакват и в услугите. Очаква се трансферите от земеделските фондове да допринесат за по-високата ефективност на селскостопанските производители и оттам – да подобрят условията в сектора.

Основен риск¹ по отношение на прогнозата за основните макропоказатели на страната са колебанията в енергийните цени на световните пазари. Рискове произтичат и от скоростта на структурните реформи и от ефективността на инвестициите (в т.ч. финансирани от фондовете на ЕС).

Високите темпове на икономически растеж бяха регистрирани при сравнително невисоки равнища на инфлация. Нарастването на потребителските цени в България за 2006 г. е 6.5%, а средногодишното изменение е 7.3%. Тази динамика на цените е обусловена в голяма степен от решението на правителството за еднократно въвеждане на по-високи акцизи върху тютюневите изделия през 2006 г. Това доведе до рязко покачване на цените на цигарите със 74.9%, като приносът им в натрупаната инфлация е 2.7 процентни пункта.

Годишното повишение при нерегулираните цени е 4.5% в края на 2006 г. През 2006 г., поради по-слабата реколта в световен мащаб международните цени на пшеницата се увеличиха значително, достигайки исторически високи равнища. Това се отрази на цените на вътрешния пазар. През последното тримесечие на годината потребителските цени на брашното и хляба се увеличиха съответно с 21.6 и 16.9%.

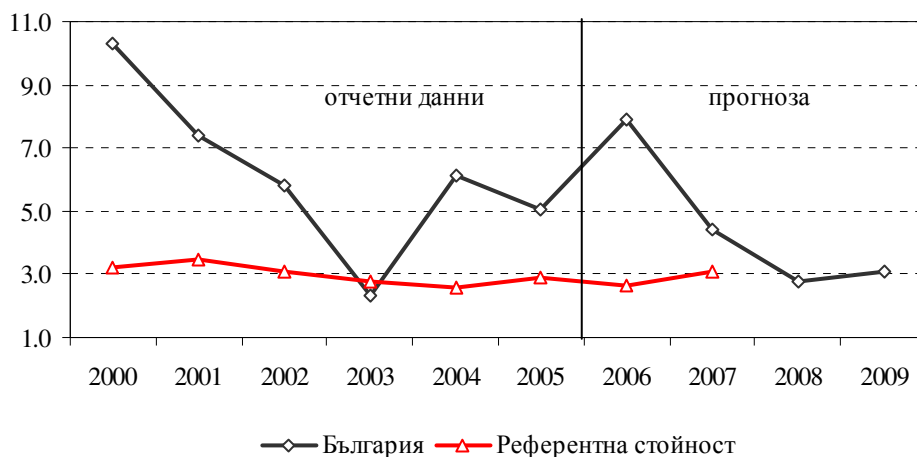
¹ От техническа гледна точка риск за неточност на прогнозата са и ревизиите на историческите данни.

Годишното увеличение в цените на хранителните стоки е 5.4%, а приноса им в общата инфлация е 2 процентни пункта.

(ИИ 1, 3) Очаква се през периода 2007–2009 г. инфлацията в страната постепенно да спада и да се задържи на равнище от около 2.9-3.0% през 2009 г., главно в резултат на значително намаления очакван принос от страна на регулираните цени от 2007 г. нататък, както и поради преодоляването на негативните последици от шоковете, както от страна на предлагането (международните цени на петрола), така и на търсенето.

В периода 2007–2009 г. ще се увеличат акцизите при течните горива и ще се въведат акцизи при въглищата и електроенергията. Общото отражение върху годишната инфлация през този период се изчислява съответно на: 0.5, 0.4 и 0.3 процентни пункта. Основните фактори, които ще оказват влияние върху базисната инфлация, ще бъдат международните цени на суровините и горивата, стоките от внос и вътрешните фактори – съотношението между растежа на производителността и заплатите и платежоспособното търсене на домакинствата. Ефектът от единната търговска политика след присъединяването на страната към ЕС ще доведе до намаляване равнището на някои цени. Очакваме процесът на конвергенция в равнището на всички цени да бъде по-ускорен при групата на услугите. При нехранителните стоки очакваме ниски темпове на инфлация. При хранителните стоки очакваме годишна инфлация около 1.6% за периода 2007–2009 г. Прогнозата е направена при допускането, че няма да има външни или вътрешни шокове, които могат да повлияят за покачването на цените в отрасъл селско стопанство и в хранително-вкусовата промишленост.

Фигура 2. Инфлация (2000-2009) и референтна стойност по Маастрихт

Източник: Евростат, НСИ, АИАП

През 2005 г. средният брой на заетите² се е повишил с 2.4% на годишна база³, в резултат на нарасналото търсене на труд от страна на частните предприемачи и въпреки ограничаването на обхвата на активните програми на пазара на труда. Коефициентът на заетост, който възлиза на 55.8% средно за годината, е нараснал с над 5 процентни пункта спрямо 2002 г., но неговата стойност все още остава значително под средната за ЕС-25 (63.8%). През първите девет месеца на 2006 г. броят на заетите⁴ се увеличи с 3.7% спрямо същия период на предходната година, в резултат както на нарасналата икономическа активност, така и на намалението на социално-осигурителната тежест за работодателите от началото на годината. Коефициентът на заетост достигна средна стойност от 58.3% за деветте месеца на 2006 г. Нивото на безработица в страната следва постоянна тенденция на намаление през последните пет години, като от около 18% през 2002 г. достига 10.1% средно за 2005 г.⁵ За първите девет месеца на 2006 г. коефициентът на безработица бе 9.1%. Прогнозата за 2006 г. е безработицата да достигне 9.0%, а през 2007 г. да намалее допълнително до 8.6%. Коефициентът на икономическа активност се повишава през последните три години,

² Във възрастовата група 15-64 г.

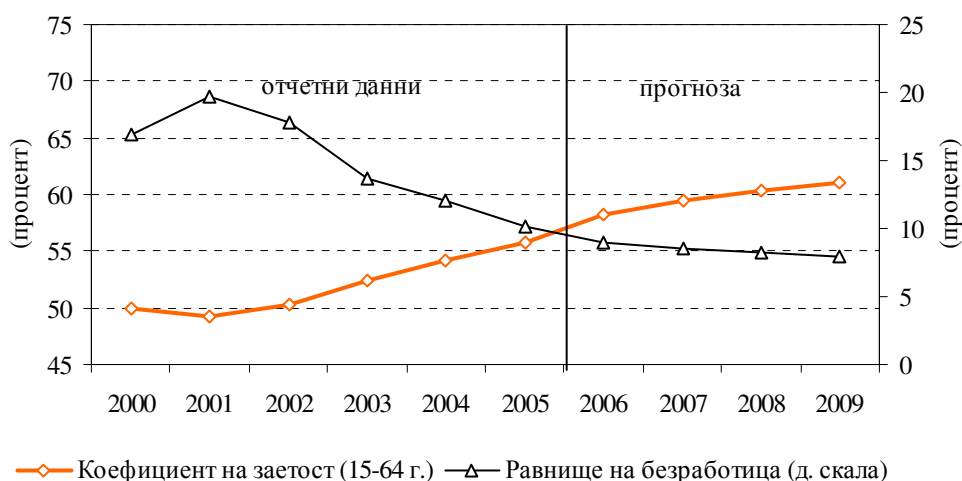
³ Източник: Наблюдение на работната сила (НРС) на НСИ, 2005 г.

⁴ По данни от НРС, във възрастовата група 15-64 г.

⁵ Източник: НРС, Евростат.

като средномесечната му стойност достига 62.1 и 64.2%⁶, съответно през 2005 и деветте месеца на 2006 г. Все още обаче е налице значителен неизползван трудов ресурс. Макар и да намалява, броят на обезкуражените лица се задържа висок (съответно 344.5 хил. и 284.2 хил. души средно за 2005 г. и първите девет месеца на 2006 г.). За преодоляването на този проблем са предвидени мерки, които са описани по-подробно в трета част от програмата.

Фигура 3. Заетост и безработица – актуализирана

Източник: Евростат, НСИ, АИАП

През 2005 г. растежът на производителността на труда се ускори спрямо предходната година до 3.9%⁷, изпреварвайки средните за ЕС-25 темпове⁸. В същото време равнището ѝ, измерено по паритет на покупателната способност е близо три пъти по-ниско в сравнение със средното за страните от ЕС-25. Динамиката на производителността на труда в страната ни бе сходна с тази на средногодишната реална работна заплата (4% спрямо 2004 г.)⁹. Макар доходите от труд в страната да се повишават през последните години, тяхното нарастване е по-ниско от растежа на БВП. В резултат на това, делът на компенсацията на наетите в БВП отбелязва спад от 38.8%

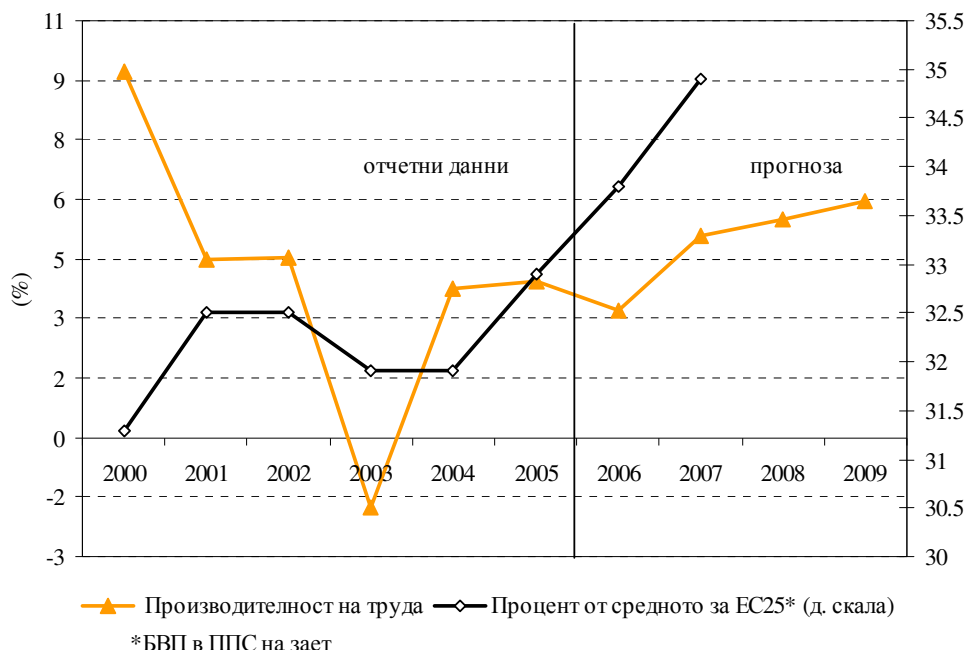
⁶ Във възрастовата група 15-64 г.

⁷ Изчислена с данните за реалния БВП и броя на зетите според предварителните данни от Наблюдението на предприятията.

⁸ Източник: European Commission, Economic Forecasts, Autumn 2006.

през 1998 г. до 34.5% през 2005 г. Този дял остава доста по-нисък от стойността на показателя за страните от ЕС-25, който се колебае около 51% за последните години. През първите девет месеца на 2006 г. реалната средна работна заплата в страната нарасна с 2.7%¹⁰, а производителността на труда – с 2.5%¹¹.

Фигура 4. Производителност на труда – растеж, в процент от средното за ЕС ниво

Източник: Евростат, НСИ, АИАП

Във връзка с разрешаването на проблемите в областта на трудовия пазар, българското правителство предвижда комплекс от мерки, които са описани в част 4 от настоящата програма. Очаква се в резултат от тяхното изпълнение заетостта да се повиши до 61%¹² през 2009 г., коефициентът на икономическа активност да достигне 66.4%¹³, а безработицата да намалее до 8.0%.

⁹ По предварителни данни на НСИ от Наблюдението на предприятията.

¹⁰ По предварителни данни.

¹¹ Изчислена с данните за реалния БВП и броя на заетите от НРС.

¹² Във възрастовата група 15-64 г.

¹³ Във възрастовата група 15-64 г.

2. МАКРОИКОНОМИЧЕСКИ ПОЛИТИКИ ЗА ВИСОК И УСТОЙЧИВ ИКОНОМИЧЕСКИ РАСТЕЖ И ЗАЕТОСТ

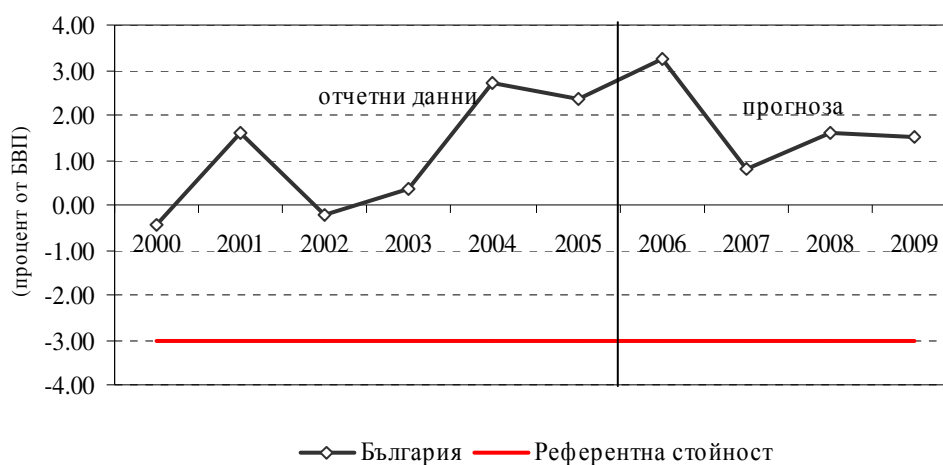
Постигането на дългосрочен ефект от прилаганите мерки за увеличаване на икономическия растеж и заетостта е силно чувствително към осигуряването на макроикономическа стабилност. Политиките и мерките на правителството ще бъдат насочени към запазване и гарантиране на стабилни и устойчиви макроикономически параметри, което ще спомогне и за паралелното изпълнение на критериите за номинална конвергенция от Маастрихт.

2.1. Стабилна макроикономическа среда за реализиране на висок растеж и заетост

2.1.1. Бюджетна позиция и държавен дълг

За периода 2007–2009 г. правителството ще провежда политика на бюджетен излишък, като по този начин ще бъде гарантирано поддържането на средносрочна фискална стабилност и ще бъде ограничен инфлационния натиск.

Фигура 5. Бюджетна позиция по ESA-95 и референтна стойност по Маастрихт

Източник: Евростат, НСИ, АИАП

През последните години стабилната фискална политика бе важна предпоставка за реализиране на висок темп на икономически растеж в страната, като спомагаше за неутрализиране на ефектите от неблагоприятните макроикономически шокове на външната среда върху икономиката и за запазване на макроикономическата стабилност и фискалната устойчивост.

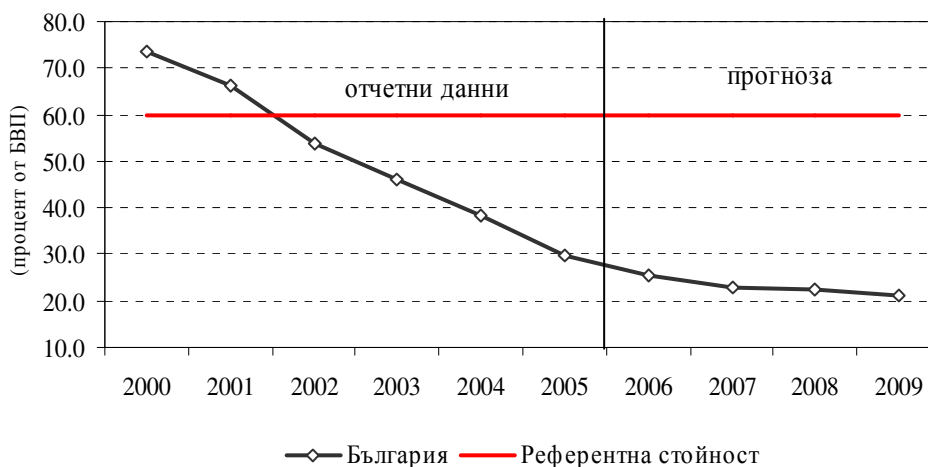
След отчетения минимален бюджетен дефицит от 0.2% от БВП през 2002 г., България постигна бюджетен излишък от 2.7% от БВП през 2004 г. и 2.4% от БВП през 2005 г. Това се дължи основно на преизпълнението на приходите в резултат на увеличената данъчна база, на високия растеж, на нарастването на вноса и на подобрения данъчен и митнически контрол. През 2006 г. фискалната позиция остана рестриктивна, като бюджетният излишък достигна размер от 3.7% от БВП по предварителни данни на МФ.

В съответствие с приетата от Правителството Конвергентна програма на Република България (2006-2009 г.) за периода 2007–2009 г. се планира поддържане на бюджетен излишък в размер на около 1.5-2.0% от БВП. Това е необходимо с оглед ограничаване на дефицита по текущата сметка на платежния баланс, който за 2006 г. се очаква да достигне 14.1% от БВП, след което да започне постепенно да намалява.

Насоките на бюджетната реформа за периода 2007–2009 г. са свързани с постигането на ефективно действаща средносрочна рамка на разходите и утвърждаването на програмното бюджетиране във всички фази на бюджетния процес.

Основен фактор за постигането на фискалната устойчивост е провежданата от правителството ефективна и прозрачна политика при управлението на държавния дълг, в резултат на която настъпиха съществени положителни промени в количествените и качествените параметри на дълга. Показателят „консолидиран държавен дълг/БВП“ намаля до нива под 30% в края на 2006 г. (фиг. 6) в сравнение с 66.2% през 2001 г.

Фигура 6. Брутен държавен дълг (% от БВП)

Източник: Министерство на финансите

Лихвената и валутната структура на държавния дълг също отбелязва положителни промени. В края на 2005 г. структурата на държавния дълг се характеризира с превес на дела с фиксирани лихвени купони, който възлиза на 59.4% и осигурява по-голяма предвидимост при управлението на дълга. По отношение на валутната композиция, евровият и левовият компонент са преобладаващи, като заемат съвкупен дял от 63.4%. Стойностите на разглежданите съотношения показват наличието на възможности за предвидимост и оптимизация на необходимите за обслужването на държавния дълг бюджетни средства.

Състоянието на количествените и качествените параметри на дълга дава основание да се смята, че рисковете, свързани с размера и структурата му, са значително редуцирани. Все пак, при оценка на влиянието на риска през следващите години ще се отчитат растящите нужди от финансиране на големи инфраструктурни проекти в областта на енергетиката, водопреносната мрежа и пътната инфраструктура. Присъединяването на България към Европейския съюз и усвояването на средства от европейските фондове също така налагат осигуряване на национално съфинансиране, част от което ще бъде осигурено чрез държавни и държавно гарантирани заеми.

Основна цел на политиката по дълга в средносрочен план е осигуряването на безпрепятствено финансиране на бюджета и рефинансиране на дълга при минимална възможна цена в средносрочен и дългосрочен аспект и при оптимална степен на риск. За постигането на тази цел се предвижда поддържане на ниско ниво на разходите за обслужване на дълга. Лихвените разходи по дълга през следващите три години се

очаква да варират в границите между 1.3-1.5% от БВП. Изключително важно също така е осигуряването на стабилни източници за финансиране на бюджета и рефинансиране на дълга. Като приоритетни източници за финансиране се очертават емисиите на ценни книжа на местния и международните капиталови пазари и заемите от международни финансови институции.

2.1.2. Парична политика и финансова стабилност

(ИИ 1) В областта на паричната политика се предвижда запазването на режима на паричен съвет до приемането на страната в еврозоната. В рамките на този паричен режим БНБ ще поддържа ценовата стабилност чрез осигуряване стабилността на валутния курс и на финансовата система, като по този начин ще спомага за създаване на благоприятна среда за постигане на устойчив неинфлационен растеж.

Стабилността на паричния съвет е осигурена от поддържането на солидни валутни резерви на БНБ, които отбелязаха увеличение на годишна база с 8.9% през 2005 г. и с 21.1% през 2006 г.

Паричните агрегати продължават да нарастват под влияние на нарастването на депозитите в банковата система и на транзакционното търсене на пари. През 2006 г. широките пари, измерени чрез паричния агрегат М3, се увеличиха с 26.9% на годишна база.¹⁴

От месец юни 2006 г. БНБ започна постепенно да отменя действащите в момента административни ограничения (т.нар. „квази кредитни тавани“), контролиращи темповете на нарастване на кредитите. Още при въвеждането на допълнителните задължителни минимални резерви централната банка изрично подчерта, че тези мерки са временни и могат да са ефективни само за ограничен период от време. Тъй като те вече постигнаха целите си по отношение на стабилността на банковия сектор, в края на октомври 2006 г. БНБ взе решение да отмени напълно административните ограничения върху темповете на нарастване на кредитите от 1 януари 2007 г. Същевременно централната банка ще запази строги надзорните изисквания и както и досега, действията ѝ ще бъдат насочени към постигането на умерен и устойчив растеж на

¹⁴ През 2005 г. широките пари нарастват с 23.9%.

банковите кредити в рамките на 20% годишно. В случай че темповете на растеж на кредитите се ускорят и надхвърлят тези рамки, БНБ си запазва правото да приложи допълнителни адекватни мерки.

На 14 декември 2006 г. Управителният съвет на Българската народна банка прие нова Наредба № 8 за капиталовата адекватност на кредитните институции, която влезе в сила на 1 януари 2007 г. Тя отразява изискванията на директивите на ЕС за капиталовата адекватност на банките, респективно на новото Международно споразумение за капиталовите стандарти, известно като Базел II.

Въвежданото европейско право дава възможност на националните регулатори да приложат и по-строги от минимално изискваните капиталови стандарти, ако преценят, че националните условия го налагат. С оглед на динамичното развитие на кредитния пазар у нас и свързаното с него ускорено поемане на рискове от банките, Централната банка ще запази сегашните по-високи изисквания за капиталово покритие. По този начин ще се осигурят по-голяма защита и устойчивост на кредитните институции у нас в периода на интензивно изграждане и насищане на пазара на банкови услуги.

Поддържаната фискална и монетарна стабилност допринесе за конвергенцията на дългосрочните лихвени проценти, измерени като лихвени проценти по десетгодишните български ДЦК. Такава конвергенция се наблюдава от 2002 г., когато е първата емисия на този вид ДЦК в страната ни. Въпреки покачването им през 2006 г., отчасти поради намаленото търсене от страна на пенсионните фондове поради либерализация на режима за инвестиране от 2004 г., стойността им е под референтната стойност за ЕС, като се очаква състоянието да не се промени съществено през разглеждания период. В новата Стратегия за управление на държавния дълг за периода 2006-2008 г. правителството потвърждава стремежа си да увеличи дела на дългосрочния дълг, деноминиран в лева. Това ще осигури разширяване на пазара на 10-годишни ДЦК, като по този начин тези финансови инструменти ще са подходящи за отчитане изпълнението на Маастрихтския критерий за дългосрочните лихвени проценти.

Задълбочаващата се финансова интеграция, намаляващите премии за ликвидност и валутен риск, както и придържането към консервативна фискална политика, ще продължат да действат в посока на тяхното намаляване и конвергиране към нивата в ЕС.

2.2. Дългосрочна устойчивост на публичните финанси предвид проблемите, свързани със застаряването на населението

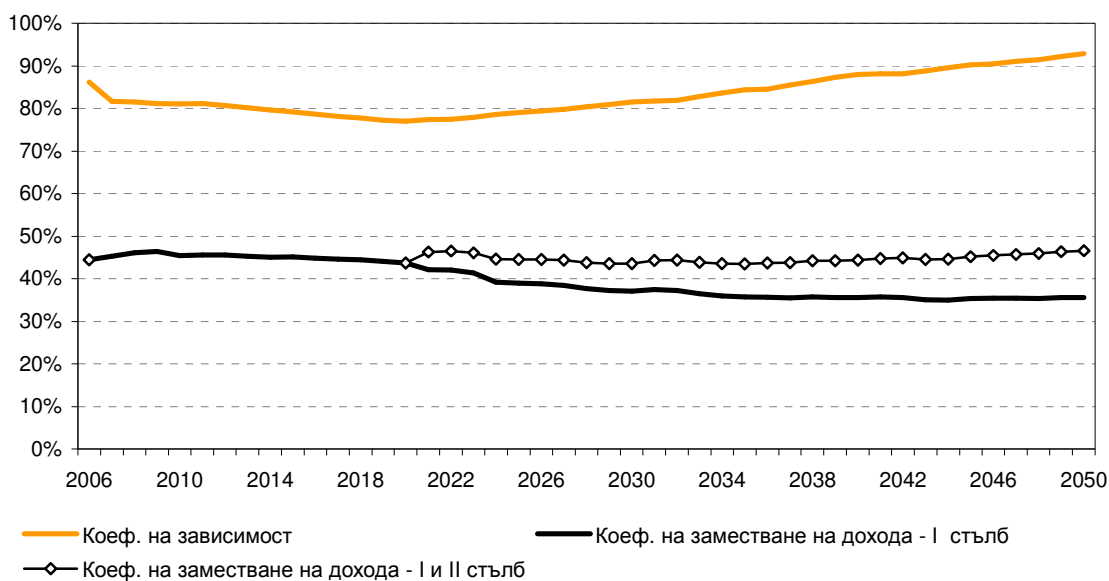
(ИН 2,3) Българското правителство отчита предизвикателствата на икономическата устойчивост от гледна точка на застаряващото население и вече стартира реформи в системите на пенсионното осигуряване и здравеопазването, насочени към укрепване състоянието на публичните финанси в дългосрочен аспект. С цел подпомагане на баланса на фондовете на Държавното обществено осигуряване и повишаване финансовата устойчивост на пенсионната система, през 2007 г. се предвижда ефективното стартиране на Държавен фонд за гарантиране устойчивост на държавната пенсионна система (фонд за демографски резерв).

Успешно въведената в България точкова система при пенсиониране (сбор от навършена възраст и осигурителен стаж), както и постепенното повишаване на възрастта за пенсиониране, докато достигне до 60 години за жените през 2009 г. и 63 години за мъжете (постигната през 2005 г.), са в унисон с целите на Лисабонската стратегия. Със завишаване на критериите за достъп до пенсия за осигурителен стаж и възраст бе ограничен броят на новите пенсионери. Това доведе до подобряване на съотношението между осигурените лица и пенсионерите, което е една от най-важните предпоставки за финансова стабилност на осигурителната система.

Очаква се коефициентът на зависимост¹⁵ да намалява постепенно и от 89.1% през 2005 г. да достигне 77% през 2020 г. в резултат на въвеждането на по-строги изисквания за придобиване право на пенсия и на увеличения брой осигурени лица. След това обаче коефициентът на зависимост ще нараства плавно до 2050 г. и ще достигне 92.8%. Тази тенденция е в резултат на нарастване на очакваната продължителност на живота (по-подробно описание на допусканията в прогнозата са предоставени в Приложение 1).

¹⁵ Брой пенсионери на 100 осигурени лица.

Фигура 7: Коефициент на зависимост и коефициент на заместване на дохода

Източник: НОИ

Коефициентът на заместване на дохода (първи стълб)¹⁶ в момента е 44.4% и се очаква да достигне 35% през 2050 г. Този очакван спад се дължи на прехода към използване на осигурителния доход за целия осигурителен стаж в пенсионната формула, поради намалението на дела на пенсията от ДОО в общия доход на лицата, които ще получат допълнителна пенсия от универсален пенсионен фонд. Очаква се пожизнената допълнителна пенсия от втория стълб да замества около 12-18% от дохода преди пенсиониране.

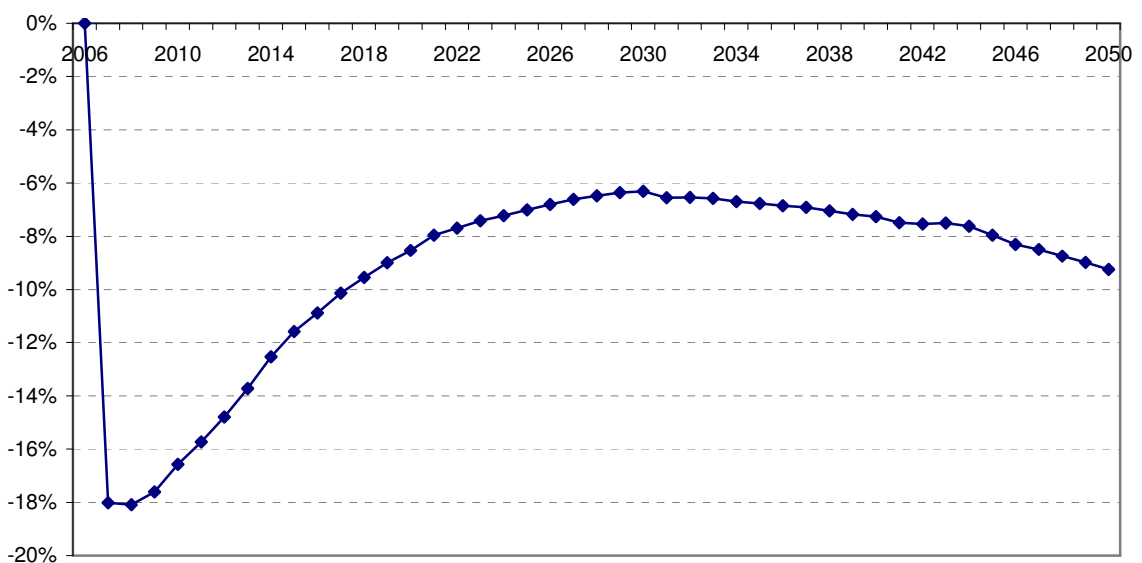
Актуерският баланс (-19.89% за 2007 г.)¹⁷ се очаква да остане отрицателен през целия изследван период с тенденция да се подобрява от -21.32% през 2009 г. до -9.89%

¹⁶ Средна пенсия към нетен среден осигурителен доход.

¹⁷ Направените прогнози се базират на дългосрочния актуерски модел, използван в НОИ, и включва предвижданията за актуерското състояние на фондовете на ДОО за период от 2006 г. до 2050 г. на консолидирана основа.

през 2030 г., след което ще започне да се влошава до -12.53% през 2050 г.¹⁸ Тази тенденция е резултат от намалението на осигурителната вноска за фонд "Пенсии" с 6 процентни пункта (2006 г.) и едновременно с това повишаване на с пенсиите минимални размери. Общият размер на очаквания дефицит на НОИ се очакваше да бъде 1.4 млрд. лв. (0.72 млрд. евро) за 2006 г., но поради добро изпълнение на приходната част на бюджета на ДОО, трансферът от републиканския бюджет възлезе на 1.3 млрд. лв. (0.66 млрд. евро).

Фигура 8: Актюерски баланс на фондовете за ДОО за периода 2006-2050 г.

Източник: НОИ

Анализът на финансовата устойчивост на ДОО показва, че балансът се подобрява постепенно до 2030 г. и след тази година отново започва увеличение на дефицита. Прогнозата се основава на допускания за стабилни макроикономически показатели. Демографската структура на населението има определящо влияние върху финансовата

¹⁸ Направените прогнози се базират на дългосрочния актюерски модел, използван в НОИ, и включва предвижданията за актюерското състояние на фондовете на ДОО за периода от 2006 г. до 2050 г. на консолидирана основа. Направените разчети са направени при демографски допускания, съобразени с прогнозата на населението на Демографския институт на БАН (тотален коефициент на фертилност-1,65 през 2050 г., коефициент за подобряване на смъртността- 1,00% през 2050 г., нетна миграция-20000 през 2050 г.). Макроикономическите допускания са съобразени с дългосрочната макроикономическа прогноза, разработена от АИАП. Допусканията, свързани с ДОО: 1. Пенсиите се индексират с 50 на сто от инфлацията и 50 на сто от ръста на осигурителния доход за предходната календарна година, съгласно разпоредбата на чл.10 от КСО. 2. Предвижда се от средата на 2007 г. намаление на осигурителната вноска с 3 процентни пункта.

устойчивост на държавната пенсионна система. Около 2030 г. от активното население започват да излизат възрастови кохорти на родени лица в периода след приемане на УНР, а влизат лица, родени в годините с ниска раждаемост.

За да се подобри финансовата устойчивост на държавната пенсионна система ще се реализират следните мероприятия:

- увеличаване на осигурителната база чрез увеличаване на обхвата на осигурените лица и повишаване размера на осигурителния доход;
- увеличаване на законоустановената възраст за пенсиониране, като се стимулират възрастните работници да остават по-дълго на пазара на труда;
- създаване на фонд за демографски резерв, който в един бъдещ критичен момент да подкрепи финансирането на ДОО.

През последните години се въведоха редица мерки от страна на държавата, които повишиха събираемостта на осигурителните вноски: задължителна регистрация на трудовите договори; минимални осигурителни доходи за наетите лица по икономически дейности и групи професии; изграждане на Националната агенция за приходите, отговорна едновременно за събирането на данъците и осигурителните вноски.

(ИИ2) От гледна точка на дългосрочната стабилност на публичните финанси, от изключително важно значение е реформата в здравеопазването, насочена към повишаване ефективността и качеството на предоставяните от системата услуги и към съхраняване и удължаване трудоспособността на човешкия ресурс предвид процесите на застаряване.

В изминалите години след старта на здравната реформа у нас бяха разработени и приети закони, даващи възможност за извършване на промяна във формата на собственост и структурата на лечебните заведения, както и в принципите на тяхното финансиране. Процесът на хармонизиране на българското законодателство с правото на Европейската общност в областта на общественото здраве и свободното движение на стоки и хора бе ускорен.

В същото време се очертаха нови проблеми и въпроси, породени от: застаряването на населението; нарастването на хроничните заболявания и трайно намалената нетрудоспособност; финансовата и структурна устойчивост на системата; достъпа и качеството на здравните услуги; взаимоотношенията между отделните нива и

различните участници в процеса на търсене, предлагане и ползване на тези услуги. Най-съществените открити въпроси са свързани с:

- непълнота и несъгласуваност между отделните нормативни документи, уреждащи основните положения за дейността на изпълнителите на медицински дейности;
- неефективно разходване на ограничените финансови ресурси в съчетание с липсата на необходимия финансов контрол;
- затруднен достъп на населението до здравни услуги по финансови и организационни причини, особено изразен в отдалечените и труднодостъпни места;
- качество на медицинското обслужване, което не отговаря на очакванията на обществото.

Министерството на здравеопазването изготви проект на Национална здравна стратегия за периода 2007–2013 г., която да отговори на изискванията на новите реалности, приоритети и предизвикателства. В началото на 2007 г. предстои утвърждаването на стратегията от Министерския съвет.

Резултатът от тази стратегия следва да бъде постигането на реформирана, финансово устойчива и ефективна здравна система, осигуряваща подобрен достъп до качествени здравни грижи по профилактика, лечение и рехабилитация за подобряване здравето на хората.

Девет са основните цели, които ще бъдат постигнати с успешната реализация на стратегията:

1. Осигуряване на условия за промоция на здравето и профилактика на болестите – ограничаване влиянието на рисковите фактори, свързани с поведението на населението, подкрепа за добро психично здраве, предотвратяване на възможните рискове за здравето на нацията, въвеждане на система за национален мониторинг на здравето на учениците;
2. Предоставяне на гарантирани здравни услуги с повишено качество и осигурен достъп до тях;
3. Подобряване на извънболничната медицинска помощ;

4. Реструктуриране и ефективно управление на болничната помощ.

За достигането на гореизброените три цели (2, 3 и 4) се предвижда: решаване проблемите на спешната и неотложна медицинска помощ; подобряване взаимодействието между извънболничното и болнично обслужване; реструктуриране дейността на болниците и подобряване на болничния мениджмънт за повишаване ефективността на болничната помощ; усъвършенстване на механизмите за заплащане.

Като задачи с особена важност от този раздел се очертават актуализацията на Националната здравна карта, отразяваща новото регионално деление на страната. Нейното утвърждаване следва да се извърши до края на януари 2007 г., а практическото приложение – в сроковете за изпълнение на стратегията. Като неразделна част от тази задача е и финализирането на националния план за реструктуриране на болниците.

5. Осигуряване на лекарства и медицински изделия, съответстващи на потребностите на хората и техните икономически възможности.
6. Създаване на система за развитие на човешките ресурси в здравеопазването.
7. Създаване на интегрирана електронна система на здравеопазването.
8. Осигуряване на финансова устойчивост на националната система на здравеопазване.

Изпълнението на цел 8 може да бъде осъществено чрез реформиране на здравната система за постигане на по-висока ефективност; чрез повишаване събираемостта на здравноосигурителните вноски и целесъобразно и рационално разходване на средствата, строг контрол върху извършените разходи и развитие на доброволното здравно осигуряване.

9. Членство на България в ЕС като страна с модерна здравна система, гарантираща здраво и трудоспособно население.

3. ПОЛИТИКИ ЗА ПОВИШАВАНЕ ПОТЕНЦИАЛА ЗА РАСТЕЖ

Основните приоритети в тази насока са свързани с подобряване на бизнес средата, повишаване качеството на инфраструктурата, развитие на предприемачеството и повишаване на иновационната активност за постигане на устойчивото развитие.

3.1. Подобряване на бизнес средата

(ИН 7–9) Описаните мерки и политики имат за цел подобряване на бизнес средата чрез прилагане на принципите за добро управление, усъвършенстване на административното обслужване и регулаторните механизми и повишаване гъвкавостта на продуктовете и факторните пазари. Изпълнението им ще позволи успешното интегриране на българската икономика в Единния пазар. Изграждането на благоприятна среда за стопанска дейност привлича повече инвестиции, насърчава предприемачеството и допринася за създаването на нови работни места.

3.1.1. Добро управление в държавната администрация

Въвеждането и прилагането на принципите за добро управление в работата на държавната администрация е една от предпоставките за създаване на благоприятна бизнес среда и намаляване на административните бариери пред частния сектор. Доброто управление е основно средство за повишаване доверието на гражданите и бизнеса в администрацията.

(ИН 9) Съгласно Националната стратегическа референтна рамка на България, изграждането на административен капацитет и доброто управление са едни от основните приоритети за програмния период 2007–2013 г. Доброто управление е дефинирано като прозрачно и отчетно управление на човешките и финансови ресурси за справедливо и устойчиво развитие в контекста на политическа и институционална среда, подкрепяща човешките права, принципите на демокрацията и върховенството на закона.

Правната рамка за реформа в държавната администрация в голяма степен е приета и нейният обхват е задоволителен. Основна слабост остава нейното прилагане. През 2006 г. бяха приети промени в Закона за администрацията и Закона за държавния служител. Те са насочени към оптимизиране дейността на държавната администрация,

подобряване на процеса на управление на човешките ресурси, създаване на ефективен вътрешен контрол върху дейността на администрацията.

За по-висока ефективност в дейността на администрацията, ще продължи процесът по прехвърляне на функции от централната към териториалната администрация, както и оптимизиране на функции на централната администрация във връзка с изпълнение на новоприето законодателство. Ще се предприемат и мерки за извеждане на дейности, функции и услуги извън прякото бюджетно финансиране.

Външният мониторинг и контрол ще спомогнат за подобряване на ефективността, прозрачността и отговорността на държавната администрация при изпълнението на нейните функции.

Българското правителство предвижда да продължи процеса по прилагане принципите на добро управление в държавната администрация чрез изпълнение на следните мерки:

- развитие на умения за стратегическо планиране и управление на промените;
- подобряване на механизмите за междуведомствена координация и увеличаване на ефективността на дейността на междуведомствените съвети;
- укрепване на капацитета за прилагане на европейското законодателство;
- прилагане на принципите за прозрачност и почтеност в работата на държавните служители;
- въвеждане на системи за управление на качеството в администрациите (ISO, CAF, EFQM и др.);
- разработване на достъпни и разбираеми за гражданите национални политики;
- извеждане на дейности, функции и услуги извън прякото бюджетно финансиране чрез аутсорсинг и ПЧП;
- включване на социалните и икономическите партньори в процеса на формулиране и прилагане на политики, ориентирани към потребностите на обществото.

В резултат от предвидените мерки, се очаква да бъде постигнато:

- *развитие на партньорството с външни изпълнители при предоставянето на административни услуги;*

- подобряване на оценката на гражданите за прозрачността в работата на съдебната система;
- подобряване на корупционния индекс на Transparency International¹⁹ за България от 4 пункта през 2006 г. до стойности над 4 пункта през 2007 г., а през 2009 г. – до около 5 пункта.

Планираните реформи ще бъдат финансирани със средства на държавния бюджет и Европейския социален фонд (Оперативна програма „Административен капацитет“).

3.1.2. Оптимизиране на административните и регулаторните бариери пред предприемачеството

(ИН 9) Основните цели в областта на административното регулиране са свързани с намаляване на времето и минимизиране на разходите за регистрация и закриване на бизнес, опростяване на процедурите за уреждане на спорове във връзка с изпълнението на договорни задължения. Това, съчетано с подобряването на административното обслужване и оптимизирането на регулаторните режими, се очаква да подобри бизнес климата в страната.

Оптимизирането на административната тежест върху бизнеса и подобряването на качеството на регулирането е един от приоритетите на българското правителство. Усилията в тази област се насочват към тези режими, които създават най-големи затруднения за бизнеса²⁰.

Въпреки постигнатия съществен напредък в оптимизирането на административните и регулаторните режими след 2004 г., бизнесът в България все още се сблъсква с редица пречки в тази област. В свое изследване от 2006 г. Световната банка отбелязва, че условията за правене на бизнес в България значително са се подобрили, но все още страната ни е на 62-ро място сред 155 страни²¹. Сред основните пречки са посочени лицензите (на 118-то място) и проблемите при стартирането на

¹⁹ Индекс; 1 пункт - слабо доверие, 10 пункта - високо доверие.

²⁰ Според Закона за ограничаване на административното регулиране и административния контрол върху стопанската дейност (ЗОАРАКСД) всеки акт, предвиждащ въвеждане на регулативен режим, следва да се придружава от мотиви, икономически анализ и оценка на въздействието върху бизнеса

²¹ Ease of Doing Business Ranking,

http://www.doingbusiness.org/documents/DoingBusiness2006_fullreport.pdf.

бизнес (80-то място). Друг недостатък на бизнес-средата в страната и пречка пред предприемачите е сложността на процедурите за принудително изпълнение на договорни задължения.

За създаване на ясен регламент за взаимодействието между органите на изпълнителната власт и бизнес организациите са приети Мерки за въвеждане на принципите на по-доброто регулиране²². Те предвиждат, чрез изготвяните предварителни и последващи оценки на въздействието на нормативни актове, да се установи практика на анализ и мониторинг върху проблемните за икономическите субекти области на законодателството и правоприлагането. При изготвянето на оценки на въздействието се дава възможност за осъществяване на диалог с всички заинтересовани страни и за по-голяма прозрачност в действията на администрацията.

Разработват се първите оценки на въздействие, които ще послужат като модел за по-нататъшното им системно въвеждане в законодателната практика. Вече са избрани 7 законопроекта, на които да бъде направена оценка на въздействието, като по 3 от тях работата е стартирала. Оценките на въздействието се приемат на заседание на СИР и се внасят в Министерския съвет от председателя на СИР. Ще се предприемат действия, които да доведат до изготвянето на 4 оценки на въздействието на проекти на нормативни актове на всяко шестмесечие.

Реализирано бе проучване на тема „Най-проблемните за бизнеса регулативни режими”, което бе финансирано и се извърши с активното участие на представените в СИР бизнес организации. Ще се направят детайлни експертни разработки на най-проблемните режими с конкретни мерки за тяхното облекчаване, при съобразяване с най-добрите практики в тази област.

Националното сдружение на общините в Република България е привлечено в работата по изработване на механизъм за контрол върху изпълнение на ангажиментите от централната и местните администрации за въвеждането на принципите на по-добро регулиране. Всеки вносител на проект на нормативен акт, създаващ задължения за местната власт, е необходимо да го съгласува с Националното сдружение на общините в Република България.

²² Приети на оперативното заседание на Министерски съвет на 3-ти август 2006 г.

За подобряване на общественя достъп до административно обслужване, се въвежда стандартизиране на услугите и процесите. Органите на държавна власт изграждат едно място за достъп до административни услуги на принципа “едно гише”, който е въведен от 71% от структурите на централната администрация, 100% от областните и 68% от общинските администрации.

За подобряване на административното обслужване на гранично-контролно пропускателните пунктове (ГКПП) е разработена локална информационна система за извършване на плащанията на гражданите чрез въвеждането на “единен фиш”, която е въведена пилотно на един ГКПП. Чрез нея плащането на държавните такси ще се извършва на банкови гишета, разположени на територията на ГКПП. Предвижда се до края на 2007 г. тя да заработи и на останалите шосейни ГКПП – външни граници на Европейския съюз²³.

През 2006 г. по проект “Създаване и поддържане на Административен регистър” беше разработен модул за регулаторните режими и административните услуги. Административният регистър се създава в изпълнение разпоредбите на Закона за администрацията²⁴ и цели предоставяне на актуална, систематизирана, ясна и достъпна информация на гражданите и бизнеса за регулаторните режими, административните услуги и административните актове²⁵. Разработването на информационната система за Административния регистър е възложено по реда на Закона за обществените поръчки, а цялостното стартиране на Регистъра се очаква до края на 2007 г.

В процес на изготвяне е механизъм за контрол върху изпълнението на ангажиментите от централната и местните администрации и евентуалното институционализиране на работата по по-доброто регулиране. Предложението за създаването на такъв механизъм е на бизнес организациите, представени в СИР.

С приемането на Стратегията за електронно правителство българското правителство се ангажира с реализирането на 20 базови административни услуги,

²³ ГКПП Брегово, Връшка чука, Калотина, Стрезимировци, Олтоманци, Гюешево, Станке Лисичково, Златарево, Капитан Андреево и Малко Търново.

²⁴ Изменения и допълнения на Закона за администрацията ДВ, бр. 24/2006 г.

²⁵ Наредбата за Административния регистър е приета и обнародвана през месец август 2006 г.

изпълнявани по електронен път – 12 за гражданите и 8 за бизнеса. Анализът на внедрените досега електронни административни услуги показва следните слабости:

- услугите са разработени по индивидуални правила в рамките на отделните ведомства и не могат да бъдат елемент от единна среда за е-услуги;
- работните процеси за изпълнение на услугите са проектирани по начин удобен за администрацията, а не за потребителя;
- липсва национален модел на правила за работа с електронни документи;

В посока преодоляване на тези слабости са предприети следните стъпки:

- разработен е проект на Закона за електронно управление²⁶. Той ще постави основата за съществена реформа в дейността на администрацията при работата ѝ с новите информационни технологии и съвместното използване на хартиени и електронни документи;
- започна изграждането на интеграционна система на електронното правителство, която има за цел осигуряване и изграждане на модел за интегрирано електронно управление на регионално и централно ниво;
- започна изграждането на пилотна интеграционна система на електронна област, която има за цел изграждане на интеграционна инфраструктура, която да даде възможност на институциите в три области Бургас, Добрич и Стара Загора да управляват по-ефективно дейността си и предоставят административни услуги по електронен път.

С приемането на Закона за търговския регистър, Закона за медиацията и Закона за изменение и допълнение на Търговския закон относно търговския представител и производството по несъстоятелност, беше създадена правната и институционална рамка за реформите в съдебната система. С последното изменение на Закона за съдебната власт се предлага регламентация на основните принципи и дейности по изграждане, внедряване, използване и развитие на информационните технологии в съдебната власт.

²⁶ Законът е внесен за разглеждане Народното събрание на 23.11.2006 г. Предстои неговото приемане

Извършена е актуализация на дейностите за текущи и предстоящи проекти, свързани с реформата в съдебната система. Подготвя се разработката и изграждането на следните информационни системи:

- система за съдебно изпълнение – планира се тя да функционира от януари 2007 г.
- система за правна помощ – системата е в начален етап на разработка.
- във всеки съд е изградена компютърна мрежа, която дава възможност за използване на услугите на сървъра от всеки индивидуален потребител. Във всички съдилища е осигурен достъп до Интернет.

През втората половина на 2006 г. беше разработен проект на Програма за по-доброто регулиране, която предстои да бъде широко обсъдена и предложена за разглеждане в рамките на СИР. Програмата ще включва мерки за въвеждане на принципите на по-доброто регулиране и модела на оценка на въздействие от административното регулиране. Това ще помогне за идентифициране на всички възможни последици или скрити разходи, свързани с регулирането и оценяване на положителния ефект за обществото и предприемачите. Крайната цел е създаването на съразмерен, максимално ефективен и изцяло прозрачен регулативен процес, който да не създава излишни трудности и процедури пред лицата, осъществяващи бизнес, а напротив – да ги подпомага, очертавайки ясни и прозрачни правила, третиращи еднакво всички стопански субекти и не поставящи неизпълними административни условия, които да възпират навлизането на нови икономически активни субекти на пазара. Планът ще бъде изготвен по модела на добрите практики в Европейския съюз и ще бъде представен в отговор на препоръките от страна на Европейската комисия.

В резултат от изпълнението на горепосочените мерки се очаква по-бърза и по-евтина процедура по регистрация на търговците:

- *опростяване на процедурите по търговска регистрация и свеждането им до една процедура след влизане в сила на Закона за търговския регистър в средата на 2007 г.;*
- *разходите за регистрация в търговския регистър ще бъдат по-ниски. След влизане на ЗТР в сила, търговците ще заплащат само една такса – за регистрация в търговския регистър.;*

- съкращаване на средния период от време за започване на бизнес до един работен ден;
- постигане на 20 мин. максимално време за административно обслужване на място;
- утвърждаване на медиацията като способ за извънсъдебно разрешаване на спорове;
- оптимизиране броя на лицензионните режими;
- намаляване на бюджетните разходи за издръжка на държавната администрация до 12 % в резултат на прилагане на т. нар. *outsourcing* на обекти за представителни и социални нужди;
- въведени “единни фишове” на ГКПП (през 2007 г. – на 11 ГКПП).

Планираните реформи ще бъдат финансирани със средства на държавния бюджет и Европейския социален фонд.

3.1.3. Подобряване на инфраструктурата

(ИН 13, 16) Реализацията на мерките и действията в настоящата точка се очаква да доведе до извличане на пълна икономическа полза от глобализацията, както и до по-бързо социално сближаване и приобщаване на икономически изостаналите региони.

Информационни и комуникационни технологии

(ИН 9) ИКТ са ключов фактор за постигането на висок и устойчив икономически растеж, по-висока заетост и социално включване. Ето защо, тяхното широко внедряване, използване и развитие в публичния сектор, бизнеса (МСП в частност) и домакинствата ще спомогне за модернизирването и ускоряването на общественото-икономическото развитие на България.

През последните години потреблението на електронни услуги в България нараства устойчиво, при засилваща се конвергенция между IP мрежите, фиксираните мрежи (DSL услуга), мобилните мрежи (мобилен Интернет) и кабелните мрежи (кабелен Интернет).

По отношение на внедряването и използването на ИТ в България се наблюдава постепенно нарастване на дела на българското население с компютърен достъп – от

около 16% през 2004 г. до около една трета в началото на 2006 г.²⁷. През 2005 г. домашните потребители са се увеличили близо три пъти, а ползващите компютър на работното място – почти двойно.

През 2006 г. практически всички предприятия са компютъризирани, като едва в 10% от фирмите се използват автоматизирани системи за управление, производство или връзки с клиенти. През 2004 г. 77.2% от предприятията, които разполагат с компютри, са използвали Интернет²⁸.

За насърчаване внедряването и използването на ИКТ като ключов фактор за висок растеж и заетост се предвиждат законодателни и институционални мерки, заложи в проектите на Закон за електронното управление и на Закон за електронните съобщения, в Закона за електронната търговия, секторна политика в далекосъобщенията, и в проекта на Национална програма за ускорено развитие на информационното общество и държавна политика по планиране и разпределение на радиочестотния спектър.

Основните дейности до 2009 г. са:

- изграждане на единната комуникационна инфраструктура за нуждите на публичната администрация – Национална държавна мрежа (НДМ);
- осъществяване на национална свързаност и интеграция на НДМ с другите, повече или по-малко развити мрежи на държавни институции;
- изграждане на Единна система за електронен обмен в публичната администрация;
- регламентиране, разработване и внедряване на електронни идентификационни документи²⁹;
- създаване на високотехнологични паркове и/или бизнес инкубатори, включително – Центрове за върхови достижения в областта на ИКТ;

²⁷ Източник: „Витоша Рисърч”, база: респонденти над 18 г.

²⁸ По данни на „Витоша Рисърч”.

²⁹ Електронна здравна карта, електронна карта на ученика и студента, електронна шофьорска книжка, електронна карта на фирмата и др. или универсална електронна карта.

- изграждане на Центрове за подпомагане въвеждането на ИКТ в малките и средни предприятия;
- разширяване на националната мрежа от центрове за обществен достъп до Интернет по населени места;
- осигуряване на високоскоростен достъп до Интернет и до услугите на информационното общество в библиотеки и читалища.

Очаква се в резултат от изпълнението на предвидените по-горе мерки, да бъдат реализирани целите, заложен в Таблица 1.

Таблица 1. Основни показатели и цели за развитие на ИКТ

Показател/цел	2005 г.	2010 г.
Домакинства с широколентов достъп до интернет	4 %	22%
Достъп до компютър	33%	80%
Онлайн търговия, % на предприятията	6.6%	25%
Наличие на автоматизирани системи за управление, производство или връзки с клиенти, % от предприятията	10%	40%
Наличие на работещ сайт на предприятията	21%	60%
Предприятия с достъп до интернет	82%	95%
Използване на електронен подпис от предприятията	21%	42%

Транспортна инфраструктура

(ИН 16) Транспортната инфраструктура е ключов фактор за растежа и конкурентоспособността на икономиката.

Благоприятното географско положение на страната се изразява в преминаването на пет Общоевропейски транспортни коридора през територията на България: IV, VII, VIII, IX и X. Този факт е колкото положителен, толкова и задължаващ, тъй като изисква огромни инвестиции за подобряване и поддържане на съществуващата инфраструктура и за доизграждане на липсващата такава. В този смисъл, правилното определяне на приоритетите в краткосрочен, средносрочен и дългосрочен план е от изключително значение за максимизиране на очакваните ползи.

Фигура 9: Общоевропейски транспортни коридори

Източник: Министерство на транспорта

Допълнителни елементи на мрежата TINA³⁰

Много важен момент при определяне на приоритетността на планираните инфраструктурни проекти е тяхното общоевропейско значение. Развитието на инфраструктурата по протежението на петте общоевропейски транспортни коридора, преминаващи през територията на Република България, бе водещо в последните десет години. При настоящото определяне на направленията, които трябва да бъдат развивани приоритетно, от най-голямо значение е процесът на развитие на Трансевропейската транспортна мрежа.

Имайки предвид, че Европейската комисия ще съсредоточи средствата си върху развитието на главните оси, определени от двете групи на високо равнище³¹, България

³⁰ Оценка на нуждите от транспортна инфраструктура (TINA) е проект на Европейската комисия, чиято крайна цел е създаването на разширена Трансевропейска мрежа, включваща и транспортните мрежи на кандидатстващите за присъединяване към Европейския съюз държави.

също ще концентрира усилията си върху подготовката и изпълнението на проекти, разположени върху тези оси, които ще бъдат финансирани със средства от държавния бюджет и фондовете на ЕС.

През територията на Република България преминава Югоизточната главна ос, свързваща Европейския съюз през Балканите и Турция с Кавказ и Каспийско море, както и с Египет и Червено море. Предвидени са връзки с Албания и Македония, Иран, Ирак и Персийския залив. Основните мултимодални връзки, преминаващи през територията на Република България, са:

- Общоевропейски транспортен коридор X – клон С, свързващ Белград-Ниш-София, и от там по трасето на Общоевропейски транспортен коридор IV – Истанбул – ТРАСЕКА;
- Общоевропейски транспортен коридор VIII: – започващ от италианските пристанища Бари/Бриндизи и преминаващ през Дурес/Влора-Тирана-Скопие-София-Бургас /Варна;
- Река Дунав – река Сава.

Като основни морски магистрали са включени магистралите в Черно море и връзката му със Средиземно море. Те включват връзките на пристанищата Варна и Бургас с пристанищата в Украйна, Русия, Грузия и Турция.

Като цяло България разполага с достатъчно гъста железопътна и пътна мрежи, пристанища и летища, но в настоящия момент транспортната инфраструктура не е на желаното ниво. Поради хроничния недостиг на средства за поддържане и отложените във времето ремонтни работи железопътната, пътната, летищната и пристанищна инфраструктура на страната изостават от международните изисквания и стандарти. От друга страна таксите за ползване на съответната инфраструктура са недостатъчни, за да покрият разходите. В същото време възможностите за бюджетно финансиране са ограничени, а изискванията за ефективност и качество на транспортната услуга непрекъснато нарастват. В тези условия публично-частното партньорство дава добра

³¹ Групата на високо равнище I за осъвременяване на насоките за развитие на Трансевропейската транспортна мрежа и групата на високо равнище II за определяне продължението на главните Трансевропейски оси към съседните на Европейския съюз държави и региони.

алтернатива за финансиране на инфраструктурните проекти, подобряване ефективността при изпълнението им и повишаване на предоставяните услуги.

Таблица 2: Сравнение на транспортните показатели на Република България с тези на страните-членки на Европейския съюз

Показател	Метод на измерване	Година	България (% от средното за ЕС25)
Плътност на железопътната мрежа	дължина (км)/площ (1000км ²)	2002	76%
Плътност на магистралната мрежа	дължина (км)/площ (1000км ²)	2001	21%
Плътност на вътрешноводните пътища	дължина (км)/площ (1000км ²)	2002	44%
Обем на железопътния товарен транспорт (тонкм. спрямо БВП)	1000 тонкм./БВП в млн. евро, 1995 г. база	2002	978%
Обем на автомобилния товарен транспорт (тонкм. спрямо БВП)	1000 тонкм./БВП в млн. евро, 1995 г. база	2002	434%
Обем на вътрешноводния товарен транспорт (тонкм. спрямо БВП)	1000 тонкм./БВП в млн. евро, 1995 г. база	2002	331%
Обем на вътрешния товарен транспорт (общо товарен транспорт = железопътен+автомобилен+ вътрешноводен)	1000 тонкм./БВП в млн. евро, 1995 г. база	2002	526%
Модално разделение на товарния транспорт (дял, на базата на тонкм., на автомобилния от общия вътрешен транспорт)	Товарен автомобилен транспорт/ общо товарен вътрешен транспорт (%)	2002	За България - 62.9 % За ЕС25 - 76.1%
Пътнически железопътен транспорт	пътникокм. на жител	2002	43%
Пътнически автобусен транспорт	пътникокм. на жител	2002	202%
Международен въздушен пътнически транспорт	пътници на 1000 жители	2000	19%

*Източник: Генералните дирекции на Европейската комисия Евростат и
Транспорт и енергетика*

С оглед поддържането и модернизацията на пристанищната и летищната инфраструктура се предвижда отдаването им на концесии, което ще повиши качеството на предлаганите услуги.

Чрез изпълнението на приоритетните инфраструктурни проекти ще се повиши капацитетът на българската транспортна мрежа, ще се постигне по-висока оперативна съвместимост с Трансевропейската транспортна мрежа и ще се отстранят тесните места

по основните направления. Всичко това ще доведе до увеличаване на проектната скорост както за пътната, така и за железопътната мрежа и до съкращаване на времето за обслужване в речните и морските пристанища и летищата. Изпълнението на проектите ще бъде съобразено с действащите национални и европейски стандарти по отношение на околната среда, както и на българските задължения съгласно международните конвенции, по които България е страна.

3.1.4. Либерализация на мрежовите индустрии

Важна роля за повишаване потенциала на българската икономика имат реформите, насочени към осигуряване достатъчна степен на гъвкавост на продуктите и факторните пазари, които да позволят бързото адаптиране на българския бизнес към условията на Единния пазар. В тази връзка следва да бъдат продължени усилията в посока либерализация и реструктуриране на монополните и олигополни структури в страната. Също така, следва да се въведат изисквания за разкриване на информация за монополните и олигополни доставчици на обществени услуги, аналогични на изискванията към публичните дружества.

Пазар на електрическа енергия и природен газ

(ИН 12) Разширяването и задълбочаването на вътрешния пазар е свързано с осигуряване на отворени и конкурентни пазари в и извън Европа, които да стимулират навлизането на нови фирми и развитие на конкуренцията, както и да водят до ефективно използване на ресурсите.

Изискванията на енергийното законодателство на ЕС бяха въведени и са извършени необходимите реформи и мерки за либерализация и реструктуриране на енергийния сектор. За периода 2001-2006 г. са приватизирани 89 енергийни дружества, с общ размер на постъпленията от продажби над 2 млрд. лв. (1.02 млрд. евро). Към 31.10.2006 г. има 16 държавни дружества в енергетиката. Предстои приватизацията на 12 от тях, а 6 са в списъка по приложение 3 на ЗПСК³².

Успешното приключване на ценовата и нормативна реформа в България и установените ясни правила при ценообразуване и регулирането на отрасъла създадоха

³² Закон за приватизация и следприватизационен контрол

необходимите предпоставки за реално стартиране на процеса на поетапно либерализиране на *електроенергийния пазар*, като елемент от пълното му интегриране към електроенергийния пазар на ЕС.

С действащия Закон за енергетиката се въвежда нов пазарен модел на регулиран достъп на трета страна до мрежите и постепенно разширяване на либерализирания дял на електроенергийния пазар по модела “Двустранни договори и пазар на балансираща енергия”. Юридическото отваряне на електроенергийния пазар се осъществява в пълно съответствие с графика за отваряне на пазара, включен в правилата за достъп до електропреносната и електроразпределителните мрежи. Считано от 01.01.2007 г., графикът е напълно съобразен с графика по Електрическата директива 2003/54. Междинните етапи до тази дата отчитат спецификите на националния електроенергиен сектор и са, както следва:

- до 30.06.2004 г. – 100 GWh, до 18.9 на сто;
- от 01.07.2004 г. до 30.06.2005 г. – 40 GWh, до 22 на сто;
- от 01.07.2005 г. до 30.06.2006 г. – 20 GWh, до 25 на сто;
- от 01.07.2006 г. до 31.12.2006 г. – 9 GWh, до 28 на сто;
- от 01.01.2007 г. до 30.06.2007 г. – всички небитови потребители, до 60 на сто;
- от 01.07.2007 г. – всички потребители, пълно отваряне.

До септември 2006 г. на пазара на електрическа енергия са регистрирани общо 37 търговски участници, като 20 от тях са със статут на привилегировани потребители, а броят на търговците е 10.

В съответствие с изискванията на Директива 2003/54/ЕС на Европейския парламент и на Закона за енергетиката³³, „НЕК” ЕАД е реструктурирана, като в резултат, с решение от 04.01.2007 г. на Софийски градски съд, е регистрирано ново дъщерно дружество, 100% собственост на НЕК ЕАД – „Електроенергиен системен оператор” ЕАД, което изпълнява функциите на оператор на електроенергийната система, администратор на балансиращия пазар и функции по експлоатация и поддръжка на преносната мрежа, която остава собственост на НЕК ЕАД.

³³ Обн. ДВ, бр. 107/09.12.2003 г., посл. изм. ДВ, бр. 74/08.09.2006 г., в сила от 08.09.2006 г.

След преструктурирането компанията-майка, НЕК ЕАД ще запази останалите дейности на досегашната НЕК ЕАД, свързани с производство на електроенергия от ВЕЦ, обществена доставка, пренос и търговия (включително изкупуването на електроенергия по дългосрочни договори и такава по преференциални цени). Компанията майка ще притежава и лицензите за обществена доставка, за електропроизводство от ВЕЦ и за пренос.

В изпълнение на Директива 2003/55/ЕК относно общите правила за вътрешния пазар на природния газ в Европейския съюз, както и на Закона за енергетиката (ЗЕ), през 2004 г. е поставено практическото начало на либерализацията и отварянето на газовия пазар в страната. В съответствие с изискванията на Директива 2003/55/ЕС на Европейския парламент, с решение от 15.01.2007 г. на СГС „Булгаргаз” ЕАД се преобразува в „Булгаргаз-холдинг” ЕАД с основни функции – доставка, транспорт, транзит, съхранение, и обществена доставка на природен газ, чрез отделяне на новоучредени еднолични търговски дружества – „Булгартрансгаз” ЕАД с функции по пренос на природен газ на територията на страната, транзитен пренос за съседни държави и съхранение на природен газ, поддържане, експлоатация, управление и развитие на газопреносната мрежа и „Булгаргаз” ЕАД с функции по обществена доставка на природен газ и свързаните с нея покупка и продажба, закупуване на природен газ с цел неговото съхранение в газохранилище, маркетингови анализи и проучвания на пазара на природен газ.

С правилата за достъп до газопреносната мрежа са определени условията, на които трябва да отговарят потребителите, имащи право да избират своя доставчик на природен газ – “привилегировани потребители” с годишно потребление над 20 млн. куб. м. Съгласно разпоредбите на ЗЕ, подзаконовите нормативни актове и решение на регулаторния орган за утвърдена цена за съхранение на природен газ, се създават условия за регулиран достъп на трети страни до природно газово находище “Чирен”.

(ИИ 16) Реформите в енергийния сектор са насочени и към разширяването, подобряването и по-голямата свързаност на европейската инфраструктура и завършване на трансграничните проекти с цел постигане на по-добра интегрираност на националните пазари в рамките на разширения Европейски съюз.

Българската страна е един от активните участници в инициативата на ЕС за създаване на регионален енергиен пазар, като в рамките на българското

председателство на Енергийната общност на 25.10.2005 г. в Атина е подписан Договорът за създаване на Енергийна общност. В допълнение, стратегическото географско положение на България между Югоизточно крило на ЕС и Русия и между ЕС и Каспийския регион и Близкия изток създават значителни възможности за диверсификация на видовете и източниците на енергийните доставки и създаването на конкурентен енергиен сектор. Във връзка с това, българската страна поставя като висок приоритет изграждането и развитието на регионална енергийна инфраструктура, която да разшири възможностите за трансграничен обмен и износ на електроенергия, за диверсификация на доставките за страната и за транзит на първични енергийни ресурси за региона на ЮИЕ, както и за страните от ЕС. Предвид това, приоритетни за България са проектите, свързани с развитието на Европейски коридор № 8, а именно:

- изграждане на Трансадриатически газопровод от България през Република Македония и Албания по дъното на Адриатическо море до Италия;
- изграждане на електроенергийна междусистемна връзка с Македония подстанция Червена Могила (България) – п/ст. Щип (Македония), която продължава с изграждане на електроенергийна междусистемна връзка между Македония и Албания и изграждане на електроенергийна междусистемна връзка между Албания и Италия през Адриатическо море;
- изграждане на нефтопровод Бургас – Република Македония – Вльора (АМБО).

Пазар на далекосъобщителни и пощенски услуги

След 2003 г. пазарът на далекосъобщителни услуги е напълно либерализиран. Това създаде условия за навлизане на алтернативни оператори на фиксирани телефонни мрежи, предоставящи гласови услуги.

Задължението за преносимост на номерата на абонатите се изпълнява съгласно следните срокове:

- за мобилните мрежи – 01.01.2007 г.;
- за фиксираните мрежи – 01.01.2009 г.

Пазарът на пощенските услуги в Република България се либерализира в съответствие с изискванията на директива 97/67/ЕО, изменена и допълнена от директива 2002/39/ЕО. Вследствие на това, напълно е либерализиран пазарът на

неуниверсалните пощенски услуги. Пазарът на универсалната пощенска услуга е либерализиран в по-голямата си част. Основният пощенски оператор – „Български пощи“ ЕАД е със 100% държавно участие. До 31.12.2008 г. на този оператор е предоставен държавен монопол върху резервирания сектор от универсалната пощенска услуга, включващ приемане, пренасяне и доставяне на вътрешни и международни, входящи и изходящи кореспондентски пратки. Пълната либерализация на пазара на пощенските услуги ще се осъществи от 01.01.2009 г.

3.2. Насърчаване на малките и средни предприятия и предприемачеството

(ИН 15) Описаните в настоящата част политики и мерки целят повишаване на конкурентоспособността на българските МСП и на предприемаческия дух и са основа за реализирането на цялостната политика на българското правителство за подкрепа и повишаване потенциала на малкия и среден бизнес и предприемачеството в България. Подобряването на достъпа на МСП до финансиране, прилагането на клъстерния подход за развитие на отраслите и регионите, технологичното обновление, разработването и внедряването на иновации, подобряването на бизнес средата, създаването на условия и възможности за стартиране на нови предприятия чрез обучение и възпитание в предприемачески дух и предприемачески умения ще позволи успешното интегриране на българските МСП в Единния пазар. Изпълнението на изложените по-долу мерки ще допринесе за постигането на основните цели на обновената Лисабонска стратегия – по-висок растеж и повече работни места.

По данни на НСИ, през 2004 г. малките и средни предприятия (МСП) в България имат доминиращ дял в икономиката на страната по отношение на редица структурни показатели (Табл. 3), което ги превръща във важен фактор за развитието на българската икономика. Въпреки това, в сравнение с големите предприятия, те имат по-ниска ефективност, измерена чрез производителността на труда и нормата на печалба, и допринасят в голяма степен за дефицита по текущата сметка, тъй като обемът на вноса при тях надхвърля значително обема на износа.

Таблица 3. Дял на МСП по различни показатели спрямо общия брой на предприятията в България, 2001-2004

	ДМА, %	Оборот, %	БДС, %	Инвестиции в ДМА, %	Износ, %	Внос, %	Заетост, %
2001	56.9	71.8	59.2	64.9	-	-	75.1

2002	56.3	76.7	61.9	64.5	-	-	76.4
2003	56.6	75.2	61.2	66.5	41.4	56.3	79.0
2004	57.7	72.7	58.4	71.4	53.5	72.7	77.9

Източник: НСИ, МИЕ

Броят на МСП непрекъснато нараства, като се наблюдава тенденция на увеличение дела на малките и средните предприятия за сметка на микропредприятията. Средната гъстота на МСП в България е 33 на хиляда души население спрямо 50 на хиляда души в ЕС-25. Към момента средният брой на заетите в едно МСП е 5.3 души.

Финансирането на МСП се осигурява предимно от лични средства или реинвестиране на печалбата, около 1/3 ползват банков кредит и само около 2% са кандидатствали по някакви програми за финансиране. Този нисък дял се дължи главно на липсата на информация за програмите и на сложната бюрократична система.

Около 63% от МСП не смятат за нужно да ползват консултантски услуги, за да се подготвят за усвояване на средствата по програмите за финансиране. Около 75% от МСП през последната година не са ползвали никакви външни консултантски услуги, поради това, че ги считат за ненужни или твърде скъпи. В същото време около 60% от МСП твърдят, че в следващите три години ще инвестират в технологично обновление на производството и покриване на стандартите, а 50% биха опитали да получат средства по програмите за финансиране, предлагани по структурните фондове. МСП, които все пак са ползвали консултантски услуги, са доволни от качеството им, въпреки че само 10% от тези МСП са използвали консултанта за подготовка на документацията, нужна за кандидатстване по програмите за финансиране.

Сравнителният анализ на текущото състояние на МСП в България и в ЕС е в основата на Националната стратегия за насърчаване на МСП 2007–2013, която се разработва съгласно Закона за малките и средните предприятия и предстои да бъде одобрена от Министерския съвет. Усилията ще бъдат насочени към изпълнението на следните мерки:

Насърчаване развитието на предприемаческия дух и умения чрез:

- поощряване участието на МСП в европейски и други образователни програми;

- включване в програмите от всички нива на образователната система на специализирани учебни дисциплини за повишаване на предприемаческата култура съгласно препоръките от Европейската харта за малки предприятия³⁴;
- стимулиране овладяването на умения за започване на собствен бизнес.

Досега дейностите за възпитаване в предприемачески дух и обучение в предприемачество се осъществяват предимно в икономическите средни училища в България.

В резултат от реализацията на Българо-австрийски образователен проект (БАОП) “Икономика и мениджмънт” в Националната финансово-стопанска гимназия (София) е въведено обучение с практическа насоченост по “Икономика и мениджмънт” и “Предприемачество и мениджмънт”. В рамките на проекта се обучават значителен брой ученици, които след завършване на образованието си са подготвени за стартиране и управление на бизнес.

Съществен принос има и фондация „Джуниър Ачийвмънт” в България, която е изградена и основана на партньорство между бизнеса и образованието. Дейността си в страната тя осъществява от 1997 г. и вече активно присъства в над 220 училища, като въвежда и развива предприемачески и икономически учебни програми и обучава преподаватели и ученици. Финансовата подкрепа и бизнес консултанти за класните стаи се осигуряват от представители на бизнеса.

Проектът „Създаване на предприемачески умения и възпитание в предприемачество” е насочен към реализация на разработения Пакет от мерки за създаване на предприемачески умения и възпитание в предприемачество сред учениците от средните професионални (неикономически) училища. Основните цели на проекта са: създаване на предприемаческа култура и умения сред учениците от професионалните гимназии; създаване на функциониращо звено – Център по предприемачество (“Учебна компания”); подпомагане и стимулиране на връзките между избраната професионална гимназия и предприятията от съответния сектор;

³⁴ България се присъединява към Европейската харта за малки предприятия през 2002 г.

изграждане на „Бизнес клуб“ към училището като добре функциониращ и устойчив модел на сътрудничество между бизнеса и съответната професионална гимназия.

В резултат от изпълнението на предвидените мерки се очаква за периода 2007–2009 г. е да бъдат създадени 21 „Учебни компании“, от които: пет през 2007 г., седем – през 2008 г. и девет – през 2009 г.

Финансирането за насърчаване на обучение по предприемачество в средните училища за периода 2007–2009 г. ще се извърши от бюджета на МИЕ, в размер съответно: за 2007 г. – 127 823 евро, за 2008 г. – 153 388 евро и 2009 г. – 148 275 евро.

Подпомагане стартирането на нови предприятия

Проектът “Създаване на конкурентоспособни стартиращи фирми – Проект 100” успешно реализира програма за цялостна подкрепа на стартиращи фирми, включително достъп до финансови ресурси в отделни региони в страната. Той се осъществява от МИЕ в сътрудничество и със съдействието на Програмата на ООН за развитие (ПРООН) чрез създадената мрежа от бизнес центрове и бизнес инкубатори по Проект “Заетост чрез подкрепа на бизнеса” – JOBS.

Проектът работи успешно от началото на 2004 г. и има за цел развитието на конкурентноспособен частен сектор чрез създаване на жизнеспособни микро- и малки предприятия. Общият бюджет на проекта за периода 2004-2006 г. е в размер на 1.7 млн. евро и се осигурява от МИЕ. Към настоящия момент, в резултат от неговата реализация, 700 предприемачи са обучени на бизнес знания и бизнес умения и са създадени 145 работещи микро- и малки предприятия.

Продължаващото в периода 2007–2009 г. изпълнение на предвидените мерки, прилагани и при реализацията на Проект 100, ще допринесе за обучението на около 200 предприемача и за стартирането на 210 бр. микро- и малки предприятия, разпределени равномерно през трите години.

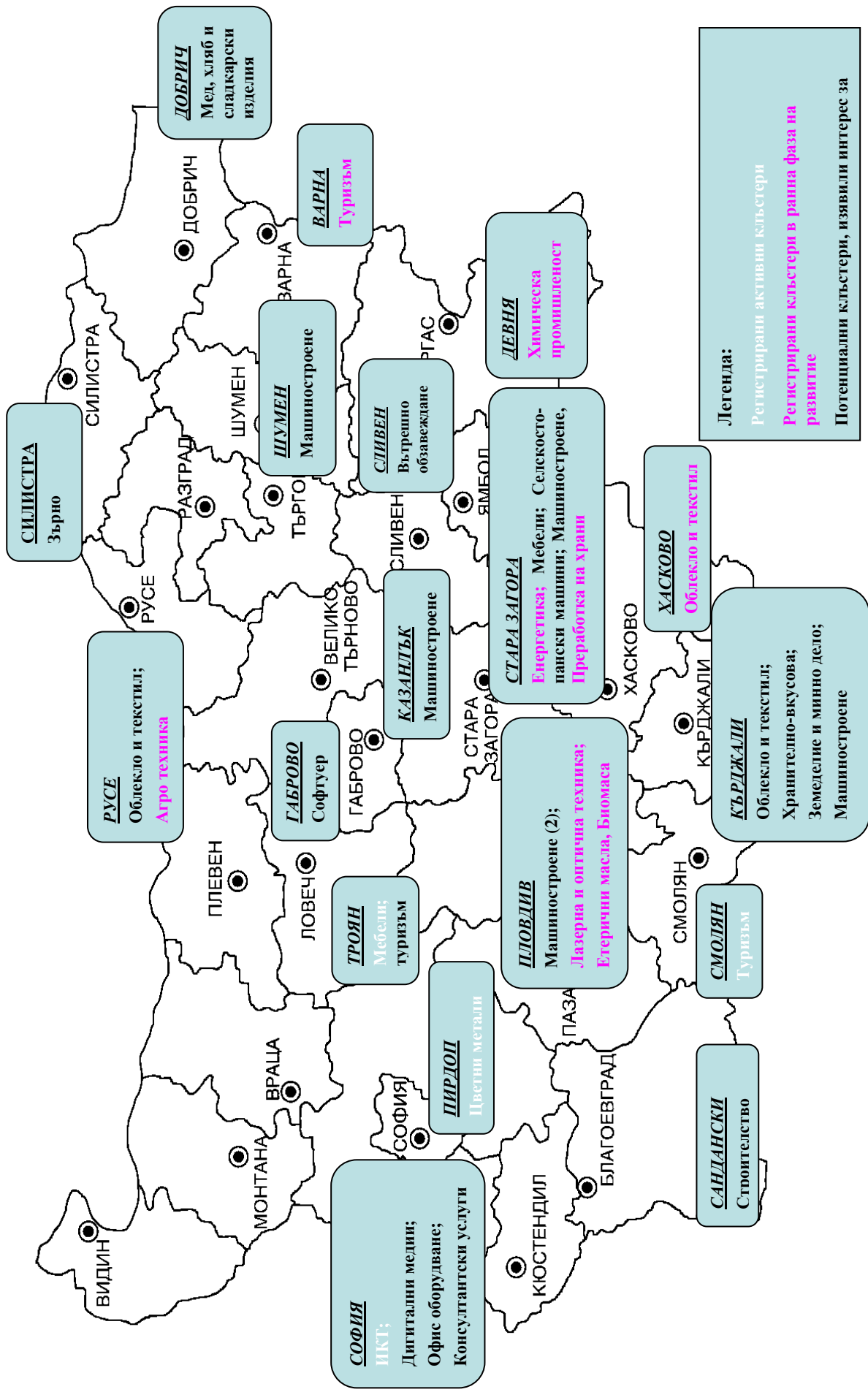
Финансирането за подпомагане стартирането на бизнес за периода 2007–2009 г. ще се извърши от бюджета на МИЕ, съответно за 2007 г. в размер на 766 938 евро., за 2008 г. – 1.02 млн. евро и за 2009 г. – 1.28 млн. евро.

Развитие на кълъстерните структури

В съответствие с инициативата за развитие на партньорството между държавните институции и бизнеса, през юни 2004 г. по инициатива на основните бизнес партньори – Българската стопанска камара (БСК), Българска търговско-промишлената палата (БТПП), Асоциацията на индустриалния капитал в България (АИКБ) и Конфедерацията на индустриалците и работодателите в България (КРИБ), бяха предприети действия по институционализирането и създаването на няколко кълстерни структури в различни сектори на икономиката. Към настоящия момент кълстерните сдружения могат да бъдат разделени в три групи – новосъздадени, развиващи се и потенциални, като към края на октомври 2006 г. са регистрирани 12 кълстера (още два са в процес на учредяване и до края на годината ще бъдат регистрирани).

От средата на 2005 г. стартира проект по Програма ФАР – “Въвеждане на кълстерен подход и установяване на кълстерния модел”. След обстоен анализ и проучване на икономическото състояние на отделни региони в страната бяха идентифицирани следните кълстери и потенциални кълстерни структури (вж. Фиг. 10):

Фигура 10: Кълстерни структури по региони

В рамките на проекта са разработени Национална стратегия и План за действие за създаване и развитие на кълстери в България за периода 2006-2013 г. Съгласно Плана за действие до края на 2010 г. ще се създадат възможности за изграждане на 20 кълстерни обединения.

Продължение на този проект е друг проект по Програма ФАР “Инициативи за развитие на кълстери“ – фаза 2, който ще осигури възможности за реализиране на проекти за изграждане и развитие на кълстерни структури в страната. Предвидено е проектът да приключи до ноември 2008 г.

В резултат от изпълнението на проекта се очаква за периода 2007 – 2008 г. да бъдат подкрепени между 8 и 12 кълстера, в зависимост от сумите, за които кандидатстват одобрените за финансиране бенефициенти.

Директното подпомагане на избраните кълстери ще се извърши чрез схема за безвъзмездна помощ, възлизаща на 2.4 млн. евро, като 75% от сумата (1.8 млн. евро) е предвидена по линия на Програма ФАР на ЕС, а 25% (0.6 млн. евро) е национално съфинансиране. По проекта е предвидена и Техническа помощ на стойност 0.6 млн. евро, която има за цел да улесни потенциалните бенефициенти в процеса на кандидатстване. Така общата сума на проекта възлиза на 3 млн. евро.

Подкрепа за МСП за консултантски услуги и инвестиции за подобряване на конкурентоспособността им и покриване на изискванията на законодателството

Изпълнението на тази мярка се осъществява по линия на проект по програма ФАР “Подкрепа за повишаване на конкурентоспособността на българските предприятия”. Проектът е свързан с подобряване на бизнес средата, както и с подготовката за функционирането на МСП в условията на силно конкурентна среда в рамките на ЕС. Проектът следва да се изпълни в три фази, като първата фаза ще завърши през 2007, а другите две – през 2008 г. Предвидено е във фаза 1 да се изпълнят консултантска грантова схема и комплексна грантова схема (консултации, инвестиции, обучение на персонал), подкрепящи МСП, а във фаза 2 и 3 – интегрирана грантова схема (консултации, инвестиции, обучение на персонал).

Очакваните резултати са:

- *Консултантска грантова схема, програмирана 2004 г. (ще бъде изпълнена 2007 г.) – около 600 консултирани предприятия;*

- *Комплексни грантови схеми, програмирани 2004, 2005 и 2006 г. (ще бъдат изпълнени съответно 2007 и 2008 г.) – съответно около 180, 200, 160 подкрепени предприятия съответно по първата, втората и третата схема.*

Финансиране:

Предвиденото финансиране за схемите по фази е както следва:

- Консултантска грантова схема, фаза 1 – 2 млн. евро;
- Комплексни грантови схеми, фаза 1 – 8.74 млн. евро; фаза 2 – 10 млн. евро; фаза 3 – 8 млн. евро;

Оперативна програма “Развитие на конкурентоспособността на българската икономика” 2007 – 2013 г.

Подкрепата за МСП по Оперативна програма “Развитие на конкурентоспособността на българската икономика” е предвидена по няколко направления, която ще достигне до предприятията чрез:

- Инвестиционни схеми за МСП за безвъзмездна помощ за придобиване на материални и нематериални активи с цел подобряване на конкурентоспособността им, управлението, внедряване на нови продукти или процеси в предприятията, разнообразяване на предлаганите услуги, разширяване на пазарите, покриване на изискванията на законодателството и въвеждане на системи за управление;
- Подобряване на бизнес средата, в която функционират предприятията, чрез създаване на мрежа от подкрепящи бизнеса организации, предоставящи информационни и консултантски услуги, включващи общо бизнес консултиране, касаещо стартиране на предприятия и по-нататъшната им дейност, както и специализирани услуги, касаещи покриване на изискванията в отделни сектори;
- Интегрирана подкрепа за бизнес коопериране и свързване в клъстери, включваща консултантски услуги, инвестиции и обучение на персонал;
- Подобряване на достъпа до финансиране чрез създаване на гаранционни фондове, фондове за рисков капитал и фондове за микрокредитиране;

- Улесняване достъпа на български МСП до чуждите пазари;
- Осигуряване на съответствие на българските продукти с международните стандарти за качество чрез подкрепа за подобряване на националната инфраструктура по качеството.

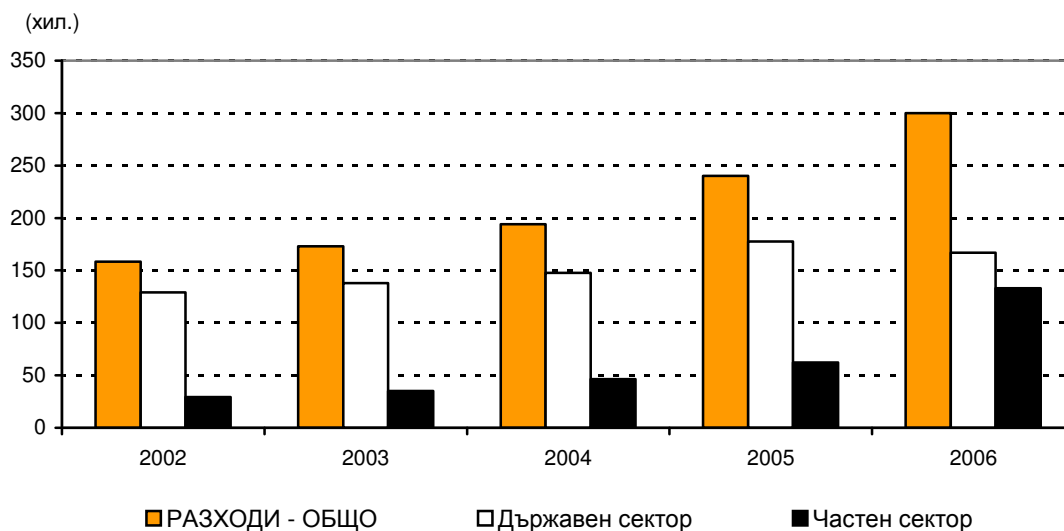
3.3. Приоритизация на научно-иновативната дейност. Стимулиране на НИРД и иновациите

(ИН 7,8) Политиките, насочени към развитие на икономика, базирана на знанието, и иновациите имат за цел повишаване потенциала и конкурентоспособността на българската икономика. Тяхното прилагане допринася за гарантиране устойчивостта на икономическия растеж. Участието на държавата в управлението на иновационните процеси е насочено към създаването на условия и разработването на механизми за инвестиране в развитието на приложни изследвания и въвеждането и разпространението на нови технологии и иновативни производствени методи, както и в придобиването на нови знания и умения.

През 2005 г. България заема 26 място (сред 33 държави) в класацията по показателя общ иновационен индекс. Това я нарежда в групата на изостаналите държави³⁵. Основните области, в които е регистрирано изоставане, са свързани с дела на частните инвестиции в НИРД – около пет пъти по-нисък от средния за ЕС-25, с дела на високотехнологичните продукти в износа (16% от средното за ЕС-25 ниво) и с интензивността на обучението през целия живот. За разлика от ЕС-25, където има амбиция частният сектор да финансира две трети от разходите за НИРД, в България държавният бюджет е основният източник за финансиране на НИРД, осигурявайки около две трети от целия ресурс.

³⁵ Innovation Strengths and Weaknesses, European Trend Chart on Innovation, Dec. 2005.

Фигура 11. Разходи за НИРД по сектори

Източник: НСИ

Според резултатите от последния доклад на Световната банка за глобалната конкурентоспособност за 2006-2007 г.³⁶, страната ни влошава позициите си в глобален контекст по отношение на технологичното развитие (68-мо място) и иновационен потенциал (87-мо място), като отново се отчита липсата на достатъчно и ефективно взаимодействие между основните звена на националната иновационна система. Основното предизвикателство в това отношение е максимално ефективното свързване на тези институции и организации и тяхното интегриране в европейската иновационна инфраструктура с оглед постепенното прехвърляне на дейности и отговорности към частния сектор.

През 2004 г. делът на иновативните фирми е 16.2% от общия брой действащи предприятия, като най-голям е делът на фирмите, работещи по продуктови иновации (44.8%)³⁷. Предвид рисковия характер на научноизследователската и развойна дейност, делът на предприятията в областта на компютърните технологии, архитектурните и инженерни науки представлява само 6.46% от общия брой предприятия в страната (39.9% от общия брой иновативни предприятия).

³⁶ Публикуван на 23.09.2006 г.

³⁷ По данни на НСИ.

Равнището на сертифицираност³⁸ и патентната активност в страната остават ниски. През 2003 г. броят на подадените заявления за български патенти на територията на Европа е едва 4.3 на милион жители спрямо 136.7 за ЕС-25 . В същото време, броят на защитените български патенти пред Американската служба за патенти и търговски марки³⁹ е 0.5 на милион жители (52.7 за ЕС-25).

Като цяло, иновационната инфраструктура е все още слабо развита. Малко са предлаганите иновационни услуги. Търсенето им също не е голямо, тъй като фирмите все още считат иновациите за външен за тях процес и не чувстват необходимостта от използването на иновационни консултанти. Съществува разминаване между търсенето и предлагането на висококвалифицирани специалисти.⁴⁰ Делът на учените в предприятията е изключително нисък, а в същото време в България се наблюдава значителен дял на учените в държавните изследователски институции, което показва наличието на диспропорция, която постепенно трябва да бъде преодоляна.

3.3.1. Усъвършенстване на съществуващата обща рамка за развитие на научноизследователската и иновационната дейност

Най-важните документи, определящи политиката в областта на иновационната система, са Иновационната стратегия на Република България⁴¹, Обща рамка на Национален план на Република България за достигане на параметрите, заложиени в решенията от март 2002 г. на Европейския съвет в Барселона, отнасящи се до повишаване инвестициите за научни изследвания⁴² и План за действие 2006-2007 г. за достигане на целта от Барселона – повече научни изследвания за Европа – към 3% от brutния вътрешен продукт⁴³, Оперативна програма „Развитие на конкурентоспособността на българската икономика 2007–2013”.

³⁸ До 31.12.2004 г. само 1685 предприятия са получили сертификат ISO 9001:2000 за управление на качеството и само 26 предприятия - ISO 14001 за управление на околната среда.

³⁹ USPTO

⁴⁰ Въпросите, свързани с политиките в областта на образованието и обучението в България са разгледани в част 3 “Заетост и образование”.

⁴¹ Приета с РМС № 723/8.09.2004 г.

⁴² Протокол № 27 от заседание на МС от 07.07.2005 г.

⁴³ Протокол №38 на заседание на МС от 21.09.2006 г.

Общата картина на българската иновационна система показва, че в България съществуват основните публични институции, които играят важна роля в изграждането и функционирането на националната иновационна система:

- Министерство на икономиката и енергетиката (МИЕ) и Национален съвет по иновации като консултативен орган към министъра на икономиката и енергетиката;
- Национален съвет за научни изследвания към Министерството на образованието и науката (МОН), който подпомага министъра на образованието и науката при провеждане на държавната политика в областта на науката.

Основната задача и на двата съвета е осигуряването на максимално ефективно взаимодействие на институциите и организациите, които участват във формирането и провеждането на научна и иновационна политика, при това в непрекъснат диалог с научните и бизнес средите.

Връзката и съгласуваността на регионалните и националната иновационна стратегия се предвижда да се осигурява чрез Националната мрежа на районите с регионални иновационни стратегии (РИС) в България (вж. приложение 2).

3.3.2. Икономика, основана на знанието

Реалното свързване на националните икономически структури с тези на останалите страни-членки на Европейския съюз изисква изграждането на модерен и конкурентен клон на националната икономика, който да се впише в Европейската икономика, основаваща се на знанията. Нейният фундамент са високото ниво на образование, модерните научни изследвания и високите технологии.

Реализирането на съществен напредък в областта на науката и технологичното развитие е свързано с изпълнението на следните задачи:

- формиране на трайна национална научна и технологична политика;
- изграждане на центрове за знания и компетентност във важни за страната направления;

- стимулиране интеграцията на образователните и научни институции и бизнеса и установяване на благотворно и ефикасно публично-частно партньорство;
- разработване на нови механизми за ефективно финансиране на изследвания и иновациите, в съответствие с потребностите на икономиката и експортния потенциал;
- постигане на синергия между различни видове инструменти за съвместни научни изследвания и иновации.

За да се получат значими практически резултати, е необходимо концентриране на научни изследвания и финансов ресурс в онези области на знанието, които отговарят на националните възможности за развитие и на бизнеса като цяло. Това е напълно постижима задача, защото страната има относително стабилни, съхранени и международно признати научни институции. Може да се очаква, че те ще станат съставни части на една нова иновационна инфраструктура, която при подходящо финансира от публичните и частни фондове, активно ще участва в повишаване на конкурентоспособността и експортната ориентация на производствата.

Научният и изследователски потенциал и финансовите ресурси на страната трябва да се концентрират в онези области на знанието, в които страната има най-големи възможности за развитие:

- информационните и комуникационни технологии (ИКТ) и проектиране на системи по поръчка. Те са традиционно силен отрасъл на българската икономика, който през последните години се характеризира със значителен ръст и конкурентоспособност. Секторът на информационните и комуникационните технологии вече разполага с висококвалифициран научноизследователски потенциал;
- генетика, протеомика и медицина. Това направление има също има добри традиции, изследователски потенциала и производствен опит. Натрупаните знания и експериментална практика в молекулярната и клетъчната биология; изследването на гените и протеините; квантова физика и прецизната химия; математическото моделиране могат ефективно да се приложат в медицинската практика и за проектиране на лекарства (drug design). Това е най-бързо развиващото се направление на модерната фармация, което трябва

да осигури лекарствени средства за лечение на вирусните заболявания и вече придобилите епидемичен характер тежки и смъртоносни болести на генно и клетъчно ниво. Необходимо изследователските звена и фармацевтичните производства активно да участват в европейските проекти, чиято цел е извеждането на европейската фармация и медицина на нивото на световен лидер;

- растителна и животинска генетика и биотехнологии.

В областта на аграрните науки страната има традиционно добри постижения в селекционните методи, консервация и възстановяване на насаждения, фиторемедиация, ефективна комуникация и разпространение на биологична научна информация в Европа; приложение на биологическата активност на европейски зърнени храни за подобряване на храненето и в полза на здравето; генно модифицирани и не-генно модифицирани механизми на доставка на храни, съвместно съществуване и проследяемост.

- **Точно машиностроене.** Все още съществуват някои съвременни производства и добър проектантски и технологичен потенциал. При целенасочено финансиране от публично-частни фондове и създаване на преференциални условия за големите европейски машиностроителни компании, в кратко време може да се възроди производството на прецизни машини, детайли и инструменти за битовата техника, автомобилната, авиационната и отбранителната индустрия.
- **Развитие и приложение на модерните технологии в класическата и атомната енергетика и за намаляване разхода на енергия.** В областта на енергетиката имаме изключително солиден технически и технологичен потенциал, създали сме оригинални технологии . Трябва да се използват възможностите, които дава строителството на новите атомни и класически енергийни мощности и да се стимулира създаването на силни проектантски и технологични организации и модерни производства, които активно да участват в проектирането и строителството на енергийни обекти у нас и чужбина. Едно успешно и бързо развиващо се направление на индустрията са технологиите, материалите и оборудването за намаляване разхода на енергия, за които е необходима модерна експериментална база.

- **Нано технологии и микроелектроника.** Въпреки загубата на позициите, които имаше страната в тази най-динамична област на електронната индустрия, успяха да се съхранят и успешно да се развият няколко дизайнерски и производствени фирми. Дизайнът на микро-електронни компоненти е най-скъпата част от работа по проектирането и усвояването на нови електронни продукти. Тя изисква много високо ниво на знания и квалификация, които могат да се постигнат, само ако университетите разполагат със съвременни средства за проектиране и полу-промишлени производствени линии. Това са скъпи съоръжения, които мога да се изградят само със съвместните усилия на държавата и частния сектор. Практиката на развитите страни, съизмерими по население с България, е тази техника да се съсредоточи в един или два национални центъра, близо до големите университети, които стават и естествен център на технологическите паркове, където са концентрирани дизайнерските бюра и производството на интегрални схеми.

Една от най-разпространените форми в САЩ, Европа и Япония за активна държавна подкрепа за развитието на стратегическите направления на икономика, е създаването на национални изследователски и технологични центрове. Основното държавно участие е оборудването на тези центрове със съвременна техника, модерна експериментална база и опитни производства. Това са големи инвестиции, които не могат да бъдат поети от нито един университет, изследователски институт и даже от големите фирми, поради което държавното участие е задължително.

Като се отчитат значимостта на тези стратегически направления и тяхното развитие в контекста на изграждане на „Европа на знанието” предстои да бъдат разработени проекти за изграждане на национални иновационни центрове в посочените по-горе основни направления. Необходимо е да се разработи организационната структура за реализирането на националните иновационни центрове, при използване на публично-частно партньорство, като средствата ще се акумулират от различни източници – структурните и кохезионния фонд на ЕС, рискови фондове, държавен бюджет и Европейските програми за изследване и иновации. Поради важността за икономическото развитие и предвиждането на средства в държавния бюджет необходимата организация трябва да бъде създадена до септември 2007 г.

Реализирането на посочената инициатива ще допринесе за изграждане на икономика, основана на знанието, тъй като:

- тези центрове са ядрата за развитие на високо технологични производства;
- те осигуряват необходимата материална база и условия на групи от добре подготвени специалисти да реализират своите идеи по създаването на нови продукти и технологиите за тяхното индустриално производство;
- модерната им материална база ще се използва от всички висши учебни заведения за практическата подготовка на магистри и докторанти;
- експерименталната и производствена база е на разположение на всички целеви и динамични колективи учени и изследователи от университетите, институтите на БАН и фирмите, които работят по национални и европейски проекти, пряко свързани с развитието на икономиката в утвърдените национални стратегически направления;
- със своята материална база центрoвете ще подпомагат фирмите в рисковите изследвания по усвояването на нови продукти и технологии.

3.3.3. Институции, подпомагащи инвестициите в НИРД

Липсата на подходящи източници на финансиране е факторът, който в най-голяма степен затруднява управителите на предприятия. Тъй като инвестирането в разработката на нови изделия, технологии и тяхното внедряване е рискова дейност, липсата на финансови инструменти за стартиране и развиване на иновационна дейност оказва най-съществено влияние по отношение на политиката за развитие на дадено предприятие⁴⁴.

Националният иновационен фонд (НИФ)⁴⁵ има за цел да стимулира предприемачите да инвестират в научноизследователски дейности и дейности за развитие на вече създадени продукти или технологии в собствените си предприятия. За

⁴⁴ Близко 26% от всички иновативни фирми посочват много високите разходи за иновации като силно значим фактор, затруднил иновационната им дейност, а 24% - липсата на средства. У нас все още не съществуват добре работещи и схеми за рисковото финансиране.

⁴⁵ По-подробна информация за НИФ е представена в Приложение 2.

тази цел НИФ предоставя субсидия до 50% от стойността на проекта за промишлени научни изследвания и до 25% за допазарна и развойна дейност. Тези дейности могат да бъдат извършвани в предприятията самостоятелно, съвместно с други предприятия или с научни организации.

НИФ предоставя субсидии в размер до 50% от стойността и за дейности за реализация на проекти от типа технико-икономическо проучване. Повече информация за НИФ е предоставена в Приложение 3.

Фонд “Научни изследвания” (ФНИ)⁴⁶ е утвърден като национална институция, която е оценявана през последните пет години от два международни екипа. Фондът финансира на конкурсен принцип научни изследвания и рискови разработки по програмно-проектна схема във всички области на науката в Република България. С дейността си ФНИ подпомага развитието на българската наука и взаимодействието ѝ с другите социално-икономически сфери и международната научна общност.

Основни хоризонтални приоритети на Фонда са подпомагане развитието на университетските структури с цел изграждането им в съвременни научни центрове, подкрепа на млади учени с цел подобряване на възрастовия научен профил и стимулиране на връзката академия-бизнес.

Бенефициенти на ФНИ са научни институти на Българска академия на науките и на Националния център за аграрни науки; висшите училища в България; университетски болници; други научни звена, малки и средни предприятия и неправителствени организации. Повече информация за фонда е дадена в приложение 4.

Очаквани резултати:

- *Разработване на нови линии на финансиране от НИФ за изграждане на иновационна инфраструктура и развитие на иновационните услуги;*
- *Увеличаване на държавната субсидия, предоставяна за управление от НИФ и ФНИ и възможност за избор на варианти на прилаганите схеми;*

⁴⁶ По-подробна информация за ФНИ е представена в Приложение 3.

- *Разширяване на ваучерната схема за подкрепа на иновативни предприятия;*
- *Формулиране на приоритетни индустриални области за подкрепа от НИФ и научноизследователски приоритети на базата на национално форсайт изследване.*

Дейността на НИФ се финансира изцяло от държавния бюджет, като при реализация на проектите фирмите сами осигуряват съфинансиране, а при реализация на проекти за иновационна инфраструктура и публични иновационни услуги финансирането е до 85% от стойността на проекта.

Планираните средства за 2006 г. са в размер на 3.6 млн. евро, за 2007 г. са в размер на 6.1 млн. евро, за 2008 г. – 10.2 млн. евро, а за 2009 г. – 19.4 млн. евро.

Проектите, финансирани от ФНИ по конкурсите, представляват в голямата си част грантови схеми. При новите видове схеми – подкрепа за изграждането на научни центрове и създаването на съвременни апаратурни комплекси, както и при закупуването на уникална научна апаратура, финансирането е между 70 и 80%.

Планираните средства за дейност “Наука” в Министерство на образованието науката (включващи и средствата за ФНИ) са в размер на 7.6 млн. евро за 2006 г., а за следващите две години – по 16.3 млн. евро.

3.3.4. Интелектуална собственост

Защитата на правата на интелектуалната собственост е устойчив дългосрочен приоритет на правителствената политика, в тясна връзка със задачите по изграждането на конкурентен и динамично развиващ се вътрешен пазар, основан на ясни и прозрачни правила и ефективна борба с пиратството.

Активната политика за промяна на обществените нагласи, ръководена от Министерството на културата в сътрудничество с всички заинтересовани правоприлагащи институции, продължава чрез предложените в рамките на Комуникационната стратегия два проекта за 2007 г. Първият проект (съвместно с МОН и Джуниър Ачийвмънт) визира дългосрочни цели – устойчива промяна на обществените нагласи по отношение правата на интелектуалната собственост, изграждане на разбиране и отношение към тези права у младото поколение. Целевата

група са учениците от началното и средното образование. Вторият проект е насочен към медийната среда: разясняване на обществената значимост на защитата на интелектуалната собственост, негативните последици от пиратството върху икономическото и социалното развитие на обществото и имиджа на страната, повишаване на компетентността на медийната гилдия в тази специфична област и за по-ефективно партньорство с медиите в борбата с пиратството.

Важен приоритет на правителството е последователната политика в подкрепа на културните индустрии като фактор за икономически растеж и социална кохезия. Този приоритет е в унисон с последните решения на Съвета на министрите на културата, образованието, младежта и спорта за развитие на културните индустрии като елемент от Лисабонската стратегия на ЕС. В тази насока ЕК извършва проучване на икономическото въздействие на креативния сектор в ЕС, като целта е създаване на база данни в Евростат и унифициране на набора от данни с цел изследване потенциала на културата за развитието на ЕС. За подпомагане на проучването на ЕК през 2006 г. в България е създадена работна група под ръководството на МК, която да направи подобно проучване за България. Световната организация за интелектуалната собственост в Женева оказва методическо ръководство на работната група и финансира работата ѝ с 15 хил. евро. Проектът се очаква да бъде реализиран през февруари 2007 г., като при наличие на допълнителни средства ще бъде извършено и проучване на въздействието на пиратството върху БВП.

Към съществуващата информационна Национална система за обмен на информация в областта на авторското право и сродните му права и индустриалната собственост⁴⁷ са включени Министерство на икономиката и енергетиката, Министерство на земеделието и горите, Комисия за защита на конкуренцията, Агенция “Митници”, Патентно ведомство, Министерство на вътрешните работи, Министерство на културата и Министерство на правосъдието.

Създаденият Междуведомствен съвет по администрирането, управлението и развитието на националната информационна система по интелектуална собственост работи за подобряването на сътрудничеството между участващите институции, като

разглежда и решава възникващи технически и практически въпроси по функционирането на системата.

Активните мерки по защитата на правата на интелектуалната и индустриалната собственост през 2007 г. ще се осъществяват и от Съвета за защита на интелектуалната собственост – междуведомствен консултативен орган, създаден с Решение на Министерски съвет от 12.01.2006 г. и председателстван от министъра на културата.

Конкретните иновационни мерки в областта на защитата на правата на интелектуалната и индустриалната собственост на българското правителство през 2007 г. ще се осъществяват с активното сътрудничество на неправителствените организации, защитаващи интересите на притежателите на права върху интелектуалната собственост, като Българската асоциация на музикалните продуценти (БАМП), Българското сдружение за борба с незаконното използване на защитени произведения (БУЛАКТ), Сдружението на издателите на бизнес софтуер (СИБС) и т.н.

Очакваните резултати от действията на основните институции и структури на гражданското общество са:

- зачитане на правата на интелектуалната собственост, като необходимо условие за нормалното социално-икономическо развитие;*
- ефективна защита на правата на интелектуална собственост при активно участие на цялото общество;*
- създаване на база от данни с цел изследване потенциала на културата за развитието на ЕС;*

3.3.5. Подкрепа за създаването, разпространението и прилагането на знание и иновации

Основни елементи на националната иновационна система, ангажирани с функциите по създаването и разпространяването на ново знание, са научноизследователските и академични звена. Най-важна роля сред тях имат Българската академия на науките, Националният център за аграрни науки и университетите.

⁴⁷ Финансиран по програма ФАР проект BG02/ЛВ/ФИ-02 за “Изграждане на национална мрежа за сътрудничество и обмен на информация за защита на правата на интелектуалната и индустриалната собственост”.

С трансферни и посреднически функции в националната иновационна система на България се включват неправителствени организации, бизнес иновационни центрове, инкубатори, високотехнологични паркове. Основни сред тях са: Българска стопанска камара (БСК), Европейски иновационен център – България, Българска търговско-промишлена палата (БТПП), Българска асоциация на агенциите за регионално развитие и бизнес центрове (БАРДА).

Въвеждането на механизми за стимулиране изграждането на консорциуми ще подобри научната инфраструктура, ще подкрепи формирането на Национални центрове за върхови постижения и ще даде възможност за провеждане на съвременни изследвания и успешно участие в международни програми. Към момента на базата на проекти, финансирани от Рамковите програми на Европейския съюз, са създадени 11 центъра по компетентност⁴⁸ и 19 подобни структури, изградени с помощта на национално финансиране.

Преподаването на бизнес и предприемачество⁴⁹ във всички образователни нива за формиране на предприемачески умения още по време на самото обучение/следване има за цел да скъси дистанцията между науката и бизнеса. За целта българското правителство работи по изграждането на:

- Центрове по предприемачество към техническите университети. Финансовата подкрепа от страна на държавния бюджет за четири центъра по предприемачество ще възлиза на близо 227 554 евро.
- Звена за технологичен трансфер (ЗТТ). Първата от специфичните цели на стартирал вече проект по ФАР⁵⁰ е създаване на офиси за технологичен трансфер (ОТТ). Кандидати могат да бъдат изследователски организации от публичния сектор, вкл. технически университети, БАН и др., които могат да подадат проект самостоятелно или в партньорство с друга/и изследователски организации. Тази специфична цел ще бъде изпълнена чрез схема за

⁴⁸ Център за устойчиво развитие и контрол на черноморските системи, Агробиоинститут, Център по компетентност за образование, наука и технологии в 21-ви век, Център по нанотехнологии, Център по нови и възобновяеми енергийни източници.

⁴⁹ Обучението в предприемачески дух и умения е разгледано и в част 3.2. Насърчаване на малките и средните предприятия.

⁵⁰ BG2005/017–353.10.06, “Подкрепа за изпълнението на Националната иновационна стратегия”.

безвъзмездна помощ, включваща комплексна подкрепа за бенефициентите, като: доставка на оборудване, външна консултантска експертиза, промоционални дейности, изработване на прототипи, изработване на Интернет страница и др. Размерът на индивидуалната помощ (грант) може да бъде максимум 50000 евро, представляващи не повече от 75% от общата стойност на проекта. Поне 25% от средствата, необходими за реализиране на индивидуалния проект, следва да се осигурят от бенефициента. Новосъздадените офиси трябва да интегрират максимално дейността си с тази на Европейския иновационен център.

Очаквани резултати:

- *До края на 2007 година да бъдат подкрепени до 14 звена за технологичен трансфер;*
- *Да бъде проведено обучение на центровете с помощта на Европейския иновационен център – София*

Бюджетът на схемата за създаване на ОТТ е 700 000 евро, като 75% е финансирането по Програма ФАР, а 25% е националното публично съфинансиране.

Оперативна програма “Развитие на конкурентоспособността на българската икономика” 2007–2013 предвижда подкрепа за създаване и внедряване на иновации чрез:

- комплексна подкрепа за стартиращи иновативни предприятия (консултации, инвестиции, обучение на персонал);
- финансиране на проекти за развойна дейност на предприятия и за внедряване на иновации в икономиката;
- подкрепа за защита на индустриалната собственост;
- създаване и подпомагане на посредническа иновационна инфраструктура;
- подпомагане на организации и институции, работещи в областта на научните изследвания и развойната дейност чрез инвестиционни проекти за обновяване на оборудването и оптимизиране на дейността им чрез свързване в мрежа.

Резултатите от реализацията на посочените мерки са:

- *Повишаване дела на иновативните МСП в общия брой МСП до 20% през 2007 г., а през 2008 г. – 22%.*
- *Повишаване броя на предприятията, инвестирани в иновативни продукти до 300 през 2007 г., а през 2008 г. – 350.*
- *Увеличаване на размера на привлечените частни капитали за финансиране на научноизследователските приложни изследвания до 55% средно за периода.*
- *Разработени финансови схеми – по две за 2007 и 2008 г. съответно.*
- *Създадени центрове за насърчаване на предприемачеството – средно по четири през 2007 и 2008 г. съответно.*
- *Подкрепени 14 офиса за трансфер на технологии през 2007 г.*

3.4. Спазване принципите на устойчивото развитие

Придържането към принципите на устойчивото развитие предполага наличието на синхрон между политиките, насочени към по-висок растеж, и тези по опазване на околната среда, насочени към съхраняване на екологичното равновесие и разнообразие като предпоставка за дългосрочното стабилно развитие на обществото като цяло.

3.4.1. Енергетика и въпроси на устойчивото развитие

(ИН 14) Реализацията на посочените тук мерки и действия е насочена към постигането на по-малка уязвимост на българската икономика по отношение на външни шокове, както и на по-пълно внедряване на екологосъобразни и по-ефективни технологии на производство.

Основните приоритети на българската енергийна политика напълно съвпадат с тези на енергийната политика на ЕС за развитие на конкурентни енергийни пазари при опазване на околната среда и гарантиране сигурността на енергийните доставки.

Приоритетите са изведени от основните ограничения пред българската икономика и енергетика, а именно: висока зависимост от внос на енергийни ресурси и същевременно 2 пъти по-висока от средната за ЕС-25 енергийна интензивност на

българската икономика⁵¹, преизчислена през паритета на покупателната способност. Предвид това, действията на българското правителство са насочени към *повишаване на енергийната ефективност, стимулиране на производството и потреблението на енергия от възобновяеми енергийни източници (ВЕИ) и устойчиво оползотворяване на конвенционалните енергийни ресурси.*

(ИН 11) Устойчивото използване на ресурси трябва да бъде насърчавано, а синергията между опазването на околната среда и икономическия растеж – засилвана, с цел постигане на устойчиви растеж и заетост.

Енергийният баланс на страната е добре структуриран от гледна точка на разнообразието на видовете първични енергийни ресурси, но същевременно зависимостта от внос на последните е около 70%. Единственият значим местен енергиен ресурс са нискокалорични лигнитни въглища с високо съдържание на сяра. С цел зависимостта от внос да бъде ограничена, се полагат сериозни усилия в посока на устойчивото използване на енергийните ресурси, а именно:

- повишаване на енергийната ефективност;
- устойчиво оползотворяване на местните енергийни ресурси;
- оптимално оползотворяване на възобновяемите енергийни източници;

В областта на енергийна ефективност

Най-голям дял в крайното енергийно потребление има индустрията (38.2%).⁵² Над 40% от електроенергията, предоставена на индустрията, се потребява от МСП. В допълнение, остарелите машини и сграден фонд също не покриват основни изисквания по отношение на енергийната ефективност. България изостава и в развитието на своята газоразпределителна мрежа за ниско налягане. Към момента разпределение на природен газ се извършва на територията на около 35-40 общини, което е около 15% от общините в България (80% за ЕС-25) и са газифицирани около 0.4% от домакинствата (над 50% за ЕС-25).

⁵¹ По данни на МАЕ. Измерена чрез необходимото количество енергия (тонове на петролен еквивалент), необходима за производството на единица брутен продукт (БВП по цени 1995 г., в евро). По данни на Евростат, енергийната интензивност на българската икономика е около осем пъти по-висока от тази на ЕС-25.

Предвид гореизложеното, политиката е насочена към постигане на по-висока ефективност на всеки етап на енергийния цикъл (производство, пренос, разпределение, потребление). За това се разчита на пазарните механизми, но също и на целенасочени действия, като например:

- Насърчаване на инвестициите в енергийна ефективност при крайните потребители;
- Насърчаване на развитието на по-икономични от електрическата енергия възможности за отопление и подобряване на достъпа на населението до тях.
- Пренасочване на електрическата енергия към по-високотехнологични нужди на икономиката;
- Премахване на изкривяванията при определяне цените на различните видове енергия за отопление;
- Подобряване на ефективността в процесите на преобразуване на енергия, насърчаване на комбинираното производство на топлинна и електрическа енергия и намаляване на загубите при преноса.

Сред основните стратегически документи, систематизиращи политиката и мерките по енергийна ефективност, са приетата на 20.01.2005 г. от МС Национална програма за обновяване на жилищните сгради в България, с приоритет панелни жилищни сгради⁵²; Национална дългосрочна програма за енергийна ефективност до 2015 г. (приета 2005 г.) и Национална краткосрочна програма по енергийна ефективност за периода 2005-2007 г. (приета 2005 г.).

За постигане на целите по отношение на енергийна ефективност и оползотворяване на местните възобновяеми енергийни източници, са разработени и успешно се реализират и редица проекти по схема “публично-частно партньорство”. Примери за такова успешно партньорство са: (1) Фондът за Енергийна ефективност в

⁵² НСИ, Общ енергиен баланс за 2004 г.

⁵³ В периода 2006–2020 г. трябва да бъдат обновени 684 683 жилища, от които 362 792 са панелни, 152 686 са стоманобетонни, а 169 205 масивни; общата стойност на необходимите финансови ресурси е 2.12 млрд. евро. Ежегодно министърът на регионалното развитие и благоустройството предлага, в рамките на бюджетната процедура, планиране на необходимите преки държавни субсидии за изпълнение на Програмата.

България (ФЕЕБ), създаден по силата на Закона за енергийната ефективност⁵⁴, специализиран във финансиране на енергоефективни мерки на търговски принцип; (2) кредитни линии в областта на енергийната ефективност и ВЕИ, частично финансирани със средства по линия на Международен фонд „Козлодуй” и участие с кредитен ресурс от страна на ЕБВР и ЕИБ, насочени към малки проекти, с ползватели домакинства, частни дружества и енергоефективни проекти в общинския и частния сектор.

Активни действия са предприети за осигуряване на средства и от Структурните фондове на ЕС за съфинансиране на проекти в областта на енергийната ефективност:

- Оперативна програма “Регионално развитие” предвижда инвестиции в газоразпределителни отклонения от националната газопреносна мрежа до определени общини, както и във връзки на конкретни обекти към газоразпределителната мрежа.
- Оперативна програма “Развитие на конкурентоспособността на българската икономика” предвижда комплексна подкрепа за предприятия, въвеждащи мерки за енергоспестяване и ВЕИ технологии.

В областта на устойчивото оползотворяване на местните конвенционални енергийни ресурси

България разчита изключително много на големите залежи на местни нискокалорични лигнитни въглища. В тази връзка голяма част от инвестиционните решения са свързани с рехабилитация и модернизация на съществуващи електропроизводствени мощности с цел удължаване експлоатационния им живот, повишаване на тяхната мощност и коефициент на полезно действие, и изпълнение изискванията на екологичното законодателство, както и изграждане на нови електроенергийни производствени мощности, използващи местни лигнитни въглища и ядрено гориво, което ще допринесе за повишаване на сигурността на електроенергийните доставки и непрекъсваемостта на електроснабдяването, не само за България, но и за Енергийната общност.

⁵⁴ Обн. ДВ, бр. 18 от 5.03.2004 г., в сила от 5.03.2004 г.

В областта на оползотворяването на възобновяемите енергийни източници

България води последователна политика за насърчаване оползотворяването на потенциала на местни възобновяеми енергийни източници (ВЕИ). Общите инструменти за насърчаване на инвестициите във ВЕИ са:

- Включване в оперативните програми “Развитие на конкурентоспособността на българската икономика” и “Регионално развитие”, както и в програмата за развитие на селските райони за периода (2007 – 2013 г.) на операции, предвиждащи възможност за комплексна подкрепа по линия на Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони (ЕЗФРСР) и структурните фондове на ЕС за проекти за насърчаване развитието и използването на ВЕИ и нови енергийни източници;
- Оперативна програма „Развитие на конкурентоспособността на българската икономика”, предвижда изпълнение на схеми за безвъзмездна помощ за подкрепа на МСП за въвеждане на енергоспестяващи технологии и използването на възобновяеми енергийни източници за нуждите на предприятията. Предвиденото индикативно финансиране за въвеждане на енергоспестяващи технологии в МСП за периода 2007-2009 г. възлиза на 73.5 млн. евро, а това за въвеждане използването на ВЕИ за нуждите на предприятията за периода 2007-2009 г. – на 18.9 млн. евро;
- Създаване на специализирани кредитни линии;
- 12-годишен период на преференциално ценообразуване за електроенергията, произведена от ВЕИ и 8-годишен период – за производството на електрическа и топлинна енергия по високоефективен комбиниран способ;
- Преференциални цени по видове ВЕИ и за комбинирано производство на електрическа и топлинна енергия, определени предварително по години за целия период на преференциално ценообразуване;
- Задължително изкупуване на електроенергията, произведена от ВЕИ и по комбиниран начин за целия период на преференциално третиране.

В съответствие с европейското законодателство, изпълнението на поетите в преговорния процес ангажименти и препоръките на Европейската комисия, е разработен проект на Закон за насърчаване използването на ВЕИ, алтернативни

енергийни източници и биогорива, обхващащ насърчаване развитието и използването на технологии за производство и потребление на енергия, произведена от ВЕИ и АЕИ и за производство и потребление на биогорива и други възобновяеми горива.

България си поставя национална индикативна цел делът на произведена от ВЕИ електроенергия в брутно вътрешно потребление на електроенергия да достигне 11%⁵⁵ до 2010 г. (през 2004 г. възлиза на 9.4 % спрямо 13.7% за ЕС-25), при благоприятни климатични фактори.

За постигане на индикативната цел е разработена Национална дългосрочна (2005-2015 г.) програма за насърчаване използването на ВЕИ чрез:

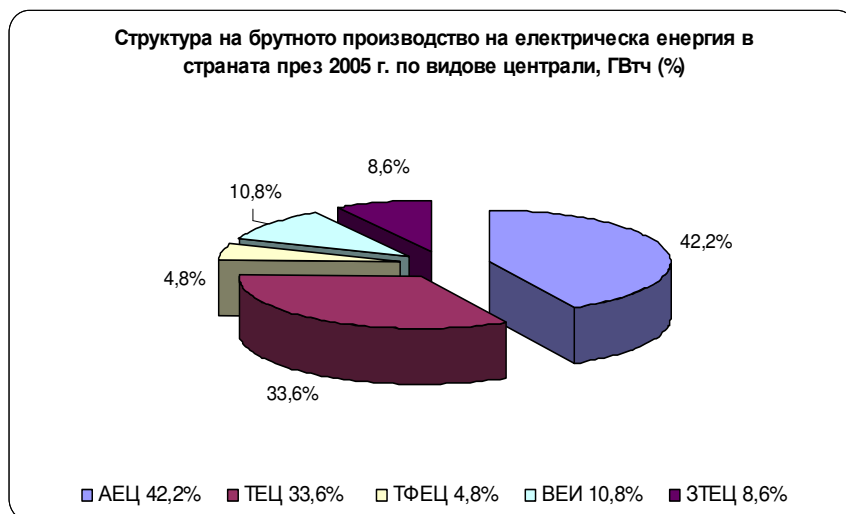
- насърчаване реализирането на енергийни одитни схеми и внедряването на добри практики за енергоспестяване, енергиен мениджмънт и ВЕИ;
- насърчаване въвеждането на системи за управление на околната среда и повишаване на енергийната ефективност;
- насърчаване на инвестициите в енергоспестяващи и екологосъобразни технологии и ВЕИ;
- насърчаване използването на биогорива в транспорта.

Чрез предприетите насърчителни мерки за използването на ВЕИ и при благоприятни климатични условия, България ще достигне заложената цел през 2010 г. – 11% от брутно вътрешно потребление на електроенергия да бъде от ВЕИ.

За постигане на горната цел следва да се има предвид и произведената електроенергия от ВЕИ, която за 2005 г. е 10.8% от общото бруто производство на електрическа енергия.

⁵⁵ Заложената цел за ЕС е 21%.

Фигура 12. Структура на брутното производство на електрическа енергия в страната през 2005 г. по видове централи (ГВтч, %)

Източник: МИЕ

За реализирането на горните мерки са предвидени средства от програмния бюджет на МИЕ за 2007–2009 г. Инструментите, които ще бъдат използвани, са Иновационният фонд, гаранционни фондове, фонд "Енергийна ефективност", европейски програми за енергийна ефективност и ВЕИ, кредитни линии на ЕБВР, международен фонд Козлодуй, и др.

3.4.2. Опазване на околната среда

България прилага набор от инструменти (превенция, планиране) за интегриране на политиката по околна среда в отрасловите и регионални политики като основа на устойчивото развитие.

Процедурата по ОВОС в България е въведена през 1991 г. със Закона за опазване на околната среда. Понастоящем регламентираната процедура е съобразена с Директивата за ОВОС на ЕС и въвежда превантивната дейност като основен принцип на управлението на околната среда. Спазването на поставените от МОСВ в процеса на процедурата по ОВОС изисквания на екологичните стандарти по отношение на инвеститорите са предмет на ясно регламентирана процедура за контрол. От 2004 г. България прилага и процедурата за екологична оценка на планове и програми, в съответствие с европейската директива за стратегическа ОВОС.

Очаква се до края на октомври 2007 г. да приключи процедурата по издаване на комплексни разрешителни на всички предприятия, които попадат в обхвата на европейската директива за комплексно предотвратяване и контрол на замърсяването. Изискването за издаване на разрешителни за дейности по третиране на опасни и промишлени отпадъци е въведено през 1997 г., като в МОСВ се поддържа база данни на издадените разрешителни. Законът за водите⁵⁶ въвежда нов подход по отношение на издаването на разрешителни за водоползване и заустване на отпадъчни води, като процесът на преиздаване на разрешителните за стопанските субекти в съответствие с най-новите изисквания и европейска практика почти е приключил.

България от 1.01.2007 г. прилага Схемата на ЕС за търговия с квоти за емисии на парникови газове⁵⁷, която е основният инструмент на ЕС за изпълнение на задълженията на Общността по Протокола от Киото. Търговията с квоти дава гъвкавост на компаниите собственици на инсталации да постигнат целите за намаление на емисиите на ПГ по най-ефективен начин съгласно собствените си стратегии за развитие.

Преди стартирането на Схема за търговия, правителството, въз основа на обективни и прозрачни правила, съобразени с критериите в Приложение III на Директивата, ще разпредели предварително квоти на инсталациите чрез Национален план за разпределение на квоти (НПРК). Разработването на НПРК се координира от междуведомствената работна група⁵⁸ с представители на МОСВ, МИЕ, МРРБ, МФ, НСИ, Българска Стопанска Камара и браншовите организации на попадащите в обхвата на Схемата браншове – енергетика, черна и цветната металургия, производство на керамика, циментова, целулозно-хартиена, стъklarска и химическа промишленост. Първи НПРК за 2007 г. е приет от МС и се изготвя НПРК за периода 2008 – 2012 г.

България е между първите страни в света, които предоставят домакинство на проекти по механизма “Съвместно изпълнение” (СИ) съгласно Член 6 на Протокола от Киото към РКОНИК. Използването на механизма СИ в България стартира през 2000 г. със създаването на звено по механизма СИ като независима структура, разположена в

⁵⁶ Обн. ДВ. бр.67 от 27 Юли 1999г., последно изм. ДВ. бр.36 от 2 Май 2006г.

⁵⁷ Директива 2003/87/ЕС.

⁵⁸ Създадена със Заповед РД-186/06.04.2005 г.

Държавната агенция за енергийна ефективност (ДКЕР), но под прекия надзор на МОСВ.

С цел сътрудничество по механизма “съвместно изпълнение” са подписани 7 Меморандума за разбирателство. Одобрени са 15 проекта, като някои тях вече са стартирали. Осъществяването на тези проекти ще доведе до намаляване на емисиите на парникови газове с над 8 млн. тона въглероден диоксид еквивалент в периода 2008-2012 г.

В резултат от предприетите мерки, България е класирана като най-привлекателна страна за инвестиции в проекти “Съвместно изпълнение” според “Топ 3” рейтинга на агенцията за независим анализ “Point Carbon” за 2004 и 2005 г.⁵⁹

3.4.3. Развитие на градовете и селските райони

Междурегионалните различия в страната⁶⁰ не са толкова ясно изразени, но съществуват значителни вътрешнорегионални различия, по-специално между градските и селските райони.

Силно урбанизираните територии заемат 12-15% от територията на страната. Характеризират се с голяма гъстота на населението, силно развити промишлени и обслужващи функции и комуникации и много проблеми, създадени от непрекъснато увеличаващото се население и от невъзможността да се отговори адекватно на неговите потребности от жилища, обслужване, транспорт, благоустройство, здравословна и чиста околна среда. В тези райони са концентрирани производството, услугите, образованието, науката и културният живот.

Слабо урбанизираните територии притежават сравнително добре запазена природна среда. Те обхващат 62% от националната територия. Населението там наброява едва 28% от общото за страната. Повечето от тези територии и населените места в тях са с характеристики на периферни територии – изостанали, с ниско качеството на живота и с непрекъснато намаляващо население и функции. По-голямата част от активното население е заето в земеделието и лесовъдството. Териториите се характеризират с ниско ниво на развитие на транспортната, техническата и социалната

⁵⁹ <http://www.pointcarbon.com>

инфраструктура, ниско образователно равнище и умения на населението в активна възраст, ограничени възможности за заетост, високо ниво на безработицата, ниски нива на лични доходи и обезлюдяване.

Градските територии са изправени пред значителни предизвикателства и възможности, за да се развият в синхрон с принципите на устойчивото развитие. От една страна, градовете са ключови места за растеж и конкурентоспособност в страната. От друга, има райони с високи нива на безработица, слабо развита инфраструктура, амортизирана физическа среда и изостаналост. През последните години процесите на икономическо и социално реструктуриране в страната са главно концентрирани в големите и средно големите градове. Способността на градските среди да се адаптират към настъпващите промени и главно да осигурят благоприятни и устойчиви условия на живот и работа е възпрепятствана от недостатъчните инвестиции в ключови области.

В урбанизираните територии, без големите градове, от съществено значение е да се насърчава и ускорява развитието на средни по големина и малки градове, които да компенсират липсата на големи градове. Близостта на малките градове до селата е фактор, предоставящ възможност за подобряване на връзката “град-село” и партньорство, което превръща малките градове в центрове-ядра, предоставящи услуги и на селските райони.

Въпреки че качеството на околната среда постепенно се подобрява, основните проблеми са свързани с достъпа до качествена питейна вода, канализация, повишаване качеството на въздуха и водата. Необходими са и допълнителни усилия за намаляване вредните шумови емисии и прилагане на мерки за предотвратяване на различни видове природни рискове.

За да се подпомогне преодоляването на тези съществуващи проблеми, Министерството на регионалното развитие и благоустройството ще фокусира усилия и финансови ресурси в изпълнението на политики, попадащи в обхвата на следните няколко приоритетни направления:

- осигуряване на качествена нормативна база за развитие на регионите, хармонизирана с европейското законодателство;

⁶⁰ На ниво NUTS II - Райони за планиране.

- изпълнение на проекти за устойчиво интегрирано градско развитие и подобри услуги за гражданите, включващи подобряване на социалната инфраструктура и инфраструктурата, свързана с бизнеса, физическата и градската околна среда, жилищната политика и развитието на устойчив градски транспорт;
- подобряване достъпността на регионите и конкурентоспособността на регионалните икономики чрез подобряване на пътните връзки, транспортните услуги, информационните и комуникационни технологии и газоразпределителните мрежи;
- изграждане на адекватен институционален и административен капацитет на регионално и местно ниво за ефективно управление и усвояване на средствата от Европейския съюз. Създаване на мрежи за обмяна на опит с други европейски региони.

За изпълнението на тези политики се предвижда финансов ресурс в размер на 1.6 млрд. евро по линия на Оперативна програма „Регионално развитие” 2007-2013 г.

Според националната дефиниция⁶¹ (използвана по програма САПАРД и за целите на Националния стратегически план и Програмата за развитие на селските райони (ПРСР), както и на ОП ”Регионално развитие”), 231 от общините в България се класифицират като селски. Те обхващат 81% от територията на страната и 42% от населението⁶².

БВП на глава от населението е 2.2 пъти по-нисък в преобладаващо селските райони в сравнение с нивото на показателя в преобладаващо градските райони⁶³. В сравнение с останалите части на страната, икономиката в селските райони е в значителна степен по-зависима от земеделието като основен източник на доходи. През 2003 г. в преобладаващо селските райони делът на земеделието и горското стопанство в

⁶¹ Съгласно дефиницията на ОИСР за селски райони, преобладаващо и значително селските райони обхващат 98.8% от територията и 84.3% от населението на България. Селски общини са тези, в които няма град с население над 30 000 души.

⁶² Анализът по-долу се базира на данните за 2004 г. на НСИ за регионите (по разчети на МЗГ), освен ако не е посочено различно.

⁶³ НСИ не публикува данни за БВП и заетостта по общини. Поради тази причина, дефиницията на ОИСР се използва за анализа на БВП и заетостта в селските райони.

БДС е с 50% по-висок от средния за страната, като 33% от заетостта се създава в земеделието и горското стопанство. Като основни проблеми в сектор селско и горско стопанство могат да се посочат, както поляризираната структура на земеделските стопанства (наличието на огромен брой полупазарни стопанства), така и разпокъсаната собственост върху земята, амортизирано оборудване и морално остарели технологии и ниска производителност на труда. Всичко това е показател за неефективно използване на работната сила и за по-нисък стандарт на живот в селските райони.

Развитието на селските райони е възпрепятствано и от:

- много по-неблагоприятните в сравнение с градските райони демографски характеристики.;
- съществената разлика между селските и градските райони по отношение на индикаторите за безработица и икономическа активност, което показва нуждата от диверсифициране на източниците на доходи в селските райони;
- по-ниското образователно равнище на населението в селските райони – нивото на неграмотност в селските райони (1.7% от населението между 25 и 64 годишна възраст) е два пъти по-високо от това в градските райони;
- лошото качество на базисната инфраструктура. Пътната мрежа, уличното осветление, водоснабдяването, канализацията, системите за събиране на твърди битови отпадъци са развити в определена степен в общинските центрове, докато достъпът до такава инфраструктура и съоръжения в селата е силно ограничен.

За преодоляване на съществуващите проблеми в селските райони е изготвен проект на Национален стратегически план за развитие на селските райони за 2007–2013 г., който на 28.12.2006 г. беше одобрен от Министерски съвет.

Първата стратегическа цел на Националния стратегически план за развитие на селските райони е свързана с развитието на конкурентоспособни и основани на иновации земеделие, горско стопанство и хранително-преработвателен сектор. Тази цел следва да бъде постигната чрез мерки за подкрепа на модернизиранието и реструктурирането на производството и преработка на земеделски продукти, горско стопанство и първичната преработка на горски продукти

Втората стратегическа цел е насочена към съхраняването на природните ресурси и опазването на околната среда в селските райони. Интервенциите в тази приоритетна област ще са свързани с развитие на земеделски методи и подходи, които целят опазване на природните ресурси и защита на околната среда. Опазването на природните ресурси ще се постигне чрез подкрепата за устойчиво управление на земята и горите, както и чрез защита на биоразнообразието и районите по NATURA 2000.

Третата стратегическа цел е насочена към разнообразяване на възможностите за заетост и подобряване на качество на живот в селските райони. Това ще се постигне чрез създаване на възможности за алтернативна заетост, диверсифициране на икономическите дейности, развитие на услугите и изграждане на необходимата инфраструктура, опазване на природните ресурси и защита на околната среда в селските райони.

По-конкретно, за подобряване на инфраструктурата и условията за живот в селските райони, както и на мобилността на работната сила и създаване на възможности за развитие на бизнес в тях, се предвиждат следните дейности:

- Изграждане, реконструкция и рехабилитация на общински пътища и мостове;
- Изграждане, реконструкция и рехабилитация на улична мрежа, тротоари, площади, осветление;
- Изграждане и рехабилитация на водоснабдителни системи и съоръжения;
- Изграждане и рехабилитация на канализационни системи и съоръжения;
- Възстановяване на обществени зелени площи – паркове и градини;

Бенефициенти по тях ще бъдат общини, юридически лица с нестопанска цел (включително читалища); юридически и физически лица - регистрирани по Търговския закон и Закона за кооперациите; Размерът на помощта по тази мярка е до 100% от допустимите инвестиционни разходи.

Тези действия и мерки ще се осъществяват основно чрез Програма за развитие на селските райони (ПРСР) за периода 2007–2013 г. Програмата ще се финансира от Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони (ЕЗФРСР).

Индикативният бюджет по ПРСР 2007–2009 г. е 1266.26 млн. евро (в текущи цени)⁶⁴, от които 1018.54 млн. евро средства на ЕС и 247.72 млн. евро публично съфинансиране от българска страна.. Разпределението по години е следното:

Таблица 4. Разпределение на индикативния бюджет на ПРСР 2007 – 2009 г. по години, млн. евро, текущи цени

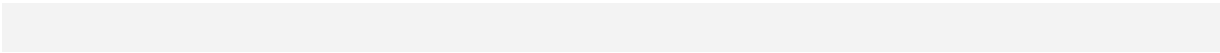
	2007	2008	2009
Средства от ЕС	244.06	337.14	437.34
Съфинансиране от държавния бюджет	59.46	82.03	106.22
Общо	303.52	419.18	543.56

Източник: МЗГ

В допълнение, следните мерки също ще бъдат прилагани за преодоляване на съществуващите проблеми в селските райони:

- подобряване на координацията между специализираните програми за подкрепа на селските райони и тези на МТСП, МРРБ и МИЕ – за създаване на допълнителна заетост и стимулиране обединяването и реструктурирането на малките земеделски фирми;
- подобряване на координацията на институциите на местно и централно ниво с цел осигуряване на по-добри консултантски услуги за бизнеса и избягване на припокриването на техните функции и цели; стимулиране участието на местните жители и НПО;
- насърчаване на комасацията на земеделски земи; стимулиране развитието на пазар на земеделски земи;
- създаване на единна информационна система за земеделските земи, съдържаща информация за тяхното притежание и кадастър – тази мярка като цяло трябва да бъде изпълнявана от местните власти, а централната администрация следва да осигури необходимите законодателни средства за това (Закон за комасацията и др.);

⁶⁴ Не са включени средствата за техническа помощ за ЕК, но са включени за 2007–2009г. доплащания от ЕЗФРСР към директните плащания по първи стълб на ОСП: 25% за 2007г., 20% за 2008г. и 15% за

- децентрализация на дейностите и управлението на държавните институции на общинско и областно равнище при съществуваща пълна финансова децентрализация;
 - повишаване качеството на образованието в селските райони и ориентирането му към нуждите на бизнеса, стимулиране на амбициите за постигане на високо образователно равнище;
 - създаване на система за информиране и обучение и активиране на партньорството между частния и публичния сектори.
-

2009г. от секция "Гарантиране" - около 145.5 млн. евро средства на ЕС в текущи цени.

4. ЗАЕТОСТ И ОБРАЗОВАНИЕ

Основната цел на политиките на пазара на труда е насочена към нарастването на заетостта, с фокус върху подобряване качеството на човешкия капитал, като източник на по-високи доходи, както и към ефективната интеграция на пазара на труда на лицата от неравнопоставените групи. Това ще бъде постигнато чрез координираните и целенасочени усилия на държавните институции, социалните партньори и гражданското общество в страната.

Значителното нарастване на заетостта и качеството на работната сила в България ще се постигне чрез целенасочени действия в три основни направления:

- Повишаване икономическата активност на населението и равнището на заетостта (ИН 17, 18, 20, 21, 22);
- Ефективна интеграция на лицата от неравнопоставените групи на пазара на труда (ИН 19);
- Образование и обучение в подкрепа на прехода към икономика, основана на знанието (ИН 23, 24)

България си поставя следните индикативни цели по основни направления до 2009 г.:

Таблица 5. Индикативни цели по основни направления до 2009

		Показатели за 2005 г.	Цели до 2009 г.	Лисабонски цели до 2010 г.
Повишаване икономическата активност на населението и равнището на заетостта				
Коефициент на заетост (15-64 г.)	%	55.8	61.0	70.0
Коефициент на заетост – жени (15-64 г.)	%	51.7	54.0	60.0
Коефициент на заетост (55-64 г.)	%	34.7	37.0	50.0
Ефективна интеграция на лицата от неравнопоставените групи на пазара на труда				
Коефициент на безработица (15+)	%	10.1	8.0	
Коефициент на младежка безработица (15-24 г.)	%	22.4	20.0	
Коефициент на продължителна безработица (> 1 г.)	%	6.0	5.0	
Образование и обучение в подкрепа на прехода към икономика, основана на знанието				
Лица на възраст 20-24 г. със завършено средно образование	%	76.5	80	85.0
Рано напуснали училище	%	20.0	15.0	10.0
Равнище на участие в учене през целия живот	%	1.3		12.5

Ще бъдат използвани финансови средства от различни източници: държавен бюджет, структурните фондове на ЕС и др. Финансирането по програми и проекти за заетост и обучение в рамките на бюджета за активна политика на МТСП през 2007 г. ще бъде около 113 млн. евро⁶⁵, като се предвижда 80 хил. души да бъдат включени в заетост и 30 хил. души в обучение. Средствата по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси” за периода 2007 – 2009 г. ще са както следва: 2007 г. – 88 млн. евро, 2008 г. – 129 млн. евро, 2009 г. – 175 млн. евро.

4.1. Повишаване на икономическата активност на населението и равнището на заетостта

България си поставя за цел до 2009 г. равнището на заетост да нарасне и достигне 61% в резултат от координираните и целенасочени усилия за подобряване на условията и качеството на труда и на капацитета на регулаторните институции; за повишаване гъвкавостта на трудовия пазар; за привличане към трудовия ресурс на младежите, жените и възрастните.

Независимо от негативните демографски тенденции в страната ни, през последните години коефициентът на икономическа активност (15-64 г.)⁶⁶ се повишава (табл. 6), което се дължи главно на високите темпове на икономически растеж и на подобряващите се условия на пазара на труда. Въпреки това, като цяло и по отделни възрастови групи той е нисък в сравнение с ЕС-25. Извън работната сила остават 37.9% от населението в трудоспособна възраст. Около 25% от тези лица желаят да работят, но не търсят работа по различни причини, в т.ч.: лични и семейни ангажименти; болест или увреждане; неактуални за потребностите на пазара на труда професия или специалност; липса или недостатъчно образование, квалификация, умения или трудов опит и т.н. Обезпокоителна за пазара на труда в България е *тенденцията на намаление дела на активните младежи*. Както заетостта, така и икономическата активност в голяма степен зависят от равнището на образование.

⁶⁵ Вкл. е средствата за национално съфинансиране по Програма ФАР и ЕСФ

⁶⁶ Наблюдение на работната сила, НСИ.

Таблица 6. Икономическа активност

Показател	България			ЕС-25		
	2000	2005	Промяна (п.п.)	2000	2005	Промяна (п.п.)
Коефициент на икономическа активност (15-64 г.)	60.7%	62.1%	1.4	68.7%	70.2%	1.5
Коефициент на икономическа активност (15-24 г.)	30.5%	27.9%	-2.6	46.5%	45.2%	-1.3
Коефициент на икономическа активност (25-54 г.)	80.6%	80.2%	-0.4	82.6%	83.9%	1.3
Коефициент на икономическа активност (55-64 г.)	24.0%	38.0%	14	39.5%	45.5%	6

Източник: Евростат

През последните години се наблюдава устойчива тенденция на нарастване броя на заетите лица в страната (табл. 7), като през 2005 г. заетите на възраст 15-64 г. са с 6.4% повече спрямо 2000 г. Въпреки плавното нарастване на коефициента на заетост, той е все още значително по-нисък в сравнение със средния за ЕС-25, което е валидно за всички възрастови групи. Равнището на заетост в значителна степен зависи от гъвкавостта на трудовия пазар.

Таблица 7. Заетост

Показател	България			ЕС		
	2000	2005	Промяна (п.п.)	2000	2005	Промяна (п.п.)
Коефициент на заетост (15-64 г.)	50.4%	55.8%	5.4	62.4%	63.8%	1.4
Коефициент на заетост на жените (15-64 г.)	46.3%	51.7%	5.4	53.6%	56.3%	2.7
Коефициент на заетост на младежите (15-24 г.)	19.7%	21.6%	1.9	38.1%	36.8%	-1.3
Коефициент на заетост на възрастните (55-64 г.)	20.8%	34.7%	13.9	36.6%	42.5%	5.9

Източник: Евростат

Гъвкавостта на трудовия пазар е показател за степента на либерализация на трудовия пазар. Тя се отчита посредством структурата на заетостта според продължителността на обичайното работно време, както и структурата на наетите лица според вида на трудовия договор. През 2005 г. дялът на заетите на непълно работно време към общия брой на заетите в България е твърде нисък (2.1%) спрямо този в ЕС (18.4%). Съществена е и разликата между България и ЕС по отношение дела на наетите с договор за определен период от време – в България той е 6.4%, докато в ЕС-25 е 14.5%.

Една от характерните черти на пазара на труда в България през последните години е наличието на значителни и устойчиви регионални различия. По отношение на всички показатели, условията на пазара на труда са най-благоприятни в Югозападния район, докато най-ниски са равнищата на заетост (35.2%)⁶⁷ и на икономическа активност (40.7%) в Северозападния район.

През периода 2003-2005 г. се наблюдава повишение в степента на разсейване на показателите за икономическа активност и заетост по региони на планиране (табл. 8). Положителна тенденция се наблюдава единствено при равнището на безработицата.

Таблица 8. Стандартно отклонение на основните показатели на пазара на труда в регионите за планиране

	2003	2005
Икономическа активност	3.2	3.9
Заетост	3.9	4.8
Безработица	3.3	2.3

Източник: НСИ

Заетостта на населението от селските райони не е достатъчна за решаване на проблема с безработицата, тъй като голяма част от стопанствата са натурални и не генерират работни места. В тази връзка коефициентът на безработица средно за 2005 г. в селата (13.7%) продължава да е по-висок от стойността на този показател в градовете (9 %) и за страната (10.1%).

Преодоляването на проблемите с все още недостатъчно високото равнище на икономическа активност и заетост ще се осъществи посредством изпълнението на следните основни политики:

⁶⁷ Данните са за 2005 г., изчислени за възрастовия интервал 15 и повече навършени години.

4.1.1. Повишаване привлекателността на съществуващите работни места чрез подобряване условията на труд

(ИН 21) В контекста на целите, поставени с Лисабонската стратегия, в областта на осигуряването на безопасни и здравословни условия на труд стратегическата цел на българското правителство е: “Развитие на добре функциониращ пазар на труда чрез повишаване качеството на труда, конкурентоспособността на българския работодател и подобряване на условията на труд.

През последните няколко години средногодишният ръст на изпълнение на изискванията на законодателството по безопасност и здраве при работа от работодателите е 12%. Наблюдава се трайна тенденция на намаляване на броя на трудовите злополуки в страната – от 5 941 бр. през 2001 г. на 4 167 бр. през 2005 г.

Изпълнението на горепосочената стратегическата цел е пряко свързано със следните оперативни цели:

- Опазване здравето, работоспособността и живота на работещите;
- Обвързване на изискванията за безопасност и здраве при работа с индикаторите за качество на труда;
- Усъвършенстване на законодателството в областта на безопасността и здравето при работа и трудовите отношения и осъществяване на ефективен и ефикасен контрол по спазването му.

В изпълнение на целите и задачите се предвиждат следните мерки:

- изграждане на съвременна система за управление на безопасността и здравето при работа в българските предприятия, основана на превенцията, оценката на риска, управление на промените и постоянните подобрения, която да бъде част от интегрираната система за управление на качеството на производството;
- инвестиране в проекти и програми на работодатели за подобряване на условията на труд в предприятията;
- насърчаване и популяризиране на адаптивни и иновативни форми на организация на труда;

- повишаване качеството в дейността на звената за консултиране и подпомагане на работодатели;
- развитие на социалния диалог на всички нива и особено на секторно ниво и на ниво предприятия;
- осигуряване на необходимото качество на обучение в областта на безопасните и здравословни условия на труд;
- институционално укрепване на Инспекцията по труда.

4.1.2. Повишаване на гъвкавостта на пазара на труда, съчетана със сигурност

(ИН 21) Основна цел на политиката по повишаване гъвкавостта на пазара на труда като предпоставка за по-ефективно използване на работната сила и за увеличаване на заетостта, е намаляването на разходите на работодателите за наемане и освобождаване на трудов ресурс. В същото време, в рамките на съществуващите бюджетни ограничения, правителството ще се стреми да осигури оптимално съчетание между гъвкавост и сигурност на пазара на труда.

Динамичното икономическо развитие налага адаптирането на трудовото законодателство към променящата се социално-икономическа среда и осигуряване на по-добър баланс между гъвкавост и сигурност на трудовия пазар.

В тази насока са предвидени следните мерки:

- популяризиране и по-широко използване на предвидените в Закона за насърчаване на заетостта⁶⁸ мерки за повишаване на териториалната и професионална мобилност на работната сила;
- прилагане на изготвената през 2006 г. с участието на социалните партньори Наредба за структурата и организацията на работната заплата в България, която ще регулира елементите на работната заплата и нейното договаряне, с цел да се засили връзката между размера на работната заплата и производителността на труда;

⁶⁸ Обн. ДВ., бр.112 от 29 декември 2001г., последно изм. ДВ. бр.48 от 13 юни 2006г.

- финансова подкрепа на различните инициативи за използване на нови форми на заетост, териториална и професионална мобилност в рамките на Оперативна програма “Развитие на човешките ресурси” 2007–2013 г.;
- регламентиране дейността на Агенциите за временна заетост с цел повишаване на възможностите за гъвкава заетост на пазара на труда;
- продължаващо прилагане на мерки за насърчаване на работодателите да наемат безработни лица на непълно работно време, а също и да наемат безработни лица с трайни увреждания на временна, сезонна или почасова работа;
- усъвършенстване на механизма за определяне размера на минималната работна заплата с активното участие на социалните партньори и обвързване с макроикономическите и социални показатели.

4.1.3. Стимулиране предлагането на труд чрез утвърждаване на подход към работата, основан на „жизнения цикъл” и по-добро съвместяване на професионалния с личния живот

(ИН 18) Основната цел на политиката на пазара на труда предвид проблемите със застаряващото население е повишаването на икономическата активност и заетостта чрез създаване на благоприятни условия за привличане към трудовия ресурс на хора от групите на младежите, жените и възрастните, както и за повишаване на заетостта в икономически изостаналите региони. За постигането на тази цел, българското правителство ще работи за подобряване условията за съвместяване на личния и професионалния живот, за осигуряване на плавен преход между различните етапи от трудовия живот, както и при преминаване от едно работно място на друго.

Данните за заетостта по възрастови групи (табл. 7) показват, че България се сблъсква с най-сериозни проблеми при включването в работната сила на младите хора и възрастните, където коефициентът на заетост е близо два пъти по-нисък от този в ЕС-25, а нарастването му е най-бавно сред трите целеви групи. Преодоляването на регионалните диспропорции ще разкрие допълнителни резерви за нарастването на икономическата активност и заетостта.

За насърчаване на професионалната реализация на младите хора на пазара на труда, действията ще са насочени към подобряване на знанията и уменията за използване на информационните технологии; подобряване прехода от училище към работа.

За включването и оставането в заетост на безработните лица над 50-годишна възраст, предвид продължаващото плавно покачване на пенсионната възраст в страната, ще бъдат изпълнявани мерки за повишаване на техните знания и умения във връзка със съвременните изисквания на пазара на труда.

За повишаване заетостта на жените, за подобряване на тяхното образователно и квалификационно равнище и за гарантиране равнопоставеността на половете в икономическия, политическия и социалния живот основен принос имат действията и мерките, целящи съвместяване на работа и семеен живот.

Мерките и програмите, които ще бъдат реализирани в тази насока са следните:

- интеграция и задържане на младите хора на пазара на труда чрез подкрепа на кариерното развитие и прехода от училище към работа чрез продължаване на реализацията на вече работещата програма „Старт на кариерата”;
- осигуряване на достъпни услуги и улеснения при отглеждането на деца и по-широко приложение на гъвкавите форми на заетост с цел насърчаване на високата икономическа активност на жените;
- реализиране на нова програма за заетост „В подкрепа на майчинството”⁶⁹, чрез която се създава възможност за майките да се върнат по-рано на работа и ще се създаде заетост на безработни лица, ангажирани в отглеждането на техните деца до 2-годишна възраст;
- удължаване на трудовия живот чрез дейности, насочени към обучение и заетост, подобряване на условията на труд и опазване здравето на работниците и служителите (Национална програма „Помощ за пенсиониране”);
- реализиране на мерки за насърчаване на работодателите да наемат на работа, да създават работни места и запазват заетостта за период най-малко 2 години

⁶⁹ Програмата е въведена с промените в Кодекса за социално осигуряване от август 2006 г. (Обн. ДВ, бр.68 от 2006 г.)

на безработни лица – самотни родители с деца до 3-годишна възраст чрез осигуряване на средства от бюджета за активна политика за трудово възнаграждение и осигуровки за период до една година;

- за преодоляване на регионалните различия в равнището на заетост и безработица, средствата за активна политика на пазара на труда се разпределят по критерии, съобразно които повече средства получават региони с безработица, по-висока от средната за страната.

4.1.4. Политика по доходите, насочена към стимулиране на заетостта

(ИИ 22) Основна задача на политиката по доходите във връзка с постигането на целите от Лисабон е повишаването на заетостта чрез изграждането на такива механизми за формиране на доходите, които да стимулират както търсенето, така и предлагането на трудов ресурс.

Равнището на доходи в България е на едно от последните места в ЕС, което е една от причините за продължаващото изтичане на трудов ресурс извън границите на страната. В същото време, запазването конкурентоспособността на българските производители налага ограничение при нарастването на доходите в рамките на растежа на производителността на труда в страната.

За разрешаването на това противоречие българското правителство до момента прилага политика, насочена към реализиране на ежегоден ръст на доходите от труд според механизми, разработени в сътрудничество със социалните партньори и след отчитане на растежа на производителността на труда и конкурентоспособността на икономиката.

В периода до 2009 г. са предвидени за реализация следните по-важни мерки:

- провеждане на активен диалог със социалните партньори относно политиката по доходите в отраслите и браншовете на реалната икономика, отчитайки ръста на производителността на труда;
- разработване и въвеждане на нови регулатори за преодоляване на пречките в осигурителното и данъчното законодателство за стимулиране на разкриването на нови работни места;

- създаване на гъвкави форми на заплащане на труда при отчитане на параметрите на работното място, професионалните умения и резултатите от труда;
- приемане на методика за определяне и актуализиране на линията на бедност в България, която да се постави в основата на системите за социална сигурност и защита на доходите и жизнения стандарт на населението⁷⁰;
- формиране на нова структура на работната заплата, която да включва възнаграждения и бонуси с постоянен за наетите характер и постепенно повишаване на необлагаемия минимум;
- разработване и сключване на тристранно Национално споразумение за препоръчително увеличение на работните заплати в реалния сектор и създаване на условия за пренасянето на споразумението на браншово равнище.

4.1.5. Модернизиране на институциите на пазара на труда и укрепване на социалното партньорство

(ИН 20) Българското правителство ще работи за подобряване капацитета за изпълнение на активната политика по заетостта и повишаване качеството на услугите, предоставяни на търсещите работа лица и работодателите, като продължи реформата и модернизацията на институциите на пазара на труда.

В контекста на модернизиране на институциите на пазара на труда и достъпа до информация и услуги, електронните системи на МТСП, АЗ и ИА “ГИТ” се развиват, включително и по отношение на предоставяне на електронни услуги за гражданите. От началото на 2006 г. във всички дирекции “Бюро по труда” се прилага процесният модел на работа с клиентите. Продължава и работата по прилагането на основните елементи на разширения модел на работа чрез изграждането на обособени зони на „фронт” и „бек” офиси, информационни пространства за информирание и самоинформирание. Към края на 2006 г. моделът действа в 28 дирекции „Бюро по труда”.

Основни мерки и действия при модернизирането на службите по заетостта ще продължат да бъдат:

⁷⁰ Съгласно разработената средносрочна стратегия за повишаване на доходите на населението за периода 2007–2009 г.

- повишаване и укрепване на потенциала на служителите по разработване, управление и изпълнение на политиката по заетостта и на проекти, финансирани със средства от структурните фондове;
- изграждане на национална система за автоматизирано управление и информационно обслужване на пазара на труда;
- прилагане на съвременни форми на организация на обслужването на клиентите – обслужване на клиентите на принципа “едно гише” (възможности за достъп до техника, самообслужване във фронт-офисите на бюрата по труда при търсенето на работа) и е-услуги за заетост;
- подготовка за ефективно включване в мрежата EURES;
- развитие на публично-частното партньорство при изпълнение на политиката по заетостта.

4.2. Ефективна интеграция на пазара на труда на лицата от неравнопоставените групи

(ИН 19, 21) Като продължение на политиките за повишаване на икономическата активност и заетостта, българското правителство ще продължи да полага усилия за ефективна интеграция на пазара на труда на лицата от неравнопоставените групи, като гарантира равния достъп на всички до пазара на труда и осигури необходимата подкрепа за най-уязвимите групи от населението.

За по-точно насочване на политиката по заетостта и идентифициране на хората, застрашени от социално изключване, ежегодно в Националния план за действие по заетостта се дефинират целевите групи, към които приоритетно е насочена политиката в зависимост от големината на групата, социалния статус на безработните лица, акумулирането на негативните признаци и вече осъществени въздействия.

Сред най-уязвимите групи на пазара на труда в България са продължително безработните лица, младежите до 29-годишна възраст без трудов опит или без образование и професия; безработните с ниско образование и без квалификация, хората с увреждания и възрастните безработни над 55 г. (табл. 9).

Таблица 9. Коефициент на безработица

Показател	България		ЕС-25	
	2000	2005	2000	2005
Коефициент на безработица (15 +)	16.4%	10.1%	8.6%	8.7%
Коефициент на безработица на младежите (15-24 г.)	33.7%	22.4%	17.4%	18.6%
Коефициент на продължителна безработица (15-64 г.)	12.1%	5.9%	3.8%	3.9%
Коефициент на продължителна безработица над 2 г. (15-64 г.)	8.3%	4.3%		
Коефициент на безработица на лицата с начално и по-ниско образование	37.9	32.6		
Коефициент на безработица на лицата с основно образование	25.9	16.9		
Коефициент на безработица на хората с увреждания	-	13.5		
Коефициент на безработица на възрастните (над 55 г.)	12.5	8.0		

Източник: Евростат, НСИ

4.2.1. Активни и превантивни мерки на пазара на труда, подкрепящи интеграцията на пазара на труда

(ИН 19) В периода на изпълнение на НПП правителството ще съсредоточи усилията си върху следните обекти на целево въздействие в: продължително безработни лица, безработни младежи без трудов опит или без образование и професия, безработни лица над 50-годишна възраст, безработни хора с увреждания, особено лицата от тези групи, които са с ниска степен на образование или без образование и без квалификация и други негативни признаци по отношение на достъпа до пазара на труда.

За активирането на хората в неравностойно положение към тях ще се прилага диференциран подход, чрез който се отчитат специфичните потребности и особености на всяка отделна група. На безработните лица се предоставят индивидуални услуги под формата на информиране и консултиране, информационни материали, курсове за обучение и нови възможности за работа. По-конкретно, предвижда се да бъдат прилагани мерки в следните по-важни области:

- подобряване на съгласуваността на политиката по заетостта, данъчната, социално-осигурителната политика, социалната защита и др.;

- подкрепа на инициативи, които предлагат „изнесени” и нетрадиционни услуги за по-активно поведение на безработните и неактивните лица;
- организиране на трудови борси за директен контакт между работодателите и търсещите работа лица на местно равнище;
- насърчаване в рамките на Социално-инвестиционния фонд и чрез други инструменти на социалните партньори и неправителствените организации да предлагат качествени услуги по заетостта на лица от неравнопоставените групи с цел по-бързото им устройване на работа и избягване на риска от изпадането им в бедност (ефективно социално включване).

През 2007 г. при изпълнението на най-мощната програма в рамките на активната политика по заетостта „От социални помощи към осигуряване на заетост” се предвижда въвеждането на следните промени:

- с цел да се създадат предпоставки за постигане на устойчива заетост – по програмата се въвежда изискване новооткритите работни места в дейности с траен характер да са не по-малко от половината от общия средногодишен брой работни места;
- с цел да се повиши пригодността за заетост – на участниците в програмата ще се предоставя възможност да продължат работа на конкретното работно място, като заедно с това могат да повишат професионалните си умения;
- с цел да се подобри обхвата на програмата – в програмата приоритетно ще бъдат включвани: безработни лица от семейства с деца, в което и двамата родители са безработни и семейството е обект на социално подпомагане, както и безработни самотни родители/осиновители, които са обект на месечно социално подпомагане.

За социалната интеграция на хората с увреждания, на базата на индивидуален подход на социално оценяване се акцентира върху увеличаване броя на започналите собствен бизнес чрез достъп до финансови ресурси и субсидиране на разходите по лихвите на кредитите, както и осигуряване на стимули за работодатели, които да наемат на работа и запазват заетостта на хора с увреждания. Мерките и дейностите, предприети в областта на социалната интеграция на хората с увреждания, са синхронизирани с европейската тенденция за равнопоставеност и недискриминация, която е заложена в Национална стратегия за хората с увреждания. Агенцията за хората

с увреждания подпомага различни инициативи за интеграцията на тези хора, като приоритетно се насърчават програми, свързани с увеличаване на пригодността за заетост на хората с увреждания чрез повишаване на квалификацията им, професионално обучение според вида на увреждането и въвеждане на нови професии, съобразно пазарните условия.

Програмите, които ще бъдат изпълнявани за насърчаване на заетостта сред хората с увреждания са:

- Национална програма “Асистенти на хора с увреждания”;
- Национална програма за заетост и професионално обучение на хора с трайни увреждания.

4.2.2. Осигуряване на подкрепа за най-уязвимите групи чрез предоставяне на социални услуги и социално подпомагане

(ИН 19) Приоритет на политиката по социално подпомагане е гарантиране на социалната защита на уязвимите групи от населението чрез по-добра насоченост на социалните помощи, създаване на условия за развитие и усъвършенстване на механизма за предоставяне на социални услуги и създаване на възможности за социална интеграция на тези хора.

Основните фактори, пораждащи бедност в българското общество, са изключването от пазара на труда, ниското образование, големият брой на деца в домакинството, отглеждане на деца от само един родител. Посочените фактори предопределят и целевите групи, които ще бъдат обект на конкретни мерки за предпазване/преодоляване изпадането в бедност: безработните, самотните родители и самотно живеещите лица, хората с увреждания, представители на етническите малцинства, възрастните хора, които трудно могат да се адаптират към изискванията на пазара на труда.

В тази връзка продължават целенасочените действия в посока на:

- Подобрено насочване на социалните помощи, засилен контрол на отпусканите помощи, увеличаване на санкциите при недобросъвестно получаване на помощи;

- Намаляване броя на пасивните потребители на социални помощи и създаване на възможност за пренасочване на ресурсите към хората, които имат най-голяма нужда от тях;
- Оптимизиране координацията между системата за социално подпомагане и програмите за субсидирана заетост и обучение за социалната реинтеграция на лицата, които получават социални помощи;
- Осигуряване на алтернативни форми на семейно подпомагане: заплащане на такси в детски ясли и детски градини, заплащане на столово училищно хранене, закупуване и предоставяне на учебни пособия и принадлежности за училище.

За преодоляване на социалната изолация на ромите и решаване на проблемите на тяхната заетост, приоритет е ограмотяването и обучението за придобиване на професионална квалификация, подобряване на инфраструктурата в квартали и села с наличие на компактно ромско население. Усилията в тази област се подпомагат и от действията за подобряване на здравния им статус (вкл. консултиране от специално обучени ромски здравни медиатори) и решаване на жилищните им проблеми.

Мерките, които ще бъдат предприети в тази област са:

- Внедряване в системата по заетостта на методическо указание за “Оказване на специализирано индивидуално консултиране, насочено към решаване на специфични проблеми на ромската етническа общност”;
- По проект JOBS (компонент “Заетост за ромите”) ще се предоставят услуги на представителите от малцинствените общности в т.ч.: обучения, консултации, интернет услуги, подкрепа за осигуряване на финансиране, включително пряк достъп до микрофинансиране под формата на финансов лизинг и достъп до грантови схеми;
- Разработване и внедряване на Национална информационна система за жилищните условия на уязвими етнически малцинства;
- Изпълнение на Националната програма за ограмотяване и квалификация на роми за ефективната интеграция на представителите на ромското малцинство на пазара на труда.

4.2.3. Повишаване ефективността на прилаганите политики на пазара на труда. Укрепване на социалното партньорство

(ИИ 19, 2) За постигане на максимална полза от прилаганите политики на пазара на труда в рамките на съществуващите бюджетни ограничения, правителството ще продължи да адаптира мерките и действията съгласно оценките за тяхната ефективност, използвайки възможностите на социалното партньорство за съвместно изпълнение на някои от предвидените проекти.

Мерките, които ще бъдат предприети за повишаване ефективността на политиката по заетостта, са:

- Провеждане на изследване относно ефекта от обучението по професионална квалификация, което се организира от Агенцията по заетостта. Оценката ще послужи като основа за предприемането на действия за усъвършенстване на дейността на АЗ в областта на професионалната квалификация на работната сила.
- По проект „Развитие на човешките ресурси и насърчаване на заетостта” по програма ФАР ще се направи оценка на нетното въздействие на активни мерки и програми, които се прилагат на пазара на труда от Агенцията по заетостта.

В изпълнение на заложените цели в Националната програма за реформи и на Пакта за икономическо и социално развитие на страната до 2009 г., социалните партньори в страната ще участват активно, съгласно своите компетенции, при формиране, изпълнение и оценка на ефективността на прилаганите политики. За целта ще продължи подкрепата за изграждане на капацитет на социалните партньори, особено на регионално и местно равнище, за разширяване обхвата на модела на индустриалните и трудови отношения, като се включат и въпросите, свързани с осъвременяването на Европейския социален модел във връзка с предизвикателствата на глобализацията и да продължи подкрепата за развитието на двустранния социален диалог и отрасловите и браншови колективни трудови договори.

4.3. Образование и обучение в подкрепа на прехода към икономика, основана на знанието

(ИИ 23, 24) В подкрепа на политиките от втора част, насочени към повишаване конкурентоспособността и потенциала за растеж на българската икономика, правителството ще се фокусира върху изграждането и развитието на човешкия капитал посредством прилагането на съвременни политики в областта на образованието и обучението през целия живот, като по този начин ще подпомогне усвояването и разпространението на нови знания и иновации.

Въпреки тенденцията към нарастване на инвестициите в човешки капитал⁷¹ в България, те все още изостават с около един процентен пункт спрямо ЕС-25, където този показател е 5.22% от БВП.

Образователното равнище на населението в България е сходно на това в ЕС-25 (табл. 10). Въпреки това, по отношение дела на дипломиращите се висшисти с магистърска или докторска степен в областта на техническите и приложни науки, България изостава в сравнение с ЕС-25.

Потенциален проблем представлява ранното отпадане на деца от училище (около 2.5% в началния и 3% в прогимназиалния етап) и нежеланието на 20% от хората с основно и средно образование на възраст 18 – 24 г. да продължат обучението си, което от своя страна предопределя необходимостта от мерки за повторното интегриране на тези хора в образователната система и за включването им в различни квалификационни курсове, които ще повишат качеството на тяхната заетост и възможностите им за трудова реализация.

Изключително важен проблем за българската образователна система е спадът в качеството и ефективността на образователните услуги. Въпреки че по данни от международни изследвания (TIMSS) за последните 10 години реалните разходи за обучение на един ученик са се повишили с над 40 %, традиционно високото ниво на качеството на образованието в България рязко спада. От водеща сред общо 50-те държави, наблюдавани от изследването – през 1995 г. на девето място по математика и

⁷¹ Измерени чрез показателя дял на публичните разходи за образование в БВП, Евростат, Структурни индикатори.

на пето по природни науки, през 2003 г. България слиза на 25-о и 24-то място съответно в двете области. Ниското качество на образователните услуги се отразява негативно на пазара на труда – значителен е делът на продължително безработните със средно и високо образование, а връзката между образованието и доходите е незначителна.

Съществен проблем пред развитието на човешкия капитал в страната ни е недостатъчно развитата система за учене през целия живот, в резултат на което през 2005 г. делът на българските граждани на възраст от 25 до 64 г., участвали в образование или обучение (учене през целия живот), е близо десет пъти по-нисък от този на ЕС-25. По-малко от 10% от хората с достъп до Интернет са заявили, че използват Мрежата, за да повишат своята квалификация или да се преквалифицират. Едва 6.7% от безработните са взели участие в дистанционни лекции и курсове за преквалификация или повишаване на квалификацията.

Таблица 10. Индикатори в областта на образованието и обучението (2005 г.)

Показател		България			ЕС		
		2000	2005	Промяна (п.п.)	2000	2005	Промяна (п.п.)
Лица на възраст 20-24 г. със завършено средно образование	%	75.2	76.5	1.3	76.6	77.5	0.9
Рано напуснали училище ⁷²	%	20.3*	20	-0.3	17.3	15.1	-2.2
Равнище на участие в учене през целия живот ⁷³	%	1.4*	1.3	-0.1	7.5	10.2	2.7
Лица на възраст 20-29 г., завършващи магистърска или докторска степен в областта на техническите и научни дисциплини	%		8.5**			12.7**	
Осигуряване на достъп до интернет в училищата	%		36				

Източник: Евростат

* Данните са за 2001 г.

** Данните са за 2004 г.

За преодоляването на идентифицираните проблеми в българското образование, усилията на българското правителството ще се фокусират в три насоки:

⁷² Лица на възраст 18-24 г. с по ниско от средно образование, които не продължават своето образование.

⁷³ Лица на възраст 25-64 г., участващи в образование и обучение.

- Намаляване на отпадането от училище и интегриране на рано напусналите системата на образованието;
- Подобряване на качеството и ефективността на образованието и обучението чрез реформиране на образователната система в съответствие с потребностите на пазара на труда;
- Развитие на формите на учене през целия живот.

4.3.1. Намаляване на отпадането от училище и интегриране на рано напусналите системата на образованието

(ИН 23) Отчитайки обстоятелството, че ключов фактор за достъп до трудова заетост е степента на завършено образование, правителството ще провежда политика, насочена към задържането на децата в училище и реинтегрирането на вече отпадналите от училище деца.

Разработен е широк спектър от мерки за задържане на децата в училище в рамките на Националната програма за развитие на училищното образование и предучилищното възпитание и подготовка (2006-2015 г.), Стратегията за образователна интеграция на децата от етническите малцинства и Националния план за интегриране на деца със специални образователни потребности и/или с хронични заболявания. Целта е подобряване качеството на образование, улесняване достъпа до образование и предоставяне на материални и социални стимули за посещаване на училище.

Приетите промени в структурата на училищното образование предвиждат възможности за онези, които не се справят добре в учебния процес и/или не желаят да продължават образованието си да придобият първа степен на професионална квалификация още в рамките на задължителното образование и да излязат на пазара на труда с професия. На застрашените от отпадане деца ще се предоставят услуги по информиране и професионално ориентиране.

Едновременно с мерките за задържане на младежите в училище ще се разработят и мерки за реинтегриране на вече отпаднали от училище деца, а именно:

- Разработване на програма за превенция на отпадането от училище в задължителна училищна възраст;
- Адаптиране на учебните програми;

- Организиране на алтернативни форми на обучение;
- Стартиране на пилотни училища „Втори шанс“;
- Разработване на специализирани модули за социализиране на деца и ученици, чиито майчин език не е българският.

4.3.2. Подобряване на качеството и ефективността на образованието и обучението

(ИН 23) Политиките за подобряване качеството на образованието и обучението имат за цел максималното развитие на потенциала на младите хора, с оглед създаването на възможности за по-бързо адаптиране към динамиката на пазара на труда и за подобряване способността за заетост.

Реформите на образователната система ще бъдат проведени в рамките на Националната програма за развитие на училищното образование и предучилищното възпитание и подготовка (2006-2015 г.) и Националната стратегия за въвеждане на информационно-комуникационните технологии (ИКТ) в българските училища и подготвящата се стратегия за развитие на висшето образование. Наред с това се предвиждат редица мерки и действия в областта на висшето образование съобразно необходимостта от модернизация на българското висше образование, превръщането висшите училища в национални научни центрове и създаване на ново поколение млади учени, както и в съответствие с целите на Лисабонската стратегия за изграждане на единно Европейско образователно пространство.

Реформата в средното образование, насочена към повишаване на неговото качество, налага съществени промени в модела на финансиране и управление. Тя ще се осъществи в следните основни направления:

- децентрализация на системата на училищното и предучилищното образование до най-ниско ниво, при което функциите на Министерството на образованието и науката ще се променят от административно-разпоредителни към контролно-регулативни; функциите по назначаване и освобождаване на директори, откриване и закриване на училища ще се концентрират в общините, докато управлението на персонала и на финансовите ресурси в рамките на учебното заведение ще бъде в правомощията на директорите;

- въвеждане на единен стандарт за финансиране обучението на един ученик/дете, който следва да доведе до повишаване ефективността на разходите за образование, оптимизиране на училищната мрежа и създаване на стимули за преследване на високи резултати от учебните заведения;
- изграждане на модерна, ефективна и обективна външна система за контрол и оценка на качеството, включваща задължително оценяване на знанията и уменията на учениците в края на всеки образователен етап чрез национални стандартизирани изпити. Още от учебната 2006/2007 г. ще стартира процесът на повсеместно въвеждане на тестовете в българското училище;
- промяна на образователната структура в средното училище, осигуряваща равен достъп до образование и усвояване на ключови знания и умения за подобряване способността за заетост чрез прилагането на следните по-важни мерки:
 - въвеждане на чуждоезиково и компютърно обучение и/или професионална подготовка за всички ученици в рамките на VIII клас;
 - въвеждане на зрелостни изпити за придобиване на средно образование след XII клас;
 - разработване на нов учебен план с оглед ориентиране на училищното образование към провокиране на мисленето и самостоятелността;
 - анализ и оптимизиране на държавните образователни изисквания за учебното съдържание и на учебните програми с цел придобиване на ключови компетентности, необходими за успешната реализация на индивида на пазара на труда;
 - инвестиции и субсидирана помощ за повишаване на квалификацията и подготвеността на учителите да използват новите ИКТ в процеса на обучение;
 - осъвременяване на материално-техническата база за по-широкото използване на компютри и Интернет в образователния процес и изграждане на национален образователен портал;
 - разработване на модел за кариерно развитие на учителите и обвързването му със система за диференцирано заплащане на труда им;

- разработването на програма за развитие на професионалните компетенции на педагогическите кадри във връзка с периодичното актуализиране на знанията и усвояване на нови методи в преподаването.

Реформата в сферата на висшето образование вече е стартирала. Въведен е двуцикълният модел на обучение (степен „бакалавър” и степен „магистър/доктор” по схемата 4+1+3 и степен от професионалното висше образование „специалист” със срок на обучение 3 години); осигурен е равен достъп до висше образование с такса за обучение до 30% от норматива за издръжка на един студент; осигурени са студентска и академична мобилност чрез въвеждане на нови форми на обучение и оценяване (дистанционно обучение, система за натрупване и трансфер на кредити), изграждат се университетски системи за оценяване и поддържане на качеството на обучението и на академичния състав, които включват и проучване на студентското мнение.

През 2006 г. стартира реализирането на проекта е-Университет (част от националната програма е-България), предоставящ възможности за дистанционно обучение на всички студенти. Въпреки това, у нас разпространението и прилагането на съвременните информационни и комуникационни технологии в образователната система е все още недостатъчно и това се отразява негативно върху качеството на обучението.

Реформата ще продължи за постигане на следните по-важни цели:

- подобряване ефективността на управление на академичното и стопанското управление на висшите училища;
- оптимизиране на мрежата от висши училища и изработване на национална квалификационна рамка в съответствие с рамката на европейските квалификации;
- разработване на по-ефективна система за финансиране на висшите училища; подобряване на връзката „образование – наука – бизнес”;
- разширяване на мобилността на преподавателите и студентите и на трансграничното обучение; създаване на условия за провеждане на ефективни студентски стажове;

- максимално доближаване на обучението до потребностите на студентите и на пазара на труда при запазване на националната идентичност.

За изпълнението на тези задачи правителството ще реализират следните мерки:

- разработване на стратегия за развитие на висшето образование и програма за нейната реализация;
- подобряване, разширяване и създаване на нови механизми за системно обучение по предприемачество във всички степени на висшето образование;
- укрепване и доразвиване на системата за натрупване и трансфер на кредити;
- създаване на система за валидизиране на формалното и неформалното обучение;
- насърчаване развитието на информационна среда за образователни и научни цели, базирана върху съвременни информационни и комуникационни технологии;
- увеличаване дела на студентите по природни, математически, инженерни науки и информатика.

4.3.3. Повишаване качеството на човешките ресурси, занимаващи се с научноизследователската дейност

(ИИ 23, 24) Като част от иновационната политика правителството ще предприеме действия за повишаване качеството на човешките ресурси в областта на научноизследователската дейност, с цел да улесни процесите по създаване, разпространение и усвояване на нови знания.

Според European Innovation Scoreboard делът на учените в предприятията е изключително нисък, а делът на учените в държавните изследователски институции е най-висок. Това показва диспропорция, която допринася за липсата на развит пазар на научни и иновационни продукти, слабото участие във формите на технологичен трансфер и ниската патентна активност на българските фирми.

Решения на тази проблеми ще се търсят в областите, определени от ЕС като приоритетни за изграждането на европейското образователно и изследователско пространство. Наред с осигуряването на стабилна законодателна рамка и повишаването

на финансовия ангажимент на държавата и бизнеса за наука и образование, които вече са припознати като приоритети, усилията ще бъдат насочени още към:

- мотивиране на младите хора да развиват научна кариера чрез създаване на условия за индивидуално и професионално израстване;
- организиране и провеждане на ефективни студентски стажове с цел подобряване на връзката „образование – бизнес“;
- създаване на условия за обмен на специалисти и засилено взаимодействие с бизнеса, включително чрез: създаване на система за подбор и привличане на способни студенти, завършващи магистратура, към докторантура, научна и иновационна дейност; развитие на нови видове докторантури, основани на връзката „наука – бизнес“; обособяване на професионални и изследователски докторантури;
- подобряване на научния и иновативния потенциал в университетите и в базовите и секторни научни организации чрез увеличаване на разходите за научноизследователска и развойна дейност с преобладаващ принос на частния сектор;
- прилагане на познатите в европейската практика механизми за мобилност на научните работници между изследователските, университетски структури и предприятията в рамките на инициативите по Седма рамкова програма за стимулиране креативността и компетентността на човешкия фактор и институциите, развитие на изследователския потенциал и насърчаване на сътрудничеството;
- подкрепа на международно признати центрове за висока компетентност, които са отворени за привличане на утвърдени учени от национални и международни научни центрове.

4.3.4. Подобряване на връзката на образованието и обучението с потребностите на пазара на труда

(ИН 23, 24) Реформите в образователната система, насочени към подобряване на връзката на образованието и обучението с потребностите на пазара на труда имат за цел осигуряването на максимално възможното съответствие между търсенето и предлагането на труд и съкращаване на времето за адаптация на завършващите средно или висше образование към условията на трудовия пазар в страната.

Към момента е утвърден нов Списък на професиите за професионално образование, като основен нормативен документ за планиране и управление на дейностите в системата на професионалното ориентиране, професионалното образование и обучение. Основен акцент при постигането на заложената цел е прилагането на мерките, заложи в Националната стратегия за продължаващо професионално обучение за периода 2005-2010 г., а именно:

- създаване на нормативни и подкрепящи условия за провеждане на учебни практики и стажове във фирми в сътрудничество с работодателите за придобиване на професионални компетентности в рамките на професионалното образование и обучение;
- разработване на модули, свързани с придобиване на ключови компетентности по предприемачество в рамките на общото образование;
- разработване на краткосрочни модули за подготовка за придобиване на професия за учениците, които напускат образователната система след завършване на X клас;
- поетапно въвеждане в цялата страна на система за проучване, наблюдение и идентифициране на потребностите на работодателите и на работниците от професионално обучение⁷⁴, която ще послужи за планиране на приема в професионалните училища, развитие на услугите по професионално информиране, консултиране и организиране на обучението на възрастни;

⁷⁴ В рамките на проект по програма ФАР „Професионална квалификация”

- изграждане и развитие на национална информационна система за предлагането и търсенето на начално и продължаващо обучение, като се използва национална база данни с информация за лицензираните доставчици на обучение и за завършилите обучение за придобиване на професионална квалификация;
- проучвания на статуса на пазара на труда на младежите, завършили висше образование или професионално образование с цел осъществяване на обратна връзка за професионалната реализация на завършващите образование;
- адаптиране на учебните програми на образователно-квалификационна степен „Бакалавър” към изискванията на пазара на труда и разработване на нови програми, адекватни на пазарните условия;
- изграждане на система за професионално ориентиране и консултиране с цел подпомагане на лицата при избора им на подходящо образование, обучение и професия.

4.3.5. Развитие на формите на учене през целия живот

(ИН 23) Личностната реализация, подобряването на социалното включване и пригодността за заетост на работната сила са основни цели на ученето през целия живот. Придобиването и повишаването на квалификация, необходима за активно и устойчиво участие в общество на знанието, са непосредствен резултат от участието в различни форми на учене през целия живот.

Развитието на формите на учене през целия живот включва мерки и действия в следните насоки: организиране на обучение за придобиване на ключови умения, осигуряващи по-голяма гъвкавост и адаптация на работната сила; обучение по предприемачество; обучение за намаляване на неграмотността и повишаване пригодността за заетост на работната сила с ниско равнище на образование и без квалификация; стимулиране на вътрешнофирменото обучение.

По-конкретно, предвижда се:

- разработване на *Национална стратегия за ученето през целия живот* с цел повишаване качеството на човешкия капитал и възможността за гъвкаво адаптиране към промените в икономиката;

- проучване на международния опит и на националните възможности с цел създаване на подходяща нормативна база за валидиране на знанията и уменията, придобити чрез неформално и самостоятелно учение;
- разработване на Национална квалификационна рамка в съответствие с Европейската квалификационна рамка, която ще спомогне за прозрачността и признаването на квалификациите;
- до края на 2007 г. ще бъде разработена нормативна рамка за признаване на придобитата квалификация с цел насърчаване на мобилността и включване в различни форми за учене през целия живот;
- в изпълнение на Националната стратегия за продължаващото професионално обучение за периода 2005-2010 г. през 2007 г. ще се прилага Концепция за медийна политика и информационна дейност с цел активизиране на информационната дейност за популяризиране на продължаващото професионално обучение, консултиране, ориентиране и мотивиране за включване в различни форми за учене през целия живот;
- за подобряване на достъпа до професионално обучение предстои изграждането на два Българо-германски центъра за професионално обучение по професии в областта на туризма и укрепване на седем центъра за обучение на възрастни по проект на Програма ФАР „Развитие на мрежа от центрове за обучение на възрастни”;
- прилагане на методика за подбор на безработни лица за включване в обучение за професионална квалификация, с оглед подобряване на достъпа до професионално обучение включително на лица в неравностойно положение на пазара на труда и осигуряване на съответствие между обучението по отделни професии и индивидуалните потребности на безработните лица;
- с цел повишаване на качеството и ефективността на професионалното обучение на безработни и заети лица ще се прилага нова методика за оценка на предложенията за обучение за придобиване на професионална квалификация, организирано и финансирано от Агенцията по заетостта, с която се въвеждат по-високи изисквания към обучаващите институции, качеството на учебните програми и методите за обучение на възрастни;

- развитие на различни дистанционни форми за обучение;
- осигуряване на възможности за съвместяване на работата с ученето посредством гъвкавост на работното време.

Ще се работи за въвеждане на подходящи стимули и механизми за споделяне на разходите и отговорностите по повишаване равнището и ефективността от инвестициите в човешки ресурси. Ще се насърчава колективното трудово договаряне по отношение на обучението и квалификацията на работната сила, въвеждането на браншови и/или регионални фондове за квалификация, на стимули за работодателите да подобряват квалификацията на персонала си. С новия Закон за данък върху добавена стойност от началото на 2007 г. от ДДС се освобождава предоставянето на професионално образование и обучение, следдипломното обучение, преквалификация и повишаване на квалификацията.

5. МАТРИЦА НА ОСНОВНИТЕ ПОЛИТИКИ

Ключови предизвикателства	Интегрирани насоки	Мярка	Приложение		Преки бюджетни разходи (разлика в % от БВП спрямо предходната година), п.п.			
			Състояние предложена/приета	Срок година	2006 г.	2007 г.	2008 г.	2009 г.
Стабилна макроикономическа среда (МФ, БНБ)	ИН 1	Поддържане на бюджетен излишък в рамките на 1.5 – 2% от БВП при съобразяване с цикличното развитие на икономиката.	Приета / Конвергентна програма на България	2007–2009 г.	-0.87	2.43	-0.7	0
		Поддържане на ниско ниво на разходите за обслужване на дълга	Приета / Стратегия за управление на държавния дълг 2006-2008 г.	2007–2009 г.	-0.2	0	-0.1	-0.1
	ИН 2	Стабилни източници за финансиране на бюджета и рефинансиране на дълга	Приета / Споразумение за въвеждане на еврото 2004 г.	-	-	-	-	-
Дългосрочна устойчивост на публичните финанси (МФ, МТСП, НОИ,	ИН 2	Премахване на административните ограничения върху темповете на нарастване на кредитите	Приета	1.01.2007 г.	-	-	-	-
		Запазване на действащите в момента по-високи изисквания за капиталова адекватност	Приета/Наредба № 8 за капиталовата адекватност на банките	1.01.2007 г.	-	-	-	-
	Повишаване на възрастта за пенсиониране до 60 г. за жените и 63 г. за мъжете.	Приета (пенсионната възраст за мъжете е постигната 2005 г.)	2009 г. (за жените)	0.07	-	-	-	-
		Намаление на осигурителната вноска за фонд "Пенсии" с 6 п.п. и с 3 п.п. от средата на 2007 г при наличие на фискална възможност.	Приета	2006 г.	-	-	-	-

Национална програма за реформи (2007–2009 г.)

НЗОК, МЗ)	Промяна на механизма за изчисляване на минималните размери на пенсиите за трудова дейност и размерите на пенсиите, несвързани с трудова дейност. Разработване на механизъм за актуализиране на пенсиите, отпуснати преди 2000 г.	Приета	2006 г.				
		Предложена					
		Приета /чл.70 от КСО /ДВ, бр.105/2006 г./	2007 г.				
		§7, ал. 2 от ПЗР на Държавния бюджет на Република България за 2006 г./ДВ, бр.105/29.12.2005 г., изм. /ДВ 33/21.04.2006 г.	2007 г.				
		Предложена	2007 г.				
		Предложена	януари 2007 г.				
		Предложена	2007 г.				
		Предложена	2007–2009 г.			≈ 0	≈ 0)
		Предложена	2007–2009 г.				
		Приета	2006-2009 г.				
		Предложена	2006-2009 г.				
		Приета	2006-2009 г.				
		Подобряване на бизнес климата, добро управление в държавната администрация (МДААР)	ИН 9	Въвеждане принципите на стратегическото управление в дейността на администрацията	2007 – 2013 г.		
Актуализация на Националната здравна карта							
(МДААР)	Подобряване на междуведомствената координация и съгласуване	Финализиране на Националния план за реструктуриране на болниците	2007 г.				
		Въвеждане принципите за прозрачност и почтеност в работата на държавните служители, подобряване на административното обслужване и превенция на корупцията	2007–2009 г.				
		Въвеждане на системи за управление на качеството в администрациите (ISO, CAF, EFQM и др.)	2006-2009 г.				
		Извеждане на дейности, функции и услуги извън прякото бюджетно финансиране чрез аутсорсинг и ПЧП	2006-2009 г.				
		Приета	2006-2009 г.				
		Предложена					
		Предложена					
		Предложена					
		Предложена					
		Предложена					
		Предложена					
		Приета					

				Предложена	2007–2009 г.				
Подобряване на бизнес климата: оптимизиране на административните и регулативните режими и намаляване на пречките пред развитието на бизнес (МДААР, МИЕ, МП)	ИН 9	Включване на социалните и икономическите партньори в процеса на формулиране и прилагане на политики, ориентирани към потребностите на обществото	Ефективно прилагане на ЗИД на Търговския закон (в частта относно търговската регистрация) и Закона за търговския регистър след влизането им в сила от 01.07.2007 г.	Предложена	2009 г.				
				Приета	2006-2009 г.				
				Приета	2006-2009 г.				
				Предложена	2007–2009 г.	-			
				Действаща	2007–2009 г.		0.002	0.001	0.001
				Действаща	2007–2009 г.				
				Действаща					
				Предложена	2006 г.				
				Приета	2007–2009 г.				
				Приета	2007 г.				
Подобряване на бизнес климата: подобряване на инфраструктурата (ДАИТС, МТ, МРРБ)	ИН 8	Изграждане на единната комуникационна инфраструктура за нуждите на публичната администрация – Национална държавна мрежа (НДМ)	Осъществяване на национална свързаност и интеграция на НДМ с другите, повече или по-малко развити мрежи на държавни институции	Приета	2008 г.				
				Приета	2008 г.				

	Изграждане на Единна система за електронен обмен в публичната администрация	Изграждане на Единна система за електронен обмен в публичната администрация	Приета	2008 г.			
				2009 г.			
				2009 г.			
				2007 г.			
				2009 г.			
ИН 8, ИН 13 ИН 16	Модернизирани на българската транспортна инфраструктура по най-важните направления от европейско и национално значение, в това число: Изграждане, рехабилитация и модернизация на ключови пътни и железопътни инфраструктурни връзки от национално, транс-гранично и европейско значение Поддръжане и модернизация на пристанищата и легитимната инфраструктура, включително и чрез публично-частно партньорство	Действаща „Програмен и ориентиран към резултатите бюджет на Министерството на транспорта“, „Стратегия за развие на транспортната инфраструктура на република България до 2015 г.“ като част от инфраструктурна стратегия на МС „Национална стратегия за интегрирано развитие на инфраструктурата на Република България за периода 2006-2015 г.“	2015 г.	0.1	(0.01)		
				0.03			
				0.01			
				0.2			
				2007–2013 г.			
Подобряване на бизнес климата: либерализация на мрежовите индустрии	Юридическо отваряне на електроенергийния пазар Интегриране на електроенергийния пазар към този на ЕС Отваряне и либерализация на газовия пазар Функциониране на регионален енергиен пазар	Приета 2002 г. Приета 2005 г. Приета 2004 г. Приета 2005г.	2007 г.		0.2		
							2007 г.
							2010 г.
							2010 г.

(МИЕ, ДАИТС)			Диверсификация на видовете и източниците на енергийните доставки	Приета 2002 г.	2015 г.				
				Приета 2005 г.	2010 г.				
Насърчаване на МСП (МИЕ)	ИН 12		Преносимост на номерата на абонатите в мобилни мрежи	Приета	2007 г.	-			
			Преносимост на номерата на абонатите във фиксирани мрежи	Приета	2009 г.				
			Пълна либерализация на пазара на пощенски услуги	Приета	2009 г.				
			Приемане на Национална стратегия за насърчаване на МСП 2007 – 2013 г.	Предложена	2007 г.	≈0			
			Насърчаване развитието на предприемаческия дух и умения	Стартирала 2005 г.	2009 г.	≈0	≈0		≈0
			Подпомагане стартирането на нови предприятия	Стартирала 2004 г.		0.003	≈0		≈0
			Развитие на кълстерните структури (ФАР)	Приета 2005 г.	2008 г.	≈0	≈0		≈0
			Подкрепа за МСП за консултантски услуги (ФАР)	Приета 2004 г.	2007 г.	0.002			
			Интегрирана грантова схема за МСП (ФАР)	Приета 2004 г.	2007 г.	0.007	(0.006)		
			Интегрирана грантова схема за МСП (ФАР)	Приета 2005 г.	2008 г.	0.008	0.007		
			Интегрирана грантова схема за МСП (ФАР)	Приета 2006 г.	2009 г.	0.006	0.005		
			(МИЕ, МОН)	ИН 7, 8		Национален иновационен фонд	Приета 2005 г.	2008 г.	0.023
Създаване на ОТТ (ФАР)	Приета	2008 г.				≈0	≈0	≈0	
Създаване на 8 центъра по предприемачество в техническите университети в България (4 през 2007 г. и 4 през 2008 г.)						0.0004	≈0		
Конкурси на Фонд «Научни изследвания»: Стипендии за чужбина за изпълнение на научни проекти за млади български учени (докоранти и postDoc) със задължителен елемент – връщане и работа в българска научна организация за една година Научни изследвания и повишаване на научния потенциал във висшите училища Тематични конкурси	Предложени	2007 г.				0.03	(0.001)	0.001	0.004

Инфраструктурни проекти и/или уникална научна апаратура в
определени научни области

		Преференциални цени по видове ВЕИ и за комбинирано производство на електрическа и топлинна енергия, предварително определени по години за целия период на преференциално ценообразуване; Задължително изкупуване на електроенергията, произведена от ВЕИ и по комбиниран начин за целия период на преференциално третиране Включване в Програмата за развитие на селските райони за периода (2007 – 2013 г.) на операции, предвиждащи възможност за комплексна подкрепа на проекти за насърчаване развитието и използването на ВЕИ и нови енергийни източници Изграждане на нови електроенергийни производствени мощности, използващи местни лигнитни въглища Рехабилитация и модернизация на съществуващи електропроизводствени мощности с цел удължаване експлоатационния им живот Насърчаване на инвестициите в енергийна ефективност при крайните потребители;	Закон за енергетиката 2006 г. Закон за енергетиката 2006 г. Програмата за развитие на селските райони (2007 – 2013 г.) приета/Енергийна стратегия на България Приета/Енергийна стратегия на България Национална дългосрочна програма за енергийна ефективност до 2015 г.				
ИН 16		Социална инфраструктура Жилищна политика Организиране на икономическите дейности Подобряване на физическата среда и превенция на риска Системи за устойчив градски транспорт Развитие на туристическите атракции и свързаната инфраструктура Развитие на туристическия продукт и маркетинг на дестинациите Международен маркетинг	Предложени по ОП»Регионално развитие»	2007–2013 г.			

Национална програма за реформи (2007–2009 г.)

		Партньорства за интегрирано развитие Устройствено планиране и подготовка на проекти Дребномашабни местни инвестиции Междурегионално сътрудничеството Геозащитна дейност, корекции на речни корита, ландшафтно устройство и подобряване на безопасността на движение в населените места Модернизация на ГКПП Осигуряване на безопасна, сигурна и екологосъобразна транспортна система, чрез: Подобряване на интермодалността при превоза на пътници и товари Изграждане и развитие на модерни информационни системи за управление движението на плавателните съдове	Изпълнение на програми на МРРБ с бюджетни средства 0.11 постоянен Действаща „Програмен и ориентиран към резултатите бюджет на Министърство на транспорта”, “Стратегия за развитие на транспортната инфраструктура на република България до 2015 г.” като част от инфраструктурна стратегия на МС „Национална стратегия за интегрирано развитие на инфраструктурата на Република България за периода 2006-2015 г.”	0.004 ≈0 ≈0 0.013	0 0	0 0
ИН 8, ИН 13 ИН 16	Разработване на Национален план за разпределение на квоти за 2007 г. и за периода 2008-2012 г.	Изпълнени	31.12.2006 г.	≈0 75	0	0

	Издаване на разрешителни за емисии на парникови газове за операторите на инсталации, участващи в схемата на търговия с квоти за емисии на парникови газове	Израждане на Национален регистър на транзакциите на емисионни квоти							
	Изготвяне на Методика за издаване на Разрешителни за емисии на парникови газове във връзка с изпълнение на Директива 2003/87/ЕС, въвеждаща схемата за търговия с емисии на парникови газове.	Изготвяне на Методика за проверка на План за мониторинг за емисии на CO ₂ .	Ръководство за, потребителите за работа с Националния регистър за отчитане на издаването, притежаването, предаването, прехвърлянето и отмяната на квоти за емисии на парникови газове.	Предложени	31.12.2007 г.	≈0			
	Подписване на меморандуми за разбирателство; Одобрение на проекти "Съвместно изпълнение"	Разработване на национална система за управление на информацията и докладване на емисиите на вредни вещества, съгласно изискванията и във формата на Европейския регистър на изпускането и преноса на замърсители	Програма за развитие на селските райони (ПРСР)	В процес на изпълнение					
	ОБЩО, в т. ч.: Закон за насърчаване на заетостта Програма „Старт на кариерата“ Програма „В подкрепа на майчинството“ Програма „Помощ за пенсиониране“ Програма „Красива България“	Програма за развитие на селските райони (ПРСР)		Приета	31.12.2007 г.	≈0			
				Предложена	2007–2013г.	0.2	0.02	0.02	0.02
				Действаща		0.19	(0.02)	(0.01)	(0.01)
				Действаща			0.065		
				Действаща			0.003		
				Действаща			0.012		
				Действаща			0.027		
				Действаща			0.042		
	ОБЩО, в т. ч.: Програма „От социални помощи към осигуряване на заетост“			Действаща		0.25	(0.02)	(0.01)	(0.01)
				Действаща			0.154		
Повишаване на икономическата активност и заетостта ⁷⁶ (МТСП)	ИН 17, 18, 20, 21, 22								
Ефективна интеграция на пазара на труда ²	ИН 19								

Национална програма за реформи (2007–2009 г.)

(МТСП)	Образование и обучение в подкрепа на прехода към икономика, основана на знанието (МОН, МТСП)	ИН 23, 24	Проект "JOBS" – компонент „Заетост за ромите“	Действаща	2007 г.	0.002	
			Национална програма за ограмотяване и квалификация на ромите	Действаща		0.002	
			Национална програма „Асистенти на хора с увреждания“	Действаща		0.071	
			Национална програма за заетост и професионално обучение на хора с трайни увреждания	Действаща		0.003	
			Разработване на Стратегия за развитие на висшето образование	В процес на разработване	2007 г.		
			Доизграждане и развитие на кариерните центрове във ВУ	В процес на развитие	2008 г.		
			Изграждане и развитие на Национална система за периодично наблюдение на пазара на труда във връзка с определяне потребността от кадри с необходимата квалификация. Разработване и въвеждане на механизъм за регулярно провеждане на национално изследване и анализ на пазара на труда с пространствени и времеви рамки.	Предстояща	2008 г.		
			Увеличаване дела на студентите по природни, математически, инженерни науки и информатика.	В процес на развитие	2009 г.		
			Разработване на програма с конкретни мерки за превенция на опадането от училище в задължителна училищна възраст	В процес на разработване	2008 г.		
			Изграждане на модерна и ефективна система за стандартизирано външно оценяване в средното образование	Приета/НПРУОПВ (2006-2015)	2009 г.		
Разработване на <i>Стратегия за учене през целия живот</i>	В процес на разработване	2007 г.					
Развитие на професионалното образование и обучение чрез изграждане на система за професионално ориентиране и консултиране, Разработване на краткосрочни модули за подготовка за придобиване на професия за учениците, които напускат образователната система след завършване на X клас и създаване на нормативни и подкрепящи условия за провеждане на учебни практики и стажове във фирми /съвместно с ИМТСП/	Предстояща	2008 г.					

6. ПРИЛОЖЕНИЯ

Приложение 1. Допускания в прогнозите на НОИ във връзка с политиките в пенсионната система

Прогнозата е извършена при следните допускания:

1. Макроикономически:

Използвана е дългосрочна макроикономическа прогноза, разработена от АИАП.

Производителността на труда в модела е резултатна величина от ръста на БВП и заетите лица в икономиката. Тя се използва като показател при определянето на реалния ръст на осигурителния доход.

2. Демографски:

Като входяща информация прогнозата използва отчетни данни от 2005 г. за населението по пол и единични възрасти, коефициенти за фертилност и смъртност, предоставени от Националния статистически институт.

Моделът прави самостоятелна демографска прогноза. Максимално е използван реалистичният вариант на допусканията за коефициентите на фертилност, смъртност и миграция на научния екип, разработващ демографска прогноза на страната, поръчана от МТСП.

3. Допускания, свързани с държавното обществено осигуряване:

- Осъвременяване на пенсиите: В прогнозата пенсиите се индексират с 50 на сто от инфлацията и 50 на сто от ръста на осигурителния доход за предходната календарна година, съгласно разпоредбата в чл. 100 от КСО.
- Социалната пенсия, минималната пенсия за ОСВ и максимална пенсия се прогнозира на база текущо законодателство.

Осигурителна вноска за допълнително задължително пенсионно осигуряване (ДЗПО): В прогнозата се предвижда, че за целия период след 2006 г. ще се отделят за ДЗПО за осигурените лица, родени след 1959 г. 5 процентни пункта от осигурителната вноска за фонд “Пенсии”.

Приложение 2. Проекти по регионалните иновационни стратегии (РИС)

Целта на настоящото поколение РИС проекти е да изградят проектна готовност в регионите за работа със структурните фондове и Кохезионния фонд на ЕС в периода 2007–2013 г. в областта на технологичното развитие и иновациите. Тяхното успешно реализиране и интегрирането им с иновационната стратегия и политика на национално равнище ще осигури максимално ефективно участие и управление на Кохезионния и структурните фондове в България.

РИС проектите идентифицират потребности и приоритети на регионално и национално равнище чрез провеждането на регионален иновационен одит, който обхваща проучване и анализ на потребностите на предприятията от нови технологии и иновации, проучване и анализ на предлагането на нови технологии от страна на университетите и научноизследователските институти, проучване и анализ на дейността на посредническите организации и степента на съответствие на предлаганите от тях услуги и потребностите на бизнеса. Проблемите, които не могат да бъдат решени на регионално равнище, следва да бъдат отнесени към националната иновационна политика, т.е. РИС проектите могат да запазват информационно националната иновационна стратегия и да предоставят анализи на иновационния потенциал на регионално и секторно равнище.

Национална иновационна стратегия може да обобщава на национално равнище приоритетите и проблемите, определени в шестте района на планиране при изпълнението на РИС проектите, и да разработва конкретни мерки. РИС проектите от своя страна могат да бъдат инструмент за децентрализирано изпълнение на Националната иновационна стратегия, като включат реализацията на мерките в плановете за действие в изпълнение на РИС.

Финансирането се реализира с подкрепата на държавния бюджет, структурните и Кохезионния фонд.

Приложение 3. Национален иновационен фонд

В процеса на присъединяване на България към Европейския съюз е необходимо да се повиши конкурентоспособността на българските предприятия и способността им да устояват на конкурентния натиск и пазарните сили.

Министерство на икономиката и енергетиката изхожда от разбирането, че конкурентно предимство в индустрията се постига посредством създаване, внедряване и разпространение на иновации. Необходимо е да бъде провеждана целенасочена политика за стимулиране на иновациите и развойната дейност. Икономическият растеж и съответно повишаването на производителността решително зависят от бързината и ефективността, с които се разпространяват иновациите в една икономика. Необходимо е иновативните решения да проникнат във всички сфери.

За реализацията на тази цел бе приета от Министерски съвет Иновационна стратегия на Република България. Мярка 1 от стратегията предвижда създаването на финансов механизъм за подкрепа на иновативни предприятия при разработване, изследване и развитие на нови продукти, технологии, услуги или значителното им подобряване, наречен Национален иновационен фонд.

Стратегическите цели, които си поставя фондът, са повишаване конкурентоспособността на българската икономика чрез стимулиране на пазарноориентирани научно-приложни изследвания, предназначени за индустрията и създаване на условия за привличане на частни капитали за финансиране на иновации в съответствие с Иновационната стратегия на Република България и мерките за нейната реализация.

Подкрепата на предприятията да се осъществява посредством безвъзмездна финансова помощ (субсидия).

Какви типове проекти имат право за участие в конкурса?

- научно-приложни изследователски проекти
- При тези проекти максималната стойност на субсидия е в размер на 500 000 лв. (255 623 евро) със срок на реализация до 3 години, като разходи, направени за изследване се субсидират с 50%, а такива за развитие се субсидират с 25 %.

- технико-икономически/предпроектно проучвания

Проектите с характер на предпроектно проучване имат право на 50% субсидия от направените разходи, като максималната стойност на субсидията е до 50 000 лв. (25 562 евро) за проекти със срок на реализация до 1 година.

Допълнителна субсидия е предвидено да получават:

- Малки и средни предприятия – в размер на 10% от допустимите разходи;
- Допълнителна субсидия от 10% може да бъде получена, ако в екипа, реализиращ проекта участва научна организация, университет или друго висше училище.

Тип на проекта	Субсидирани дейности	Процент на субсидия от разходите за реализация на проекта	Допълнителна субсидия	Максимална субсидия
Научно-приложни изследователски проекти	➤ Разходи за труд ➤ Машини ➤ Материали и консумативи Разходи за подизпълнители - до 10 % от бюджета на проекта	До 50% за индустриално изследване До 25% за предпазарно развитие	Макс. 20 % До 10% само за МСП До 10% при сътрудничество с държавни научни организации, държавни университети, държавни висши училища	До 70% от всички разходи, свързани с реализацията на проектите в рамките до 500 000 лв. (255 645 евро)
Техникоикономическо проучване	▪ Разходи за труд ▪ Разходи за подизпълнители - до 10% от бюджета на проекта	До 50 %	Няма	До 50 000 лв. (25 564 евро)

Какви проекти не финансира фондът:

- Инвестиционни проекти;
- Регулярни или рутинни промени на съществуващи вече продукти;
- Проекти, на които фази и дейности вече са финансирани по други донорски програми;
- Проекти, съдържащи класифицирана информация, съгласно Закона за защита на класифицираната информация;

- Проекти от секторите на селското стопанство;
- Проекти от сферата на лесовъдството, рибната промишленост;
- Корабостроене – изисква се индивидуално уведомление.

Кой може да кандидатства за субсидия?

За субсидия могат да кандидатстват всички лица, регистрирани по Търговския закон на Република България, реализиращи проектите на територията на България, сами или съвместно с други лица, регистрирани по Търговския закон, висши училища, БАН, научни организации или колективи.

Оценка на проектите:

Оценката на конкурсната документация ще се осъществява от оценяващ комитет. Оценяващият комитет се състои от представители на бизнеса и науката с доказана професионална репутация. Членовете на оценяващия комитет могат да привлекат професионално утвърдили се експерти от индустриални и научни сектори от областите, от които са кандидатстващите за субсидия.

Проектите се оценяват по два критерии:

- Иновативност;
- Икономическа перспектива.

Изисквания, на които трябва да отговарят кандидатите:

- Капацитет на управителния екип да реализира проекта;
- Добре описани действия и тяхното бюджетно осигуряване;
- Познават ли се нуждите на пазара;
- Очаквани резултати и ползи за предприятието или националната икономика.

При оценката на иновативността се взимат предвид следните обстоятелства:

- степента, до която постигането на целите на проекта ще повлияе върху конкурентоспособността на предприятията участващи в екипа;
- дали и доколко предложеният проект е пазарно ориентиран и постигането на целите на проекта ще доведе до нови продукти, процеси и услуги;

- оценка на наличните ресурси (финансови, човешки, оборудване), които се мобилизират за постигане целите на проекта;
- степента на съответствие на финансовия план на поставените цели.

Съпътстващи аспекти при оценка на иновативността са:

- оценка на сложността на решавания проблем,
- новост на подхода за решаване на проблема,
- дълбочина и обхват на проекта.

Възможните акценти, за да се докаже значимостта на проекта:

Използване на екологосъобразни производства включва:

- Намаляване на енергоемкостта, намаляване на суровините, разхода на вода или тяхното по-ефективно използване;
- Намаляване на вредните емисии в почвата, водата, въздуха (включително аромати, шум, боклуци);
- По-добро използване на възобновяеми енергийни източници.

Подобряване на социалната дейност на предприятията:

- Качество на работната среда, състояние на условия на работа (по-безопасни и по-здравословни условия на труд);
- Повишаване качеството на работа (повишаване на производителността, подобряване на номенклатурата на произвежданите изделия).

Подобряване на екологичните аспекти в обществото:

- Готовност, сега и в бъдеще, достатъчно качествено и количествено използване на енергия;
- Готовност, сега и в бъдеще, достатъчно качествено и количествено използване на суровини, вода;
- Готовност, сега и в бъдеще, достатъчно качествено и количествено на чиста почва, вода и въздух

Подобряване на социалните аспекти в обществото:

- Безопасност, здравеопазване, мобилност.

При оценката на икономическата перспектива се взимат предвид следните обстоятелства:

- доколко той е в съответствие със стратегическите планове за развитие на предприятията;
- доколко резултатът от проекта ще представлява принос към общото ноу-хау на предприятието;
- доколко е възможно да се възвърнат инвестициите в сравнение с направените разходи за реализацията за научно-приложния проект.

Разходи, за които може да бъде получена субсидия

- Разходи за труд;
- Машини – разходите за машини и апаратура се калкулират на база на възприетите счетоводни практики (амортизационни отчисления);
- Материали и консумативи;
- Разходи за подизпълнители;
- Спомагателни разходи (за труд) – не повече от 25% от общите разходи за реализацията на проекта;
- Разходи за патент и полезен модел – признават се само 10% от разходите за регистрация на патент за МСП.

Отчитане и мониторинг

- В съответствие със сключения договор, ИАНМСП извършва регулярен (на всеки 6 месеца) мониторинг на проектите;
- Бенефициентите (координаторите на проекта) изготвят технически и финансови отчети за изпълнението на всеки етап от проекта;
- Краят на всеки етап се приключва с решение на техническия съвет по отношение на постигането на резултатите за всеки един етап;
- Всеки етап се отчита самостоятелно и всеки етап трябва да има собствен резултат;
- Предвидена е възможност за еднократно спиране на изпълнението на проекта (до 12 месеца), в случай на необходимост.

Националният иновационен фонд досега:

Сесия	Брой кандидатствали проекти	Брой одобрени проекти	Стойност на договорена субсидия НИФ (млн. лв.)	Обща стойност на проектите (млн. лв.)
I сесия	118	43	6.7	14.0
II сесия	119	67	8.3	16.0
III сесия	146	108	16.6	32.6
Общо	383	218	31.6	62.6

Резултати от мониторинга и приемането на етапи на проектите НИФ

I сесия 43 проекта отчитат първи етап;

II сесия 67 проекта отчитат първи етап;

10 проекта частично постигат резултата за етапа

Предстоящи технически съвети през 2006 г.

I сесия 43 проекта ще отчитат втори етап;

II сесия 67 проекта ще отчитат втори етап;

III сесия 110 проекта ще отчитат първи етап.

Разпределение на проектите по сектори (за първите три сесии НИФ)

Сектор	Брой проекти
Информационни и комуникационни технологии	35
Приборостроене	21
Фармацевтична индустрия	20
Машиностроене	19
Биотехнологии	17
Химически технологии	15
Хранително-вкусова промишленост	14
Обработка на метали	13
Електроника	11
Електротехника	9
Нови енергийни източници	8
Енергетика	8
Третиране на опасни отпадъци	8
Нано- и микротехнологии	7
Минно-преработвателна индустрия	3
Производство на хартия	3
Строителни технологии	3
Мебелна индустрия	1

Кожарска индустрия	1
Текстилна индустрия	1
ОБЩО	218

Нови приоритети за НИФ

- Нова конкурсна сесия – 16 октомври – 15 декември 2006 г.
- Определени приоритетни области
 - Нанотехнологии;
 - Биотехнологии;
 - Ядрена енергетика;
 - Енергоспестяващи технологии;
 - Екоиновации;
 - Стартиращи фирми – фирми, създадени през последните 3 години.

Приложение 4. Фонд научни изследвания

Фонд "Научни изследвания" е съвременна структура за финансиране на научни изследвания. Създаването му бе една от първите стъпки, свързани с въвеждането на проектно финансиране. С дейността си ФНИ подпомага развитието на българската наука и взаимодействието ѝ с другите социално-икономически сфери и международната научна общност, на основата на демократични принципи и в съответствие с новите реалности в страната ни.

Дейността на ФНИ се осъществява в съответствие с приоритетите, залегнали в програмата на правителството в областта на науката:

- Плавно увеличаване на публичните разходи за наука – в отговор на решенията от Срещата на върха в Барселона за достигане средно до 3% от БВП за наука до 2010 г.;
- Създаване на благоприятна законодателна среда за развитие на науката – генериране на стимули и законодателни актове за научна и иновативна дейност;
- Ефективно участие на националния научен потенциал в регионални и европейски научни програми и инициативи;
- Подкрепа на националната научна инфраструктура.

ЦЕЛЕВА РАМКА

- Формиране на национална научна политика в кохерентна среда с европейските научни политики.
- Въвеждане на международна експертиза на научните институции, като база за последващо ефективно реструктуриране и въвеждане на гъвкави схеми за институционално финансиране.
- Обвързване на научните приоритети – интеграционни в европейски контекст; регионални; национални.

- Въвеждане на нови схеми за програмно финансиране на научните изследвания, подобряване ефективността на изразходването на публични средства за научна дейност.
- Развитие на научния потенциал и административен капацитет за научноизследователския сектор.

Основни инструменти на дейност на ФНИ са вариативни конкурси за научни изследвания, организирани на проектен и програмен принцип.

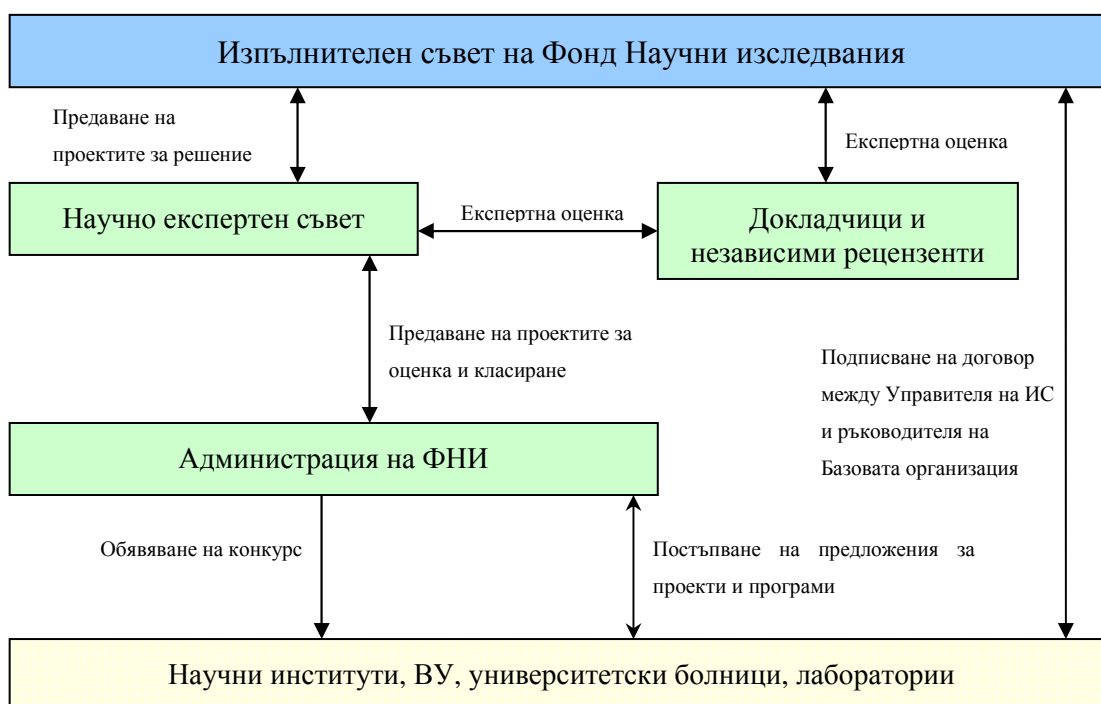
Фондът работи с постоянни и временни Научно-експертни комисии (НЕК), определени на базата на номинации от научни институти и Висши училища (ВУ) учени със заповед на министъра на образованието. ФНИ работи с над 2500 рецензенти (учени от системата на БАН, ВУ, Националния център за аграрни науки (НЦАН), университетски болници и др.). Административното обслужване на фонда се осъществява от дирекция „Научни изследвания” към МОН.

ТЕМАТИЧНИТЕ ПРИОРИТЕТИ НА ФНИ

Фонд „Научни изследвания” съблюдава следните приоритети, приети от Националния съвет „Научни изследвания”: информационни технологии; нови материали и технологии; агро- и медико-биологични изследвания и технологии; национална идентичност и културно наследство. Като общ за всички области приоритет е определено направлението развитие и усъвършенстване на научната инфраструктура.

ПОЛЗВАТЕЛИ

- Научни институти на Българска академия на науките;
- Научни институти на Националния център за аграрни науки;
- Висшите училища в България;
- Университетски болници;
- Други научни звена;
- Малки и средни предприятия и неправителствени организации.

АНАЛИЗ И МОНИТОРИНГ

Проектите, финансирани от ФНИ се оценяват всяка година от НЕК по отношение на напредъка на работа и правомерността на изразходваните средства. На базата на получените резултати се отпускат средства за изпълнение на научната програма през следващия етап. Фондът системно се оценява като структура от международни експерти от Европейския съюз.

ВИДОВЕ КОНКУРСИ

Фонд „Научни изследвания“ финансира научни изследвания на конкурсен принцип:

Редовен годишен конкурс „Научни изследвания“

Конкурсът подкрепя изпълнението на проекти с високо научно качество, насочени към решаване на важни за икономиката и обществото проблеми.

Национални научни програми в подкрепа на науката и в полза на обществото

Националните научни програми, финансирани от Фонд „Научни изследвания“ са с функции на краткосрочни специализирани приоритети в областта на науката и имат

за цел създаването на конкурентоспособни продукти. Утвърдени са като съответстващи на тематичните приоритети на Европейските рамкови програми за научното и технологично развитие и на изискванията на Европейската комисия за реципрочност по отношение на участия от други страни в следните области: геномика; нанотехнологии и нови материали; нови технологии; информационно общество; иновации; българското общество – част от Европа.

Програма „Развитие на научния потенциал”

Програмата цели осъществяване на стратегически приоритети, свързани с развитие на модерна научна дейност и включва следните програмни модули:

1. „Подкрепа за подобряване състоянието на научната инфраструктура на университетите, специализираните висши училища и научноизследователските институти в България”.
2. „Подкрепа на млади учени” предвижда подкрепа на млади учени (post-doc.), придобили образователно-научна степен доктор през последните 5 години и не по-възрастни от 35 години. Схемата на провеждане и финансиране на тези конкурси включва 8 месеца обучение в приемащата страна и последващи 3 месеца в България.
3. „Обновяване на научното оборудване на специализираните лаборатории на научни институти, университети и специализирани висши училища” при спазване на принципа на споделеното финансиране – 70% от средствата бяха осигурени от държавата и 30% от съответната научна организация или университет.

Целите на програмата са:

4. Създаване на благоприятна среда за ефективни научни изследвания
5. Създаване на конкурентоспособни научни продукти
6. Вграждане на българската научна и иновационна общност в Европейското изследователско и иновационно пространства
7. Използване на научния потенциал за ефективно усвояване на структурните фондове

8. Увеличаване на ефективността от участие на български учени и научни институции в международни научни програми и инициативи за привличане на допълнителни ресурси за научни изследвания
9. Създаване на условия за изграждане на критична маса от научен потенциал за стратегически важни за страната области.

Конкурс „Стимулиране на научните изследвания в университетите”

Конкурсът „Стимулиране на научните изследвания в университетите” е инициатива, провеждана за втори път. Основната му цел е да стимулира научните изследвания във висшите училища чрез привличане на млади хора, които участват съвместно с хабилитирани лица в осъществяването на научни изследвания, като в процеса на работа се създадат условия за доразвиване на техните оригинални виждания и подготовка на дисертационен труд. Участието в конкурса е на базата на представен научноизследователски проект за срок от 3 години, за да се осигури необходимото време за подготовка на дисертационния труд.

Конкурс „Млади учени“

Конкурсът „Млади учени“ е един от инструментите на политиката за подобряване възрастовия профил на научния потенциал чрез създаване на условия за стимулиране развитието на ново поколение учени и ограничаване процеса на изтичане на интелектуалния потенциал.

Конкурс „Млади таланти“

Конкурсът „Млади таланти“ – Ентузиазъм и откривателство, е част от Шеста рамкова програма на Европейския съюз (2002 – 2006г.) за научни изследвания, технологично развитие и демонстрационни дейности и е инициран от Европейската Комисия (ЕК) през 1989 г. с основна цел подпомагане сътрудничеството и интеграцията между млади хора, интересувани се от наука.

Конкурс „Българска научна периодика“

Конкурсът „Българска научна периодика“ се провежда от 1997 г. и е насочен към финансово подпомагане издаването на български научни списания с висока стойност във всички области на науката. Конкурсът се провежда регулярно, като се подпомагат издания от всички области на научното познание.

ФНИ присъжда всяка година награди за получени значими научни резултати.

ИНФОРМАЦИОННАТА СИСТЕМА ЗА НАУЧНАТА ДЕЙНОСТ в Република България (www.cris.government.bg)

Настоящата версия на информационната система "Регистър на научната дейност в Република България" е активна от м. юни 2005 г. и е съобразена с препоръките на ЕК (CERIS 2000, Common European Research Information Format) за хармонизиране на данните в информационните системи на страните-членки по отношение на структура на съдържанието и методология на изграждане. Предстои включването на българската информационна система в Европейската информационна система за наука (EuroCRIS).